

*0: EK
*1: 2009-2010
*2: 12
*3: WordXP
*4: 12de vergadering
*5: Dinsdag 8 december 2009
*6: 10.00 uur
**

Voorzitter: Van der Linden

Tegenwoordig zijn 70 leden, te weten:

Asscher, Van de Beeten, Bemelmans-Videc, Benedictus, Van den Berg, Biermans, Van Bijsterveld, De Boer, Böhler, Broekers-Knol, Doek, Dölle, Dupuis, Duthler, Eigeman, Elzinga, Essers, Flierman, Goyert, Hamel, Haubrich-Gooskens, Hendriks, Hermans, Hillen, Ten Hoeve, Holdijk, Ten Horn, Huijbregts-Schiedon, Janse de Jonge, Van Kappen, Kneppers-Heijner, Koffeman, Kox, Kuiper, Lagerwerf-Vergunst, Laurier, Leijnse, Leunissen, Van der Linden, Linthorst, Meindersma, Meulenbelt, Meurs, Noten, Peters, Putters, Quik-Schuijt, Reuten, Rosenthal, Schaap, Schouw, Schuurman, Slager, Slagter-Roukema, Smaling, Strik, Swenker, Sylvester, Tan, Terpstra, Thissen, Tiesinga, Vedder-Wubben, Vliegthart, De Vries, De Vries-Leggedoor, Werner, Westerveld, Willems en Yildirim,

en de heer Plasterk, minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, mevrouw Cramer, minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, en mevrouw Van Bijsterveldt-Vliegthart, staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

**

*N

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mede dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Van Driel en Franken, wegens verblijf buitenslands in verband met deelname aan de parlementaire NAVO-assemblée;

Hofstra, wegens bezigheden elders.

**

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst die in de zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

**

(Deze lijst is, met de lijst van besluiten, opgenomen aan het einde van deze editie.)

De **voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mee dat de vaste commissie voor de JBZ Raad een positief subsidiariteitsadvies heeft voorgelegd ten aanzien van het voorstel voor een verordening betreffende de bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen en authentieke akten op het gebied van erfopvolging en betreffende de instelling van een Europese erfrechtverklaring (3.2.40).

Ik stel voor, in te stemmen met dit advies.

**

Daartoe wordt besloten.

*B

!Regelgeving milieueffectrapportage!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet milieubeheer en enkele daarmee verband houdende wetten (modernisering van de regelgeving over de milieueffectrapportage) (31755).

De beraadslaging wordt geopend.

*N

Mevrouw **Huijbregts-Schiedon** (VVD): Voorzitter. Over het wetsvoorstel 31755, kortweg modernisering van de regelgeving MER, kan de VVD-fractie kort zijn. Ik dank de regering voor de duidelijkheid over deze memorie van antwoord. Voor ons resteert slechts het stellen van een enkele vraag en het maken van enkele opmerkingen.

De VVD-fractie steunt vereenvoudiging of modernisering van regelgeving van harte, zeker in de Wet milieubeheer. Dat Nederland met deze modernisering meer in de pas gaat lopen met de Europese standaard, is een stap in de goede richting. Het is in dat licht te betreuren dat niet nog een stap verder voorwaarts is gezet en dat de klassieke indiening van zienswijzen door amendering wordt aangemerkt als participatie in de voorfase. De VVD-fractie zou liever de consistentie handhaven van het oorspronkelijke wetsvoorstel ten aanzien van de participatievereisten. Daarmee werd immers daadwerkelijk participatie bedoeld, ofwel echte betrokkenheid van burgers in plaats van het insturen van een formeel briefje. Dat was wat de commissie-Elverding voor ogen had. Wij troosten ons met de wetenschap dat de modernisering over vijf jaar geëvalueerd zal worden en vertrouwen erop dat datgene wat nu modern lijkt, dan ouderwets zal blijken.

Tot slot maak ik een opmerking terzijde over de Spoedwet wegverbreding, waarbij in de memorie van antwoord uitgebreid wordt stilgestaan. In deze context vragen wij ons af waarom het wel mogelijk is om voor dertig specifiek aangemerkte projecten de regelgeving voor de MER nog verder te vereenvoudigen. Het is maar een verzuchting. Waarom geldt dat niet generiek, tijdens het gehele wetgevingstraject ter modernisering? Welke rol speelt de ervaring van deze voor de VVD-fractie ideale vereenvoudiging in

de bedoelde evaluatie van de modernisering van de regelgeving over de MER over vijf jaar? De VVD-fractie kijkt uit naar de reactie van de minister, al doet zij dat weinig gespannen.

*N

De heer **Putters** (PvdA): Voorzitter. Op de gebieden milieu, bouwen en asfalt is een grondige herziening van onze regelgeving gaande: de bestuurlijke lus, de Tracéwet, de Spoedwet wegverbreding, de Crisis- en herstelwet, het NSL, de Wabo, het omgevingsrecht, versimpeling van de MER-procedures, herziening van veel inspraakprocedures en zorgvuldigheidsvereisten. Besluitvorming moet sneller en simpeler plaatsvinden. Dat is een doelstelling waar je op zichzelf niet echt tegen kunt zijn. Sneller en simpeler is echter niet altijd hetzelfde als sneller en beter. Een goede overheid erkent en verkent de belangen van burgers en organisaties. Zij hecht waarde aan inspraak en tegenspraak. Zij schakelt onafhankelijke deskundigheid in, omdat zij ervan overtuigd is dat die checks and balances de effectiviteit en de legitimiteit van de besluitvorming ten goede komen. We moeten te snelle en te simpele oplossingen voorkomen.

We moeten willen weten of projecten, zoals wegverbreding of de aanbouw van woonwijken in gevoelige gebieden, gevolgen hebben voor het milieu, de leefkwaliteit en de gezondheid. Met de voorliggende wijziging van de Wet milieubeheer inzake de modernisering van de regelgeving over de MER, wordt een nieuwe balans gezocht tussen zorgvuldigheid en snelheid van besluitvorming in geval van MER-plichtige en MER-beoordelingsplichtige projecten. De PvdA-fractie kan meegaan met de afbouw van te zware procedures voor relatief eenvoudige projecten, al is het niet eenvoudig om vast te stellen wat onder eenvoudig moet worden verstaan. Het kenmerkende is nu juist dat we vaak niet precies weten wat de mogelijke effecten zijn op het milieu en de gezondheid. Dat stelt ook het Europese Hof van Justitie, waar het gaat om het wegvallen van drempelwaarden die bij de MER-beoordeling zijn vastgelegd in de D-lijst van het Besluit milieueffectrapportage. De minister meldt in de brief van 11 november jongstleden aan de Tweede Kamer dat het Europese Hof vraagtekens plaatst bij deze Nederlandse aanpak. Het Europese Hof van Justitie stelt Nederland in gebreke in die situaties waarin het bevoegd gezag zelf de inschatting maakt of als er sprake is van een situatie waarin aanzienlijke milieueffecten kunnen optreden. Het Hof is van oordeel dat Nederland zich daarmee onttrekt aan het maken van een zorgvuldige beoordeling. Met de voorliggende regels over MER-beoordelingsplichtige activiteiten wordt vooral rekening gehouden met de omvang van een project en niet met zaken als de nabijheid van gevoelige locaties en de frequentie van potentiële effecten op de lucht- en de bodemkwaliteit.

We willen ook een concreet voorbeeld voorleggen en vragen of dat een illustratie is van datgene wat het Europese Hof bedoelt. Ons kwam

de casus onder ogen van de vestiging van een intensieve geitenfokkerij en -melkerij met 4000 fok- en melkgeiten en 1700 lammeren, waarvoor geen MER gold. Dat zou, kijkend naar de lijsten van de activiteiten die bij het Besluit milieueffectrapportage horen, niet noodzakelijk zijn voor kleinere intensieve pluimveehouderijbedrijven en varkenshouderijbedrijven. Klopt dat? Is dit een voorbeeld van een relatief eenvoudige activiteit? Gezien de intensiteit van de activiteiten en de risico's die te maken hebben met de Q-koorts, vragen wij ons af of dat terecht is. Wij vragen ons ook meer in algemene zin af of dit type activiteiten steeds meer buiten de MER-plicht gaat vallen en of dat in overeenstemming is met de Europese regels. Kortom, het Hof kan onze definitie van "eenvoudige projecten" nog niet goed volgen. Als wij dit voorbeeld in gedachten houden, begrijpen wij die definitie ook niet helemaal. Kan de minister aangeven wat er moet gebeuren? Ze schrijft de Tweede Kamer dat ze het Besluit milieueffectrapportage zal aanpassen op het punt van de drempelwaarden. Is dat afdoende?

Bij enkele van deze eenvoudige projecten kunnen natuurwaarden in het geding komen. Dat brengt mij op het punt van de koppeling tussen de MER en de passende beoordeling. Het wegvallen van de koppeling tussen het Besluit milieueffectrapportage en een passende beoordeling, zoals bij het plan milieueffectrapportage, is belangrijk. Een eenduidige koppeling van beide instrumenten binnen het wettelijk kader van de MER, zowel in de tijd als inhoudelijk, voorkomt namelijk dat er later in het traject vertraging optreedt. In de memorie van antwoord geeft de minister haar argumenten om niet te kiezen voor een verplichte koppeling en voor het regelen van de passende beoordeling via de Natuurbeschermingswet. Volgens de regering gaat dat sneller, maar dat is volgens ons niet in alle gevallen juist.

Er wordt een voorbeeld aangehaald om aan te tonen dat uit de MER blijkt dat er geen passende beoordeling voor een alternatief hoeft te worden opgesteld en dat op basis van de MER een Wm-vergunning wordt aangevraagd voor een andere variant dan de aanvankelijk gekozen variant. Kennelijk bedoelt de minister dat in deze situatie de MER voor één of meerdere varianten of alternatieven aangeeft dat significante gevolgen voor Natura 2000-gebieden kunnen worden uitgesloten. De MER geeft in een dergelijke situatie voldoende informatie voor zowel de Wm-vergunning als de vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet. De verplichting om in de MER een passende beoordeling op te nemen, is dan echter geen extra last, omdat er dan geen passende beoordeling hoeft te worden opgesteld. Daardoor zal er dus geen vertraging optreden.

De route op grond van de Natuurbeschermingswet kan eerder vertraging en onzorgvuldigheid met zich brengen. Indien in de MER voor de onderzochte alternatieven significante gevolgen niet zijn uitgesloten, is voor de Wm-vergunning alle relevante informatie weliswaar aanwezig, maar dan is nog niet duidelijk of een

vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet kan worden verkregen. Als dan uit de beoordeling op grond van de Natuurbeschermingswet blijkt dat er gekozen moet worden voor een ander alternatief dan de alternatieven die in de MER zijn onderzocht, vergt dit ook aanpassing van de eerder afgegeven Wm-vergunning. Het is wenselijk dat alle informatie voor dat project direct beschikbaar is ten behoeve van de besluitvorming. Zonder koppeling via het wettelijk kader van de MER bestaat namelijk het risico op herhaling van procedures, dubbel werk en tegenstrijdige conclusies.

Dit heeft ook consequenties voor de te volgen procedure. Zonder passende beoordeling kan de beperkte MER-procedure worden gevolgd. Met passende beoordeling is de uitgebreide MER-procedure van toepassing. Zonder koppeling wordt mogelijk ten onrechte voor een beperkte MER-procedure gekozen. De uitgebreide procedure moet opnieuw worden doorlopen, indien achteraf blijkt dat er toch een passende beoordeling op grond van "bredere" milieueffecten noodzakelijk is. Juist door de verplichte koppeling met een eenduidige procedure, wordt vertraging als gevolg van procedurefouten voorkomen. De minister van VROM ziet de oplossing in integratie via de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo). Daarnaast zal de minister van LNV de bevoegde gezagsinstanties informeren over de voordelen om de passende beoordeling, ook in geval van projecten, deel uit te laten maken van de MER. Integratie via de Wabo is echter louter een procedurele zaak en een weinig inhoudelijke zaak. Het bevoegd gezag heeft geen bevoegdheid om integratie af te dwingen. Bij particuliere initiatiefnemers, waarvan in geval van projecten veel sneller sprake zal zijn dan bij plannen, kan dat dus problematisch zijn. In de praktijk zal dus, ondanks de mogelijkheid daartoe, integratie van een passende beoordeling naar verwachting niet bij particuliere initiatiefnemers plaatsvinden. Kortom, is het voor alle betrokkenen, omwille van heldere en snelle besluitvorming, niet beter om te kiezen voor integratie van de passende beoordeling in de MER-wetgeving?

Deze kwestie heeft mogelijk ook gevolgen voor de projecten die onder de Crisis- en herstelwet moeten vallen en die met nieuwe drempelwaarden uit het Besluit milieueffectrapportage te maken krijgen. In de schriftelijke beantwoording op onze vragen geeft de minister al aan dat in de Crisis- en herstelwet, in de Tracéwet en in de Spoedwet wegverbreding, de verplichte advisering door de Commissie voor de m.e.r. niet meer zal plaatsvinden, of dat daarvan alleen in bepaalde gevallen sprake zal zijn. Door de Crisis- en herstelwet zijn ongeveer dertig relatief eenvoudige wegverbredingsprojecten van de verplichte advisering uitgezonderd. De lijst kan bij AMvB worden uitgebreid. Je bent geneigd om je af te vragen waarvoor we met al die eenvoud nog een Crisis- en herstelwet nodig hebben. Wordt wel voldoende rekening gehouden met de criteria die de MER stelt, alsmede met de gevoeligheid van locaties? Welke rol zullen de MER-criteria spelen om voor plaatsing op die lijst in aanmerking te komen?

Als we naar de nu bestaande lijst kijken, zijn daar nogal wat MER-plichtige projecten bij. Er is ook een tental dat de MER-toetsing nog niet heeft doorlopen, zoals de luchthaven Eindhoven, de verbreding van het Lekkanaal, de verdieping van de A6, de uitbreiding van rijstroken van de A27 en de integrale gebiedsontwikkeling van de westflank van de Haarlemmermeer. Kortom, het zijn ingewikkelde gebieden en complexe projecten. Kan de minister aangeven of, en zo ja op welke wijze, bij dergelijke projecten een integrale afweging van alternatieven nog aan de orde is? Hoe eenvoudig zijn die projecten eigenlijk?

Ik ga kort wat dieper in op twee onderwerpen, die alles met de passende beoordeling te maken hebben. Het betreft het verkennen van milieuvriendelijker alternatieven en de inspraak van belanghebbenden. Het formuleren van het meest milieuvriendelijke alternatief wordt geschrapt. Het feit dat dit een kop op de wetgeving is, wordt daarvoor door de regering als eerste argument gebruikt. Gegeven de historie van discussies over koppen in deze Kamer, begrijpen wij best dat de minister dat doet. Het kan echter niet zo zijn dat we ons daardoor niet meer op de inhoud concentreren. Een kop is niet goed of slecht. Het is pas verkeerd als de regering deze Kamer als medewetgever buitenspel zet door het plaatsen van een kop in één wetsvoorstel. We moeten dus niet steeds net doen alsof een kop per definitie verkeerd is.

Het tweede argument van de regering om het meest milieuvriendelijke alternatief te schrappen, is daarom interessanter. Dat leidt namelijk vaak tot niet-haalbare alternatieven. Kan de minister aangeven in hoeveel gevallen dat in de achterliggende periode het geval is geweest, alsmede in hoeveel situaties het benoemen van het zogenaamde meest milieuvriendelijke alternatief wel tot een verandering in de afweging over projecten heeft geleid? Wij onderschrijven dat we elkaar niet bezig moeten houden met onzinnige en oneindige exercities naar mogelijke milieueffecten van toch al irrealistische alternatieven. Als er echter realistische alternatieven bestaan, behoren die wel op tafel te liggen voordat het bevoegd gezag een besluit neemt. Voor ons is met name de eis van belang dat op locaties die al gevoelig zijn voor geluid, leefkwaliteit en gezondheid, niet een onnodige belasting ontstaat. Belanghebbenden kunnen bovendien door middel van inspraak alternatieven inbrengen waarmee op deze zaken positiever kan worden gescoord. Wij vinden dat de alternatieven die worden ingebracht, bestudeerd en gewogen moeten worden, ook al besluit het bevoegd gezag geen alternatieven te bekijken. Is de minister dat met ons eens?

Ik kom op de inspraak door belanghebbenden. Evenals de regering, hechten wij daaraan veel waarde. Het gaat om projecten die direct kunnen ingrijpen in de leefwereld en in de gezondheid van mensen. De commissie-Elverding benadrukt het belang van een goede voorbereiding van complexe projecten, inclusief het betrekken van belanghebbenden bij planontwikkeling. Dat voorkomt aan het einde en in de uitvoering

vertraging en obstructie. Het amendement-Boelhouwer/Wiegman stelt de mogelijkheid tot het indienen van zienswijzen in de vroege fase verplicht. Tegenover het vervallen van de startnotitie in de MER-procedure en de mogelijkheid voor belanghebbenden om daarop een zienswijze in te dienen, wilde de regering een vormvrije participatieplicht invoeren, waarbij het bevoegd gezag achteraf verantwoording af zou leggen over de wijze waarop belanghebbenden betrokken werden. Het amendement legt nu het indienen van zienswijzen vast in de vroege fase van de besluitvorming, bij het voornemen tot een plan. Dat is een goede zaak, maar daardoor blijft tegelijk onduidelijk wat er verder met de inspraak gebeurt. Naar ons idee is niet zeker gesteld dat waardevolle tussentijdse inbreng van invloed kan zijn op de inhoud van het besluit.

Zienswijzen bij het ontwerpbesluit worden ook niet meer meegenomen in de beoordeling door de Commissie voor de m.e.r. Het zou ons inziens beter zijn om de binnengekomen reacties op een voornemen of ontwerpplan ook door de commissie voor de m.e.r. mee te laten nemen, zodat het bevoegd gezag vervolgens gericht kan en moet aangeven wat het met deze inspraak doet. Dat zorgt mogelijksterwijs voor enige vertraging in het begin, maar voorkomt dat participatie meer een ritueel instrument wordt, en dat achteraf alsnog beroepsprocedures worden opgestart. Is de minister dit met ons eens? Zo ja, waarom is niet verankerd in de wet dat participatie juist ook tijdens de planontwikkeling moet plaatsvinden? Wat behelst de aangekondigde handreiking in dit opzicht? Wij steunen in dit licht ook de wens van de Tweede Kamer om de aanbevelingen van Elverding over participatie wettelijk te verankeren. Wij vernemen graag hoe de regering dat gaat doen.

In feite komt mijn betoog samen in twee kernpunten. De PvdA-fractie vindt de integratie van een "passende beoordeling" in de MER de beste oplossing, dus niet alleen in de Natuurbeschermingswet, omdat dan enkel natuurwaarden in eerste aanleg worden meegenomen en mogelijke alternatieven dan in een later stadium mogelijk alsnog op bredere milieueffecten beoordeeld moeten worden. We pleiten daarmee niet in alle gevallen voor een groot opgetuigde MER, maar wel voor een zorgvuldige en passende beoordeling daarvan in alle gevallen. Op dit punt overwegen wij een motie in te dienen afhankelijk van de vraag of de minister ons kan toezeggen dat zij voor het integreren van de passende beoordeling een opening ziet. Daarnaast vinden we de zorgvuldige omgang met participatie door belanghebbenden in de vroege fase van besluitvorming van belang, maar ook daarna tijdens de planontwikkeling. Ook op dit punt vernemen wij graag van de regering welke mogelijkheden zij ziet om dit wettelijk te verankeren. Wij overwegen om in tweede termijn een motie hierover in te dienen.

Wij menen dat het uitvoeren van een MER, en de onafhankelijke advisering door de Commissie voor de m.e.r. bijdraagt aan checks and balances in besluitvorming over vele belangen; niet alleen die van overheden, projectontwikkelaars, bedrijven en

bouwondernemers, maar ook van burgers en belangengroepen. In de memorie van antwoord geeft de regering aan dat de meerwaarde van de Commissie voor de m.e.r. moet worden afgemeten aan de beantwoording van de vraag hoe het bevoegd gezag vindt dat de adviezen bijdragen aan de kwaliteit van de besluitvorming. Daar zit 'm nu precies de kneep. De Commissie voor de m.e.r. is van meerwaarde omdat zij alle belangen in kaart brengt, ook als die niet meteen in lijn liggen met wat het bevoegd gezag wenselijk vindt. Checks and balances zorgen voor draagvlak en legitimiteit van beleid en kunnen bestuurders corrigeren op blinde vlekken. Wij eindigen daarmee bij het begin van onze inbreng: sneller en minder is niet altijd sneller en beter. Wij wachten de antwoorden van de regering met belangstelling af.

*N

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Voorzitter. Het wetsvoorstel dat wij vandaag bespreken, beoogt te komen tot minder en eenvoudiger regels en meer samenhang in het systeem van milieubeoordelingen voor plannen en projecten. In het vervolg worden bij milieueffectrapportages twee procedures onderscheiden: de beperkte en de uitgebreide procedure.

Onder de beperkte procedure komen projecten te vallen waarvoor een milieuvergunning -- op grond van de Wet milieubeheer, de Mijnbouwwet, de Grondwaterwet, de Ontgrondingenwet, de Kernenergiewet en de Wet verontreiniging oppervlaktewateren -- nodig is en geen passende beoordeling op grond van de Natuurbeschermingswet van 1998 vereist is. Een passende beoordeling moet plaatsvinden als het voorgenomen project of plan significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied. De uitgebreide procedure gaat gelden voor alle plannen en projecten die complex zijn of waarvoor een milieuvergunning en een passende beoordeling vereist is.

Hoewel bij beide procedures altijd door de initiatiefnemer een milieurapport moet worden opgesteld, ligt het verschil tussen de beperkte en de uitgebreide procedure onder andere in het feit dat voor de beperkte procedure de Commissie voor de m.e.r. vrijwillig kan, maar niet meer moet worden ingeschakeld. Bij de uitgebreide procedure blijft die verplichting bestaan. Alternatieven behoeven bij de beperkte procedure niet te worden aangereikt en bij de uitgebreide procedure wel, hoewel de verplichting om het meest milieuvriendelijke alternatief te beschrijven, verdwijnt.

De SP-fractie heeft in de Tweede Kamer voor het wetsvoorstel gestemd. In het algemeen juichen we vereenvoudiging van regelgeving en meer samenhang toe. Wij vinden echter dat de vereenvoudiging van de regels en daardoor versnelling van procedures niet ten koste mag gaan van de zorgvuldigheid. Daarom heeft mijn fractie uitgebreid gebruikgemaakt van de gelegenheid om vragen te stellen in de voorbereiding op dit plenaire debat. De memorie van antwoord heeft ons niet op

alle punten gerustgesteld en daarom zal ik achtereenvolgens ingaan op een aantal onderwerpen die mijns inziens een nadere verduidelijking/toelichting van de minister behoeven.

Voordat ik daaraan begin, moet mij van het hart dat bestudering van de materie mij heel wat hoofdbrekens heeft gekost. Het is lastig om te doorgronden wat abstracte begrippen zoals "plan/Besluit MER", "project al of niet complex" in de praktijk betekenen of, nog basaler, wie nu een MER of passende beoordeling opstelt: een projectbureau of de afdeling RO of Milieu van de gemeente. Vervolgens moet je doorgronden of het bevoegd gezag -- gemeente of provinciaal bestuur - - zijn eigen MER of passende beoordeling goedkeurt en hoe het dan met de onafhankelijkheid zit. Dat soort informatie is voor een relatieve buitenstaander, zoals ik, lastig te verkrijgen. Het wekt de indruk alsof het adagium is: waarom makkelijk als het ingewikkeld kan? Ik vraag me af of mijn persoonlijk probleem niet veeleer een algemeen probleem is, waarbij de afstand tussen de maatschappij en deze minister met haar ministerie groot is. En dan zwijg ik nog maar over de samenhang met allerlei bestaande wetgeving zoals de Wro, de Wabo, de integrale Waterwet, de Natuurbeschermingswet en het NSL en nog aanhangige wetgeving, zoals de Crisis - en herstelwet. Het is een lappendeken en ik vraag me echt af of een minister van Milieu én ook Ruimtelijke ordening het overzicht nog heeft. Ik ben er oprecht bezorgd over en verwacht dat de minister in haar beantwoording hierop ingaat.

Dan ga ik nu achtereenvolgens in op de rol van de Commissie voor de m.e.r., de integratie van de passende beoordeling en de MER, de relatie van dit wetsvoorstel met de hier nog te behandelen Crisis- en herstelwet en de aanbevelingen van de commissie-Elverding met betrekking tot participatie van betrokkenen. Ik heb al gemerkt dat ik niet erg origineel ben, want collega Putters heeft dit allemaal al genoemd. Zoals ik hiervoor al stelde, is mijn fractie van mening dat snelheid niet ten koste van zorgvuldigheid mag gaan. Bovendien vinden wij waarborging van milieubelangen en overigens ook draagvlak belangrijke uitgangspunten. De Commissie voor de m.e.r. heeft in de loop der jaren een grote deskundigheid op dit gebied opgebouwd en adviseert door de commissie verbeteren -- blijkens een audit onder het bevoegd gezag -- de kwaliteit van het MER-plan.

Volgens dit wetsvoorstel verdwijnt verplichte advisering in de voorfase van plannen en projecten; vrijwillige advisering blijft wel mogelijk. Door verschillende fracties is erop gewezen dat het onduidelijk is hoe dit zal uitpakken. De memorie van antwoord vermeldt dat het aantal verplichte adviezen met 50% zal afnemen. Hoe is men tot deze berekening gekomen? Hoeveel vrijwillige adviezen zullen hiervoor in de plaats komen, want vrijwillige advisering, zowel in de voorfase als in de toetsingsfase, blijft toch mogelijk en vaak ook wenselijk? Wil de minister nog eens bevestigen dat het helemaal geen uitgemaakte zaak is dat een vrijwillig advies van de Commissie voor de m.e.r. in

de voorfase de procedure zal vertragen? Advisering kan toch ook leiden tot versnelling van de procedure en verbetering van de kwaliteit van de MER? Kan de commissie voor de m.e.r. overigens ook ongevraagd besluiten om een advies te geven?

In de discussie over dit wetsvoorstel in de Tweede Kamer is erop gewezen dat de MER-procedure en de passende beoordeling in het kader van de Natuurbeschermingswet na elkaar lopen en dat integratie voor de hand zou liggen. De minister heeft in de Tweede Kamer toegezegd, verplichte koppeling te zullen onderzoeken. Zij komt op deze toezegging terug in de memorie van antwoord. De minister wijst erop dat in de Natuurbeschermingswet is opgenomen dat de passende beoordeling van een plan deel uitmaakt van de ter zake van dat plan voorgeschreven milieueffectrapportage, integratie dus van plan-MER en passende beoordeling. Zij geeft vervolgens aan dat er in tegenstelling tot plannen voor projecten geen wettelijke verplichting bestaat tot koppeling van MER en passende beoordeling en zij voegt daaraan toe dat het aan de initiatiefnemer van het project is om af te wegen of integratie van beide toetsen in zijn situatie al dan niet voordelen heeft. Het bevoegd gezag kan de mogelijke voordelen van integratie onder de aandacht van de initiatiefnemer brengen. Al met al vinden wij deze argumentatie niet erg overtuigend en zelfs wat vrijblijvend. De minister geeft vervolgens aan dat zij er niet voor is om de passende beoordeling, ook in het geval van projecten, deel uit te laten maken van de MER. Wij vragen de minister, dit besluit nog eens toe te lichten en mogelijk zelfs te heroverwegen. Argumenten voor verplichte koppeling zijn vermindering van de onderzoekslast, versnelling van de procedure -- die er bovendien duidelijker van wordt -- en borging van de kwaliteit door de Commissie voor de m.e.r. omdat zowel de MER als de passende beoordeling onafhankelijk wordt beoordeeld op volledigheid en kwaliteit. Graag een reactie van de minister.

De bedoeling van dit wetsvoorstel, dat overigens in lijn is met EU-regelgeving, is om te voorkomen dat voor activiteiten die schadelijk kunnen zijn voor het milieu toestemming wordt verleend zonder voorafgaande beoordeling van de milieueffecten; een nastrevenswaardig doel voor een minister van milieu, lijkt mijn fractie. Des te merkwaardiger is het dat, als het wetsvoorstel 32127, de Crisis - en herstelwet, in deze Kamer aangenomen zou worden, voor een aantal projecten -- deels bij name genoemd, deels nog per AMvB uit te breiden -- onderdelen van voorliggende wetsvoorstel niet zullen gelden. Dat betreft met name de verplichte advisering van de Commissie voor de m.e.r. en het laten vervallen van het vereiste om alternatieven te onderzoeken. In de nog komende discussies over de CHW zal vast ook nog wel gesproken worden over het feit dat het in dat wetsvoorstel wordt voorgesteld alsof de lijst alleen projecten en geen plannen bevat. Dat zal discutabel blijken te zijn en uitsluiten van alternatieven bij een plan-MER is in strijd met MER-wetgeving van de EU, waarin dit onderzoek expliciet wordt voorgeschreven. Zonder op die discussie

vooruit te lopen, is mijn fractie er toch nieuwsgierig naar op welke manier een minister met milieu in haar portefeuille zich verdedigt tegenover wetgeving die een van haar eigen wetsvoorstellen overruled.

Tot slot en ook in samenhang met het voorgaande: draagvlak is belangrijk om vertraging bij de uitvoering van projecten/plannen te voorkomen. De commissie-Elverding, die geadviseerd heeft over besluitvorming infrastructurele projecten, heeft er in haar rapport van 18 april 2008 sterk voor gepleit om in een vroegtijdig stadium en op ruime schaal participatie van betrokkenen mee te nemen bij de opstelling van plannen en projecten. De commissie adviseerde positief over de aanvankelijk in het voorliggende wetsvoorstel opgenomen participatieplicht. Deze plicht is echter door het amendement - Boelhouwer/Wiegman vervangen door de verplichting voor het bevoegd gezag om bij de start van het MER-traject voor plannen en complexe projecten belanghebbenden gelegenheid te geven tot het indienen van zienswijzen en tevens is de plicht tot verantwoording achteraf uit het voorstel gehaald. In onze ogen is dit het uitkleden van het begrip "participatie". Klopt het dat de commissie-Elverding niet meer om advies is gevraagd nadat het wetsvoorstel geamendeerd is? Graag een reactie van de minister. Kan zij dan misschien direct ook ingaan op de beoogde handreiking voor het bevoegd gezag waarin voorbeelden zullen worden gegeven van participatievormen? Mijn fractie hoopt dat deze handreiking niet een draaiboek voor een rituele dans zal blijken te zijn, want de wijze waarop het begrip "participatie" wordt ingevuld, speelt een belangrijke rol in de relatie tussen de burger en de overheid en het vertrouwen dat de burger in de overheid heeft. Daarom tot slot het advies van mijn fractie dat het adviesbureau waaraan de productie van de handreiking wordt uitbesteed, het onderzoek en de aanbevelingen van de Nationale ombudsman naar de uitgangspunten voor behoorlijke burgerparticipatie met als titel "We gooien het de inspraak in" van 17 september 2009, zal gebruiken als handreiking voor haar eigen product. We zien uit naar beantwoording door de minister.

*N

De heer **Janse de Jonge** (CDA): Mijnheer de voorzitter. De leden van de CDA-fractie beschouwen het wetsvoorstel als een heroriëntatie op de rol en betekenis van de milieueffectrapportage. Mijn fractie heeft met veel waardering kennisgenomen van dit voorstel van de regering. Wij zijn in de schriftelijke voorbereiding al uitvoerig ingegaan op een aantal aspecten van dit wetsvoorstel. Vanmorgen wil ik graag, ook in reactie op de antwoorden van de regering, nog wat nader ingaan op een aantal onderdelen van dit voorstel. Ik zal daarbij met name ingaan op een aantal recente ontwikkelingen en het verband tussen dit wetsvoorstel en de Crisis- en herstelwet.

De regering geeft in het voorstel aan dat de tijd rijp is voor een heroriëntatie. Het gaat hierbij,

naar mijn fractie heeft begrepen, om een tweede tranche van de stelselherziening van het instrumentarium voor milieubeoordeling. De eerste tranche is verwerkt in de Wet strategische milieubeoordeling uit 2006. Het onderhavige wetsvoorstel zet een stap verder en heeft tot doel om met behoud van de milieudoelstelling te komen tot een eenvoudiger en snellere besluitvorming van de MER bij plannen en projecten. Tevens worden zo veel mogelijk "koppen" in deze wetgeving afgeschaft. De CDA-fractie kan van harte instemmen met deze aanpak.

Wij zien, met deze minister, op basis van ruim twintig jaar ervaring met de MER de noodzaak om tot "opschoning" te komen en dan ook nog met behoud van de doelstelling dat de milieubelangen volwaardig blijven meewegen bij plannen en projecten die belangrijke gevolgen hebben voor het milieu. Deze ontwikkeling geeft aan dat milieubeleid inmiddels is verinnerlijkt -- zoals dat zo mooi heet - - bij alle bevoegde gezagen en dat milieubelangen al vele jaren volwaardig onderdeel zijn van het ruimtelijke beleid in brede zin.

Bezien wij een aantal recente ontwikkelingen, dan willen wij de minister graag nog een aantal vragen voorleggen. In de eerste plaats vraagt mijn fractie zich af of uit het arrest van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschap van 15 oktober jongstleden afgeleid dient te worden dat voorliggend wetsvoorstel wellicht enige aanpassing behoeft. Het Hof laat zich met name in de rechtsoverwegingen 28 en 29 kritisch uit over de introductie van drempelwaarden door het bevoegd gezag in ons land. Het Hof stelt onder meer dat door de gekozen drempelwaarden ons land zich bij voorbaat onttrekt aan de verplichting om een milieubeoordeling uit te voeren, zonder dat is aangetoond dat deze projecten geen aanzienlijke milieueffecten konden hebben; een ingewikkelde zin. Deze drempels slaan op de omvang van het hele project, en laten andere criteria uit de MER-richtlijn van de EU verder buiten beschouwing. Onze conclusie is dat deze benadering van het Hof tot heroverweging van wetgeving zou kunnen leiden door de regering. Wat betekent deze uitspraak voor dit wetsvoorstel? Graag vernemen wij daarop de reactie van de minister.

Kan de minister ons tevens meedelen in aansluiting op haar brief van 11 november 2009, stuk nr. 33, hoe de regering een en ander gaat aanpakken, met name gelet op de overige aanhangige wetgeving? Vraag is of er wel sprake is een voldoende wettelijke grondslag om bij de verwerking van de opvattingen van het Hof in een nieuw Besluit MER moet worden vastgelegd of dat dit bij wet in formele zin moet gebeuren. In dit verband vragen wij ons tevens af welke effecten de uitspraak van het Hof heeft op voorschriften van de Crisis- en herstelwet. Naar wij hebben begrepen, behoeft in elk geval artikel 2.9 e.v. van de Crisis- en herstelwet aanpassing omdat hier de drempel van de MER-beoordelingsplicht is overgenomen voor versnelde uitvoering van woningbouwprojecten. En daarop richtte zich nu juist de kritiek van het Hof. Mijn fractie ziet graag,

in elk geval tijdig, gelet op de behandeling van de Crisis- en herstelwet in deze Kamer, een voorstel van de regering tegemoet.

Dan het onderdeel MER en de Natuurbeschermingswet, waarover een aantal collega's al sprak. Het wetsvoorstel legt geen verband tussen de MER en het regime van de Natuurbeschermingswet. Het gaat daarbij concreet om de samenloop van de zogenaamde "passende beoordeling" die in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 moet worden uitgevoerd en de MER. Naar de mening van mijn fractie is hier sprake van een forse overlap, zoals wij ook al in de schriftelijke ronde stelden. De regering geeft in de memorie van antwoord aan dat zij zich wil inzetten voor een betere "afstemming" tussen de project-MER-procedure en de Natuurbeschermingswetprocedure -- ik citeer -- "in die gevallen, dat het zinvol is". Ik vind dat een wel erg vrijblijvende formulering. Bezien wij de huidige situatie waarin op veel fronten wettelijke voorschriften worden aangepast aan de crisis en bezien wij tevens het thans in deze kamer voorliggende voorstel betreffende de Crisis- en herstelwet, dan is de vraag of de regering verdere stappen zal moeten zetten richting de integratie van de MER en de Natuurbeschermingswet. Hiernaast wijzen wij erop dat een integrale herziening van de natuurwetgeving in ons land noodzakelijk is. Kan de minister aangeven welk beleid de regering in dezen voert en op welke wijze en wanneer de Tweede en Eerste Kamer de vruchten mogen zien van de noodzakelijke en verdergaande integratie van wettelijke kaders en richtlijnen?

En dat alles zal ook nog eens moeten gebeuren binnen de Europese kaders en richtlijnen. De uitspraak van het Hof van Justitie zet wat ons betreft aan tot een daadkrachtige aanpak. Wij zien met belangstelling uit naar de antwoorden van de regering.

* N

De heer **De Boer** (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter. Deze bijdrage is tevens namens de fractie van de SGP. Onze fracties willen beginnen met de minister hartelijk te danken voor de beantwoording van de door onze fracties gestelde vragen, maar, zoals niet ongebruikelijk, er blijven nog enkele vragen over. Maar allereerst willen we de beoordeling van dit wetsvoorstel plaatsen in het bredere kader van de noodzaak van goed milieubeheer. De memorie van toelichting op het wetsvoorstel heeft daar ook aandacht voor, als deze meteen al start met de mededeling dat dit wetsvoorstel wil komen met minder en eenvoudiger regels, echter met behoud van de milieudoelstelling. Wie kan daar nu tegen zijn? Vervolgens wordt gesteld dat de MER als belangrijk milieu-instrument al in zo toenemende mate in de besluitvorming inzake het milieu wordt betrokken, dat er ruimte is gekomen voor heroverweging van de wettelijke bepalingen voor de MER. We lezen deze passage toch wel als: het gaat goed met de

MER, we kunnen dus de touwtjes van strakke MER-procedures wel wat laten vieren.

Om echter niet te snel in een hoerastemming te komen, willen we als voorbeeld toch aandacht vragen voor enkele situaties inzake het bereiken van milieudoelstellingen die wat ons betreft tot het standpunt leiden dat een stevige MER absoluut noodzakelijk blijft. Daarna kom ik op het wetsvoorstel, maar eerst enkele voorbeelden. Zo willen we als voorbeeld attenderen op een rapport van de Algemene Rekenkamer van maart 2009, het rapport Milieueffecten wegverkeer, waaruit onomstotelijk blijkt dat beoogde resultaten van uitstoot van CO₂ voor de periode 1999 tot 2007 in ieder geval lang niet gehaald zijn en ook tot 2010 absoluut niet gehaald zullen worden. Ik doel daarbij op de gegevens die tabel 2 in het genoemde rapport als samenvatting van de effecten van beleidsmaatregelen aanreikt. En zijn er nu signalen dat op andere terreinen van het milieubeleid de beoogde doelstellingen wel breed gehaald worden? Natuurlijk, er is onmiskenbaar vooruitgang, denk maar aan de vermindering van fijnstofconcentraties. Er wordt via het instrument van belastingen -- wij hopen daar deze maand nog over te spreken -- nadrukkelijk beleid gevoerd voor milieuvriendelijker auto's. En er zou ruimte zijn om de vliegtaks af te schaffen. Dat komt ook nog deze maand. Maar is het niet zo dat mede door de economische terugslag die we thans ondervinden, milieudoelstellingen binnen bereik komen en dat het bereiken daarvan weer als sneeuw voor de zon, of voor de broeigassen, kan verdwijnen bij weer toenemende economische groei?

Ik wil als voorbeeld ook nog wijzen op een recent ingediende initiatiefnota Beter wonen op het platteland, waarin wordt geprobeerd, een oplossing te vinden voor een ook voor onze fracties herkenbaar probleem: de leefbaarheid van het platteland, die echter op gespannen voet kan staan met milieubeheer en milieuwetten.

We wilden het bovenstaande wat uitvoeriger aan de orde stellen, omdat we in de samenleving een voortdurende discussie zien tussen enerzijds de roep om handhaving en verbetering van het milieu, en anderzijds eisen die economie, platteland, financiële mogelijkheden stellen om de leefbaarheid en de welvaart in ons land op peil te houden of nog te laten groeien. Dat gezegd hebbende, komen wij terug het onderhavige wetsvoorstel. Waar stoelt de mening van de minister op dat het beoogde vooroverleg zelfs een positief effect zal hebben op de handhaafbaarheid en de uitvoerbaarheid van de regelgeving voor de MER, zoals de memorie van toelichting stelt? Welke garantie kan de minister geven dat het in deze wet neergelegde vereenvoudigde stelsel van milieubeoordelingen inderdaad handhaving betekent van de positieve effecten van de huidige milieueffectrapportage? En wat is de monitoring van deze wijzigingen? Hoe kan de minister eventuele negatieve effecten van dit vereenvoudigde stelsel corrigeren? Pas reageren na een evaluatie vijf jaar na inwerkingtreding duurt rijkelijk lang. Dan ben je zo royaal meer dan vijf jaar kwijt.

Een extra aandachtspunt voor onze fracties is hierbij de vraag wat er gebeurt als de voorstellen van de commissie -Elverding verder geïmplementeerd worden en als dat gevolgen heeft voor dit wetsvoorstel. Dan wachten we toch zeker niet vijf jaar of meer voordat we daar iets mee gaan doen? Hoe stelt de minister zich dat voor?

Onze fracties zijn zeer content met de aanname in de Tweede Kamer van het amendement-Boelhouwer/Wiegman-van Meppelen Scheppink. Met name het verplichtende karakter van participatie in de vroege fase van projecten en plannen is van belang. Dat geeft burgers en organisaties helderheid over wat hun rechten zijn.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik heb in mijn bijdrage al gezegd dat het een ingewikkelde materie is. Door het amendement-Boelhouwer/Wiegman-van Meppelen Scheppink is de vormvrije participatieplicht er uitgehaald. In plaats daarvan is er de mogelijkheid tot het indienen van zienswijzen. Vindt u het indienen van zienswijzen een betere vorm van participatie dan wat er in eerste instantie was voorgeschieden, met daarbij overigens nog de verantwoording achteraf, die er ook uit is gehaald? Ik begrijp uw argumentatie niet helemaal.

De heer **De Boer** (ChristenUnie): Ik vervolg mijn betoog, want daarin zit een deel van het antwoord op deze vraag. Wij hebben ook nog wel wat vragen over het vervolg. Mijn opmerking dat wij positief zijn over het amendement heb ik ook gekoppeld aan de opmerking dat dit de burgers en organisaties helderheid geeft over hun rechten. Het is goed dat de overheid daarin transparant is. Juist transparantie werkt als regel niet vertragend, maar juist versnellend als het om projecten gaat. Een vraag toch nog: wat zijn de in het amendement genoemde "complexe" projecten en plannen? Hoe zijn die gedefinieerd? Bovendien: zien onze fracties het juist dat de commissie-Elverding juist pleit voor een integrale en brede afweging van alternatieven met intensieve participatie van maatschappelijke partijen en onafhankelijke kwaliteitsborging in het begin van het planproces en dat inhoudelijke tekortkomingen tussentijds hersteld kunnen worden waardoor juist tijdswinst kan worden behaald, en dus niet door schrappen van advies van de Commissie voor de m.e.r.? De route die wij volgen, is dus helderheid, duidelijkheid geven aan het begin van het project, ook over de participatie, maar ga, wat de commissie-Elverding ook aanreikt, een stap verder en zet de Commissie voor de m.e.r. niet aan de kant.

De heer **Putters** (PvdA): Betekent dit dat het vastleggen van de zienswijze bij een voornemen tot een plan op zichzelf niet voldoende is om tegemoet te komen aan wat Elverding verstaat onder participatie in het planontwikkelingsproces?

De heer **De Boer** (ChristenUnie): De commissie-Elverding geeft aan dat ook geprobeerd moet worden tussentijds tekortkomingen te herstellen,

juist om versnelling in het proces te brengen. Dat heeft naar onze mening een positief effect.

Regelmatig wordt in de stukken aangegeven dat bij het beoordelen van plannen en het geven van vergunningen een zorgvuldige afweging plaats zal vinden van belangen van natuur, milieu en cultuurhistorisch erfgoed. De voorstellen overziende, vragen onze fracties zich toch af of de borging van met name cultuurhistorische belangen voldoende is. Tijdens een discussie in de Tweede Kamer is onderscheid gemaakt tussen grotere en kleinere MER-projecten wat de borging van de cultuurhistorische belangen betreft. We achten dit een niet-voldoende onderscheid. Het kan heel goed voorkomen, sterker: het komt voor dat een relatief klein MER-project gevolgen heeft voor een grote cultuurhistorische waarde. Wat heeft dan het primaat? En hoe wordt dan de grote cultuurhistorische waarde bepaald en hoe is die voldoende geborgd? De minister verwijst dan naar een handreiking die ze heeft laten opstellen voor overheden en adviesbureaus. Is dit ook een handreiking ten behoeve van kleine MER-projecten? En is er ook een handreiking voor betrokken burgers en anderen om in de vroege fase van projecten en plannen op te komen voor aanwezige cultuurhistorische belangen? En zo nee, moet die er niet komen? Het grote manco van een handreiking is echter dat die geen verplichtende status heeft. Ook verwijzen naar de praktijk -- volgens de minister wordt nu op de steiger bepaald hoe een cultuurhistorisch belang wordt geborgd -- die volgens de minister de plaats van de cultuurhistorie in kleinere MER-projecten voldoende veiligstelt, is geen garantie voor de toekomst. Dat moet de minister toch weten. Daarom vraag ik nogmaals: hoe is de borging van cultuurhistorische belangen in de zogenaamde kleine MER-projecten? Wil de minister in ieder geval toezeggen om bij de komende evaluatie dit punt van de borging van cultuurhistorische belangen in kleinere MER-projecten nadrukkelijk mee te nemen en dat overheden kenbaar te maken? Want wie het kleine niet eert ...

Een laatste punt dat we willen aansnijden betreft de reeds door de fractie van de PvdA in de schriftelijke vragenronde aangesneden functie van de Commissie voor de m.e.r. De minister heeft in haar beantwoording aangegeven dat eind van dit jaar, nu dus, de regering een visie klaar zal hebben inzake de kennisfunctie waarin de Commissie voor de m.e.r. en ook anderen een rol zouden kunnen spelen. Wij achten het merkwaardig dat pas nu, nu deze wet op het punt staat te worden aangenomen -- daar ga ik tenminste van uit -- nog, zoals de minister zelf zegt, fundamentele vragen met betrekking tot het verstrekken van informatie en kennis aan andere partijen moeten worden beantwoord. Overigens constateren we uit de schriftelijke beantwoording door de minister dat op dit moment de adviezen van de Commissie voor de m.e.r. slechts van invloed zijn, indien het bevoegd gezag dat in concrete situaties gewenst vindt. Een voor verbetering in aanmerking komende situatie,

lijkt ons. Is de minister dat met ons eens? En zo ja, wat wil ze daaraan doen?

Mijnheer de voorzitter. Wij wachten de reactie van de minister met grote belangstelling af.

*N

Mevrouw **Böhler** (GroenLinks): Voorzitter. Mijn bijdrage vandaag spreek ik uit mede namens de Partij voor de Dieren.

Het zal de minister zeker niet verbazen dat onze fracties evenals de GroenLinks-collega's aan de overkant zeer kritisch zijn ten aanzien van de voorgestelde wetswijzigingen. Uiteraard zijn wij, wanneer het noodzakelijk en zinvol is, voorstander van vereenvoudiging van regels en van het meer in verband brengen van regelgeving. Maar -- dat is een belangrijke "maar" -- eenvoud mag nooit en te nimmer ten koste gaan van de kwaliteit van wetgeving. In het geval van het onderhavige wetsvoorstel mag eenvoud niet ten koste gaan van milieubescherming. Eenvoud is namelijk geen doel op zichzelf. Een snelle besluitvorming is niet per se ook een betere besluitvorming, zeker als het het milieu betreft. Anders gezegd, vereenvoudiging van regels is voor ons alleen dan zinvol, indien met minder regels hetzelfde beoogde resultaat kan worden bereikt. Hier wringt precies volgens onze fracties de schoen. Het wetsvoorstel bevat een groot aantal wijzigingen die een voor een reden voor bezorgdheid zijn. Ik noem heel kort het schrappen van de startnotitie, het wegvallen van het vragen van de zienswijzen op die startnotitie, het wegvallen van de verplichting het meest milieuvriendelijke alternatief te schetsen en ten slotte de beperking van de rol van de Commissie voor de m.e.r. Desondanks stelt de minister dat de milieudoelstellingen door de nieuwe wet niet worden aangetast. In haar memorie van toelichting zegt zij hierover het volgende:

"Het Nederlandse systeem voor milieueffectrapportage (MER) heeft in de afgelopen jaren een aanzienlijke bijdrage geleverd aan het meer en beter betrekken bij de besluitvorming van de gevolgen voor het milieu door overheden. Gesteld kan worden dat overheden inmiddels over het geheel genomen vertrouwd zijn met de MER als belangrijk milieu-instrument en afwegingen met betrekking tot milieu, natuur en in toenemende mate ook cultuurhistorisch erfoegd in de besluitvorming betrekken. Zoals verwoord in de beleidsbrief MER is er mede daarom ruimte ontstaan voor heroverweging van de wettelijke bepalingen."

Kort gezegd komt het erop neer dat de minister van oordeel is dat de overheid inmiddels heeft geleerd op het milieu te letten en dat dus ook met minder regels goed zal doen. Wij vragen ons af waarop deze veronderstelling is gebaseerd. Welke argumenten kan de minister aandragen voor de aanname dat de overheid het ook zonder regelgeving goed zal blijven doen? Ons inziens is de minister tot nu toe het antwoord op deze vraag schuldig gebleven. Wij nodigen haar dan ook nadrukkelijk uit om op dit punt helderheid te verschaffen. Met name willen wij graag weten hoe

zij in de toekomst zal toetsen dat de overheid inderdaad voldoet aan haar aanname dat zij het goed zal blijven doen.

Het moge in ieder geval duidelijk zijn: wij zijn er niet gerust op. De huidige regels zijn er namelijk niet voor niets. De minister geeft in de zojuist geciteerde passage van de memorie van toelichting zelf aan dat de huidige MER een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan de verbetering van de milieubescherming. Maar uit de memorie van toelichting noch uit de behandeling in de Tweede Kamer en evenmin uit de schriftelijke vragenronde in deze Kamer blijkt ons dat de huidige regels overbodig zijn.

De minister geeft met deze wetswijziging volgens ons ook een verkeerd signaal. Het lijkt er naar onze mening te veel op dat bestaande regels met betrekking tot de MER als lastpost worden gezien en milieubeschermingsregels als overbodig worden beschouwd en als bron van vertraging worden bestempeld. Meer in het algemeen achten wij het niet gepast dat de inspraak van belanghebbenden puur als vertragingselement wordt beschouwd en dat belanghebbenden, bijvoorbeeld milieuorganisaties, eigenlijk alleen nog maar de rol van spelbreker en vertrager krijgen toebedeeld.

Terzijde merk ik op dat wij niet alleen staan in onze kritische beoordeling van het wetsvoorstel. Dat blijkt niet alleen uit de veelheid van vragen die in de schriftelijke ronde door deze Kamer zijn gesteld. Ook belangrijke organisaties zoals de Stichting Natuur en Milieu delen de bezorgdheid van onze fracties ten aanzien van de voorgestelde wijzigingen.

Terug naar het wetsvoorstel. Een belangrijk punt is dat volgens ons niet is aangetoond dat een wijziging van de wet noodzakelijk is. De vertraging die met het wetsvoorstel dient te worden verholpen, is namelijk vaak te wijten aan de overheid zelf en niet aan bijvoorbeeld de inspraakmogelijkheden van belanghebbenden. Ik verwijs in dit verband, zoals collega's al hebben gedaan, naar het rapport van de commissie-Elverding, waarin dit punt heel helder aan de orde komt. Was het niet beter geweest om eerst orde op zaken te stellen bij de overheden alvorens de wet te wijzigen? Graag verneem ik een reactie van de minister op de stelling dat de overheid zelf de voornaamste bron van vertraging is. Wij willen in dit verband ook graag weten hoe zij de werkwijze van de overheid denkt te verbeteren.

Bij projecten die gevolgen hebben of kunnen hebben voor het milieu en de leefomgeving, is draagvlak een belangrijk element, juist om vertraging in de uitvoering te voorkomen. Daarom vinden wij advisering, participatie en inspraak in de beginfase van groot belang. Wij begrijpen de visie van de minister op dit punt niet. Hoe wil zij draagvlak creëren, als zij door de nieuwe wetgeving de weg om vanaf het begin betrokken te zijn juist afsnijdt?

Overigens terzijde: er wordt de laatste tijd wel vaker in bestuurlijke wetgeving getornd aan de mogelijkheid tot inspraak of tegenspraak door de

burger. Dat lijkt wel een beleidsdoel te zijn van dit kabinet.

Terug naar het wetsvoorstel. Er komt nog bij dat wij er geenszins van overtuigd zijn dat de nieuwe regelgeving daadwerkelijk voor versnelling zorg zal dragen. Wij bedoelen hiermee dat door de wijzigingen weliswaar de fase van de besluitvorming waarschijnlijk wordt versneld, als wij er tenminste van uitgaan dat de minister gelijk heeft, maar dat dit niet betekent dat noodzakelijkerwijze ook de uitvoering van projecten sneller zal gaan. De fractie van de PvdA heeft in de schriftelijke voorbereiding vragen hierover gesteld en onder meer gesteld dat belanghebbenden, indien zij niet voldoende betrokken zijn in de begin- of voorfase van een traject, later bij de rechter alsnog hun rol weten af te dwingen. Dit kan ertoe leiden dat van versnelling uiteindelijk geen sprake is, doordat de uitvoering langer duurt dan wanneer men de belanghebbenden van het begin af aan bij de belangenafweging had betrokken. Kan de minister ons nog eens uitleggen waarom zij van mening is dat dit niet zal gebeuren? Het gaat om de vertraging in de latere fase, waarmee wij bedoelen dat de vertraging is verplaatst van de beginfase naar de uitvoeringsfase.

Vergelijkbare vragen over de effectiviteit van de nieuwe wetgeving rijzen bij ons ook, als wij kijken naar de gewijzigde rol van de Commissie voor de m.e.r. Wij begrijpen niet goed waarom de minister advisering door de commissie in de beginfase van een project onwenselijk acht. Voorts vragen wij ons af of het schrappen van de adviesplicht in de beginfase niet precies hetzelfde probleem met zich brengt dat ik net al heb geschetst, namelijk dat in een latere fase van het project aanvullend onderzoek nodig is om fouten te voorkomen of te herstellen, wat wederom in een latere fase tot vertraging leidt. Graag vragen wij de minister om haar standpunt hieromtrent nog eens toe te lichten.

In dit verband willen wij ook graag van de minister weten of en, zo ja, waarom zij van mening is dat de Commissie voor de m.e.r. in haar huidige functie niet goed heeft gefunctioneerd. Welke aanwijzingen heeft de minister dat de bestaande werkwijze van de commissie veelvuldig tot vertraging heeft geleid?

In aanvulling hierop: de minister stelt dat door de wetswijziging voortaan maatwerk kan worden geleverd. Hoe moeten wij deze stelling interpreteren? Betekent dit dat met de huidige wet geen maatwerk werd geleverd? Als dit zo is, waaruit blijkt dat dan?

Ik heb nog een enkel woord over de verhouding tussen het wetsvoorstel en de regelgeving van de EU. Op veel vragen waarom bepaalde regels in de huidige wet overbodig zijn, heeft de minister geantwoord dat de desbetreffende regels een kop zijn op de EU-regels. Dat mag zo zijn, maar dat is op zichzelf nog geen argument om de aanvullende nationale regels af te schaffen. In aanvulling op datgene wat mijn collega Putters hierover heeft gezegd, wil ik toch nog eens benadrukken dat het een groot verschil is voor deze Kamer of de minister bij nieuwe wetgeving een kop

zet op EU-richtlijnen waardoor de Kamer niet de mogelijkheid heeft om die kopwetgeving apart te behandelen en dus ook in haar rol beperkt is. Dat is iets heel anders dan dat EU-richtlijnen na de nationale wetgeving komen, wat de minister als excuus gebruikt om bepaalde koppen in de huidige wetgeving af te schaffen. EU-richtlijnen zijn toch niet meer dan minimumnormen, de kleinste gemene deler? Of is de minister van mening dat, als Nederland meer wil doen dan door de EU wordt geëist, dit per definitie overbodig is? Wij horen van haar graag een toelichting op dit punt.

Tot slot. Door het amendement-Boelhouwer/Wiegman is de verplichte participatie bij complexe projecten weer in de wet opgenomen. Kennelijk was een meerderheid van de Tweede Kamer er niet gerust op dat milieubescherming ook zonder deze verplichting gewaarborgd zal zijn. Dit is winst. De fracties van GroenLinks en de Partij voor de Dieren zijn er blij mee. Dit is evenwel vooralsnog niet voldoende om onze bezwaren tegen dit wetsvoorstel weg te nemen. Maar voordat wij tot een eindoordeel komen, wachten wij eerst de antwoorden van de minister af.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

* B

!Audiovisuele mediadiensten!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Mediawet 2008 en de Tabakswet ter implementatie van de richtlijn Audiovisuele mediadiensten (31876).

De **voorzitter**: Ik heet de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van harte welkom in de Eerste Kamer.

**

De beraadslaging wordt geopend.

* N

De heer **Asscher** (VVD): Mijnheer de voorzitter. Onze fractie heeft kennisgenomen van dit wetsontwerp. Enerzijds is er een beperkte verbetering en verruiming, anderzijds wordt dit wetsontwerp ingehaald door technologische ontwikkelingen, gaat het deels verder dan de Europese richtlijn en is het een zeer ruime interpretatie van de Grondwet. Wij hebben op onze vragen voldoende antwoord gehad van de minister, hoewel wij daar niet altijd mee kunnen instemmen. Vandaag dus enkele hoofdzaken over het mediabeleid in het algemeen en deel III van dit drieluik van wetgeving op het gebied van de omroepen.

Het is verleidelijk om deze minister uit zijn tent te lokken en hem te vragen naar zijn visie op de media en de publieke omroep, maar ik vermoed dat het antwoord zal lijken op zijn antwoorden bij

het vorige debat: ik wacht op de initiatieven uit de omroepwereld zelf. Wel, dat was nog voordat de omroepwereld werd opgeschud en wij hebben wat dat betreft nog op tijd de Erkenningwet hier behandeld. Daarom ditmaal geen schilderij om met ferme strepen de toekomst van medialand neer te zetten, maar wel een principiële benadering die verder gaat dan de inhoudelijke toepassing van de Europese richtlijn voor audiovisuele diensten.

Onze fractie beschouwt het als een primaire taak van de senaat om aangeboden wetten te toetsen, zowel aan de Europese wetgeving als aan de eigen Grondwet. Ik weet dat andere fracties in het algemeen daar net zo over denken. In de schriftelijke voorbereiding over dit wetsontwerp zijn door meerdere partijen daarover vragen gesteld. Voor mijn partij was dat in de Tweede Kamer uiteindelijk de belangrijkste reden om tegen deze wet te stemmen.

De minister heeft in zijn memorie van antwoord een poging gedaan om de verschillende vragen over dit onderwerp te beantwoorden. Onze fractie vindt die antwoorden onbevredigend. Een ruime interpretatie van de Grondwet, omdat die op het punt van de digitale voortschrijdende technieken verouderd zou zijn, achten wij onjuist. Wij moeten geen wetten aannemen die de Grondwet oprekken omdat die verouderd is of zou kunnen zijn.

Het is bekend dat de discussie erover gaat of het juist is om niet-lineaire diensten, mediadiensten op aanvraag, onder artikel 7, lid 2, van de Grondwet te brengen. Immers, artikel 7, lid 2, bepaalt dat bij wet regels voor radio en televisie gesteld kunnen worden. Lid 3 gaat over alle andere vormen van meningsuiting, behoudens de persvrijheid die in het eerste lid wordt gegarandeerd en reclame-uitingen waarvoor het vierde lid ruimere bevoegdheden voor regulering biedt. De grondwettelijke basis voor mediawetgeving, zo schrijft de minister, is gelegen in artikel 7, tweede lid. De richtlijn Audiovisuele diensten breidt de werking uit van lineaire naar non-lineaire diensten. De minister schrijft dat het onderscheid tussen lineair en non-lineair voor de consument, de kijker dus, moeilijk te maken is. En zijn conclusie is dat de diensten die de richtlijn wenst te regelen alle televisiediensten zijn en dat daarom non-lineaire diensten ook onder de werking van artikel 7, lid 2, moeten worden gebracht. Onze fractie is echter van mening dat deze argumentatie geen steek houdt. In de eerste plaats gaat het niet om wat de bedoeling is van de richtlijn. Het gaat er in de eerste plaats om wat de bedoeling is van onze Grondwet. En deze is glashelder op dit punt. Het geeft geen pas om non-lineaire diensten op deze manier onder lid 2 te betrekken, terwijl de Grondwet naar onze mening ze duidelijk onder lid 3 laat vallen. Wij hebben er onoverkomelijke bezwaren tegen dat de minister een eigen interpretatie geeft aan de Grondwet omdat het hem beter uitkomt in de verwerking van een richtlijn uit Brussel.

De minister schrijft ook dat de opvatting dat clausuleringen van grondrechten zo beperkt mogelijk gehouden dienen te zijn bij de afweging

tussen subsumptie onder het tweede of derde lid, geen rol heeft gespeeld. Aangezien ik de minister probeerde te volgen in zijn redenering, hetgeen niet altijd eenvoudig is, heb ik geprobeerd uit te zoeken wat hij bedoelt met het begrip "subsumptie". Snel opgezocht met non-lineaire diensten blijkt het woord subsumptie in het Nederlands uitsluitend voor te komen in de wiskundige logica. Ik zal het daarbij laten. Ik hoor graag van de minister wat hij daarmee bedoeld heeft.

Dat de onlangs benoemde Staatscommissie Grondwet op de hoogte zal worden gebracht van de discussies in beide Kamers over de richtlijn Audiovisuele diensten in het digitale tijdperk begrijpen wij. Maar een grondwetswijziging duurt zeer lang en daar gaan bovendien verkiezingen overheen van de Tweede Kamer. Dat ontslaat noch de minister noch deze Kamer ervan om wetten aan deze Grondwet te toetsen. Sterker nog, dat in de toekomst de Grondwet mogelijk zou kunnen worden aangepast aan het digitale tijdperk doet nu niet ter zake bij het toetsen van deze wet.

De minister schrijft ook dat daar waar mogelijk hij een liberale toepassing van de richtlijn heeft gebruikt. Misschien verstaat hij dan toch wel iets anders onder een liberale toepassing dan wat de VVD daarbij voor ogen heeft. Door het brengen van non-lineaire diensten onder lid 2 is daar immers geen sprake van. Of bedoelde hij hier een andere liberale interpretatie van de richtlijn? Wij horen dat graag.

Verder vinden wij het argument dat de consument niet in de gaten heeft naar welke dienst hij of zij kijkt, ook heel ver gezocht. Men kijkt immers via een decoder op aanvraag of via het internet. Dat laatste kan ook op de televisie gebeuren maar er zijn op dit moment nauwelijks consumenten die het internet zonder enig probleem op de televisie bekijken. Of is het de bedoeling om consumenten die televisie kijken op het internet te reguleren?

Op tal van schriftelijke vragen heeft de minister antwoord gegeven. Ter verduidelijking wil ik nog graag twee onderwerpen onder zijn aandacht brengen, opdat de diverse partijen in het veld exact weten waar zij aan toe zijn. Het betreft in de eerste plaats de flitsregeling. Het gaat om de verplichting dat aanbieders van omroepdiensten die exclusieve rechten hebben verworven ten aanzien van evenementen van groot belang, op verzoek van omroepdiensten in de EU flitsen afstaan. In zijn toelichting en tevens in een brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer stelt de minister dat waar het betreft exclusief verworven rechten er slechts bij uitzondering een plafond geldt van 180 seconden en niet van de 90 seconden zoals die bepaald zijn voor wedstrijdbepalende momenten. Ik nodig de minister graag uit hier nogmaals kort uiteen te zetten wanneer er flitsen van 90 seconden en wanneer er flitsen van 180 seconden mogen worden gemaakt, opdat dit ook helder is samengevat voor zowel de verwervers respectievelijk bezitters van exclusieve uitzendrechten als de omroepgemachtigden die flitsen willen uitzenden. Kan hij daarin meenemen

of en, zo ja, welke richtlijnen het Commissariaat voor de Media meekrijgt?

De commissie is er ook nog op gewezen dat er een onduidelijkheid is ten aanzien van productplaatsing voor zover dat aanbod geproduceerd is na de datum waarop deze wet in werking zou kunnen treden. Zou de minister hier duidelijk willen maken wat hij bedoelt met geproduceerd? Is dat het moment waarop de productie gereed is of het moment waarop de productie is begonnen? Is hij het met ons eens dat dit het moment van aanvang moet zijn en dat het verbod dus geldt voor productplaatsing in het programma-aanbod waarvoor met het tot stand brengen geen aanvang is gemaakt voordat de wet in werking gaat treden?

Mijnheer de voorzitter. Ter afsluiting is de conclusie van onze fractie dat dit wetsontwerp op gespannen voet staat met onze Grondwet. Wij zien de antwoorden van de minister dan ook met zeer gemengde gevoelens maar met grote belangstelling tegemoet.

*N

De heer **Dölle** (CDA): Voorzitter. Na de aanvaarding van de Mediawet en de inwerkingtreding van de Erkenningwet gaat nu waarschijnlijk het derde luik open waardoor een vrij volledig zicht wordt geboden op het toekomstig medialandschap. De implementatie van de richtlijn Audiovisuele mediadiensten vindt keurig op tijd plaats en dat feit is op zich een bescheiden felicitatie waard.

Onze fractie liet reeds bij de schriftelijke voorbereiding blijken dat zij deze overigens vrij beleidsarme implementatie welwillend tegemoet treedt. Het is een juridische verdiscontering van technologische ontwikkelingen en van daaraan gekoppelde Europeesrechtelijke initiatieven. Maar de CDA-fractie had nog wel enkele vragen. Die hebben we gesteld in het voorlopig verslag en we hebben de antwoorden op deze en op de door andere fracties opgeworpen kwesties uiteraard aandachtig gelezen. Er is in de memorie van antwoord gelukkig een scherper licht gevallen op een aantal aspecten van het wetsvoorstel dat tot dan toe wat in de schaduw lag. Maar nog niet alles is kristalhelder wat de CDA-fractie betreft. Daarom benutten we deze plenaire bespreking van het wetsvoorstel om ook op die punten meer helderheid te vragen.

Ten eerste de grondwettelijke aspecten van het voorstel. In de memorie van antwoord op pagina 3 schrijft de regering dat de CDA-leden abusievelijk veronderstellen dat de regering de reikwijdte van de Grondwet via de Mediawet zou willen oprekken. Het CDA is zich op dit punt van geen kwaad bewust. Beschuldigingen dat de regering de reikwijdte van de Grondwet zou willen oprekken zouden ook wat onlogisch klinken. De Grondwet is immers per definitie op onze hele rechtsorde van toepassing. Nee, wat wij zeiden is dat wij vragen hadden bij de classificatie in de memorie van toelichting van de non-lineaire audiovisuele diensten op grond van een

zogenoemde functionele grondwetsuitleg, als een materie die valt onder artikel 7, lid 2, van de Grondwet en dus niet onder artikel 7, lid 3, van de Grondwet. Met de regering zien wij natuurlijk ook de grote overeenkomst tussen lineaire en non-lineaire mediadiensten. Maar er zijn ook verschillen. De hele richtlijn vooronderstelt die verschillen ook. De literatuur signaleert ze eveneens: Van Eik, Chavannes, Hins en zelfs een speciaal aan de richtlijn gewijd nummer van het op dit terrein toonaangevende blad Mediaforum wijzen op die verschillen. Maar de regering zelf bij haar standpuntbepaling ten aanzien van het bekende rapport van de commissie-Franken heeft dat ook eerder gedaan. Waar de CDA-fractie in het voorlopig verslag op doelde, was dat er een voluntatief moment, een keuzemoment kan zitten in interpretatie, een teleologisch moment als het ware. Een uitleg gericht op het doel dat men wil bereiken. Wij kijken in dat verband dan naar de volgende feiten.

Artikel 7, lid 2, van de Grondwet verschaft de overheid een ruimere reguleringsbevoegdheid ten aanzien van de daar genoemde uitingsvormen - kortweg is dat televisie -- dan artikel 7, lid 3, dat doet ten aanzien van de in dat laatste lid genoemde uitingen. Dit is historisch verklaarbaar vanwege het indertijd geldende schaarstemotief. De regering wijst ook op de maatschappelijke impact van massamedia. Is de regering het met ons eens dat grondrechten dus ook de uitingsvrijheid in onze Grondwet, neergelegd in artikel 7 en in het EVRM in artikel 10, niet verder dienen te worden ingeperkt dan noodzakelijk is in een democratische samenleving ter bevordering van met name genoemde doelcriteria zoals artikel 10 EVRM die bevat, dus dat het moet gaan om beperkingen die nodig en proportioneel zijn? Wanneer nu voor de zwaardere inbreukmogelijkheid van artikel 7, lid 2, wordt gekozen, dus als aan de overeenstemmende karakteristieken van beide uitingsvormen de voorkeur wordt gegeven boven de minder zware inbreukmogelijkheid van artikel 7, lid 3, dan lijkt het de CDA-fractie nodig dat de regering wel expliciet uitlegt waarom nu het schaarstemotief in dit verband geen rol speelt en het dus kennelijk gaat om de maatschappelijke impact van non-lineaire diensten, toch voor het zwaardere inperkingsregime uit artikel 7, lid 2, is gekozen. Wij zijn het overigens met de regering eens dat voor de implementatie van deze richtlijn het er op dit moment niet zo toe doet, maar de kwalificatie "artikel 7, lid 2" kan natuurlijk voor toekomstige nationale regelgeving wel relevant zijn, bijvoorbeeld bij de eventuele introductie of verandering van vergunning, licentie en registratieverplichtingen. Of ziet de regering dat anders? Dan krijg ik daarover graag uitsluitel.

Het moge, dit punt afsluitend, duidelijk zijn dat de CDA-fractie niet op voorhand tegen de conclusie van de regering, dus de keuze voor artikel 7, lid 2, en niet voor artikel 7, lid 3, is, maar wel meent dat de afwegingen helderder zouden moeten zijn. Dat is het eerste punt.

Een tweede punt is het recht op weerwoord. De regering zegt dat het recht op weerwoord in

Nederland niet gewijzigd hoeft te worden, niet naar aanleiding van deze richtlijn, maar sowieso niet. Dat zei ze eerder al in de Persbrief. De burger die ernstig wordt geraakt door valse berichtgeving moet maar naar de Raad voor de Journalistiek gaan of de tijdrovende dure en gecompliceerde gang naar de rechter maken. De Raad voor Journalistiek is overigens een orgaan dat regelmatig met hoon wordt overladen door mediamensen en waaraan een deel van de media, zoals de Telegraaf en Nova, in het geheel geen boodschap heeft. Dit systeem van of naar de Raad voor Journalistiek stappen of naar de rechter, zou volgens de regering voldoende zijn. Onze fractie heeft dat bij herhaling ernstig in twijfel getrokken. We laten dit punt in dit debat rusten, maar vragen de regering nog wel hoe het staat met het volgens onze herinnering toegezegde onderzoekje naar "weerwordssystemen" in met Nederland vergelijkbare Europese landen. Onze voorlopige indruk, maar die kan gefalsificeerd worden bij zo'n onderzoekje, blijft dat op dit punt goedwillende burgers in landen als het Verenigd Koninkrijk en Duitsland beter beschermd zijn.

Een derde punt is de flitsenregeling, waarover de heer Asscher het ook had. De CDA-fractie vroeg in de schriftelijke voorbereiding naar de uitzendingen op de negentigsecondenregeling. In die situaties, zo heeft onze zusterkamer artikel 5.4 geamendeerd, kunnen bij uitzondering in algemene nieuwsprogramma's ter borging van de vrije nieuwsgaring flitsen van maximaal drie minuten (dat is wel een ruime interpretatie van het begrip "flits", zagezegd) worden uitgezonden. Zo worden eigenlijk minisamenvattingen mogelijk. Het moet dan wel gaan om "wedstrijdbepalende sportmomenten". De memorie van antwoord neemt onze zorg over deze mogelijke erosie van exclusieve uitzendrechten niet weg. Dit amendement zou tot forse problemen aanleiding kunnen gaan geven en tot een uitgebreide casuïstiek. Het Commissariaat voor de Media valt hier dan ook niet te benijden wanneer publieke en commerciële aanbieders van algemene nieuwsprogramma's, zeker aanvankelijk, de grenzen gaan opzoeken van een en ander.

Ik dacht dat de heer Asscher ook al zei dat de minister hier andermaal benadrukt dat het om "echte uitzonderingen" moet gaan. Het kan, zo bezeeft de regering, om "hooguit een enkel geval per jaar" gaan. Zo schrijft zij over een beslissende speelronde in de eredivisie, als die nog zo heet, en over meerdere Nederlandse medaillewinnaars op één dag in de Olympische Spelen. Het volgende vraag ik niet om flauw te zijn, maar wat te denken van bijvoorbeeld evenementen als de koninginnenrit in de grote wielerrondes, van de finale van mondiale hockeytoernooien, van Wimbledonfinales, van spectaculaire schaatswedstrijden met veel Nederlanders, van wereldkampioenschappen zwaargewicht profboksen of K-1, heb ik nu ook begrepen, enzovoort? Tevens blijft de na aanname van het bewuste amendement niet onbelangrijke vraag over wat onder "wedstrijdbepalende momenten" dient te worden begrepen. Wel wordt gezegd dat deze wedstrijd-bepalende elementen in

cultuurevenementen niet voorkomen. Dat zal inderdaad kloppen. Wat zijn echter de wedstrijd-bepalende momenten in de beslissende voetbalronde bijvoorbeeld? Doelpunten? Ja. Rode en gele kaarten en de opstootjes eromheen? Misschien. Zware blessures? Gemiste strafschoppen? Wordt dit allemaal neergelegd bij het commissariaat? De CDA-fractie vraagt de regering hier toch te proberen nog concreter te worden! Dan heb ik het vooral over de uitleg van het intrigerende bijvoeglijke naamwoord "wedstrijdbepalende". Misschien zucht de minister nu, maar ik hoop toch dat hij zich daaraan wil wagen. Hoe werkt overigens een en ander uit naar de non-lineaire audiovisuele mediadiensten op aanvraag? Of moet ik zeggen: on demand? Vooral naar deze drie punten is mijn fractie benieuwd.

*N

De heer **Slager** (SP): Voorzitter. Je zou het misschien niet verwachten van een kabinet van deze samenstelling en zeker niet van deze PvdA-minister van Cultuur en Media, maar de feiten spreken helaas voor zich: er waait een neoliberale wind door medialand. De minister heeft zojuist twee nieuwe rechtse omroepen letterlijk in zijn armen gesloten en toegelaten tot het publieke bestel. De oude rechtse omroep TROS mag blijven ondanks vele overtredingen van de reclameregels, maar de wat onhandig opererende linkse debutant LLink krijgt niet hetzelfde krediet als de TROS en wordt uit het bestel gegooid. De minister schudt met zijn hoofd, maar dit is mijn waarneming. En alsof dat allemaal nog niet genoeg is, mogen we vandaag een Europese richtlijn implementeren die de commerciële zenders nog meer ruimte geeft om hun programma's te doorspekken met reclame. Deze richtlijn houdt ook volgens deze minister -- ik citeer hem: "een liberalisering in ten opzichte van de vorige". Het vervelende van die richtlijn is dat het een kwestie van slikken of stikken is. Ruimte voor een nationale invulling ervan wordt gefrustreerd door de combinatie van twee zaken. In de eerste plaats gebeurt dit door het Land van oorsprongbeginsel en in de tweede plaats door het gelijke speelveld.

Laten we het om te beginnen eens hebben over dat land van oorsprong. Voor de RTL-zenders is dat Luxemburg. Niet dat RTL ooit de bedoeling had om zich op Luxemburg te richten, maar het kwam beter uit omdat commerciële zenders daar vrij spel hadden. Van daaruit kon en kan men de Nederlandse markt bestoken. Tijdens één diepnachtelijk uur zendt RTL 5 inderdaad een programma uit in een taal die kennelijk in Luxemburg wordt gesproken. Het programma heet Hei elei kuck elei of zoiets. Zo wil RTL ons doen geloven dat we met een Luxemburgse zender te maken hebben. Die schaamlap is te doorzichtig om te denken dat iemand het serieus neemt. Op tijden dat normale mensen naar de televisie kijken, brengen de RTL-zenders uitsluitend Nederlandse programma's. Dat weet iedereen, maar dankzij het Land van oorsprongbeginsel mag RTL blijven uitzenden als een Luxemburgse zender en dus

zonder eventueel beperkende reclameregels. Zo dicteert de Luxemburgse wet de Nederlandse wet. Er kan dan namelijk wel in de richtlijn staan dat het elk land vrijstaat om strengere regels in te voeren, maar dat dóét dit kabinet niet, omdat dat strijdig zou zijn met het gelijke speelveld. Dus krijgen ook de andere Nederlandse commerciële zenders dezelfde nietszeggende Luxemburgse regels opgelegd als die voor RTL gelden. Vindt de minister het vreemd dat de SP dit Europa afwijst als een instituut dat vooral de belangen van het bedrijfsleven dient?

Ik zeg dat met des te meer overtuiging omdat in de considerans van de richtlijn letterlijk staat -- ik citeer: "het land van oorsprongbeginsel heeft zijn nut bewezen". Kennelijk zijn dit soort machinaties, waarmee de nationale wetgever voor het blok kan worden gezet door de lidstaat met de minste regelgeving, de bedoeling van de EU. Men vindt ze nuttig. De vraag is alleen: nuttig voor wie? Op onze schriftelijke vraag heeft de minister geen antwoord gegeven. Daarom vraag ik het hem vandaag nog eens: welk nut heeft dat beginsel ons concreet opgeleverd? Nu weet ik wel dat hij te kennen heeft gegeven, ook niet zo gelukkig te zijn met dat beginsel, want hij heeft, zo schrijft hij in zijn antwoord, gepoogd om een apart criterium op te laten nemen voor zenders die zich hoofdzakelijk of uitsluitend richten op een andere lidstaat. Die poging is mislukt. De meerderheid in Europa wil er niet aan. Stel eens dat het wél gelukt was. Had deze minister dan ook gebruik gemaakt van de ruimere mogelijkheid om strengere reclameregels te maken? Ik vrees eigenlijk van niet. Tijdens het debat in de Tweede Kamer noemde hij zichzelf immers een minister die -- ik citeer de Handelingen -- "überhaupt geen behoefte heeft aan beperking van reclame in wat voor zin dan ook". "Geen beperking van reclame in wat voor zin dan ook". Dat is duidelijke taal. Dus ook niet als het gaat om alcoholreclame of reclame voor te vette en te zoete zaken rondom kinderprogramma's. De minister heeft er geen behoefte aan, die zo makkelijk te beïnvloeden groep kijkertjes te beschermen tegen reclame die hun gezondheid kan schaden. De regering beperkt zich tot het stimuleren van een gedragscode -- ik citeer -- "betreffende ongeschikte commerciële communicatie, die kinderprogramma's vergezelt inzake voedingsmiddelen en dranken die stoffen bevatten waarvan een overmatig gebruik in het algehele dieet niet aanbevolen is". De regering erkent dus het gevaar wel, maar beperkt zich tot een oproep tot een gedragscode, terwijl ze hier zelf grenzen moet stellen. De treurigmakende conclusie moet wat mij betreft dan ook zijn dat dit kabinet eerst de commercie de ruimte geeft om kinderen te verleiden tot het consumeren van verkeerde zaken om vervolgens een smak gemeenschapsgeld uit te geven aan reclamespotjes waarin wordt gewaarschuwd tegen het consumeren van diezelfde zaken. Die spotjes worden dan natuurlijk weer vrolijk uitgezonden door de commerciële zenders en zo snijdt het mes daar aan twee kanten. Er zijn EU-landen waar de regering de reclame die zich richt op kinderen wel aan banden legt. Op onze schriftelijke vragen geeft de minister er zelf

voorbeelden van. Denemarken en Zweden kennen een totaal verbod op reclame gericht op kinderen onder de 12 jaar. En in het Verenigd Koninkrijk is reclame voor producten met een hoog vet-, zout- of suikergehalte zelfs verboden bij programma's waar kinderen tot 15 jaar naar kijken.

Mag ik de minister vragen naar zijn argumenten om niet ook dat Scandinavische of Engelse voorbeeld te volgen? Kan hij ons uitleggen wat er verkeerd is aan hun aanpak? Nederland doet alleen iets meer dan de richtlijn voorschrijft via het overigens al bijna een jaar bestaande verbod op alcoholreclame op televisie vóór 21.00 uur 's avonds. Dat is inderdaad iets, maar het is te weinig. Bovendien wordt die beperking tot 21.00 uur steeds minder effectief. Immers, de groep jeugdigen die de wet zo wil beschermen, kijkt steeds minder tv. Zij surft wel steeds meer op internet. Daar is geen enkele wettelijke belemmering tegen alcoholreclame. Vorige maand werden de jongste cijfers bekend over het kijkgedrag van jongeren. Daaruit bleek dat 13- en 14-jarigen nu gemiddeld meer dan twee uur per dag van hun vrije tijd achter de computer zitten. Dat is beduidend langer dan ze tv kijken. Dat weten de producenten van alcohol ook, dus ze zorgen er wel voor dat hun reclame de jeugd via internet bereikt. Als je als jongere in voetbal bent geïnteresseerd en inlogt op www.voetbal.nl, wat toch een onverdacht adres lijkt, dan kom je op een nadrukkelijk door Amstel gesponsorde site terecht. Vervolgens ben je met één muisklik op een site van Heineken. Daar moet je wel aangeven dat je 18 jaar of ouder bent, maar er is geen enkele controle op of je dat ook bent. Vervolgens kun je kiezen uit sportprogramma's natuurlijk, muziekprogramma's en spelletjesprogramma's, kortom een complete audiovisuele dienst op aanvraag. Bovendien kun je leuke prijsjes winnen.

Enkele weken geleden publiceerde STAP (Stichting Alcohol Preventie) het resultaat van een onderzoek naar het bereik van minderjarigen door alcoholreclame via internet. Het bleek dat een vijfde van de jeugd tussen 12 en 17 jaar regelmatig een van de 59 websites bezoekt die door alcoholproducenten zijn opgezet of door hen worden gesponsord. Bijna de helft van die jeugdige bezoekers had via die website cadeautjes gekregen met het logo van een alcoholmerk. We hebben het nu over kinderen tussen de 12 en 17 jaar. Onderzoek heeft allang aangetoond dat verhoogde blootstelling aan alcoholreclame tot verhoogde consumptie leidt, met alle soms desastreuze gevolgen van dien. Dit soort websites valt niet onder de richtlijn, waarover we het vandaag hebben. Zij vallen, zo schrijft de minister ons, onder de Reclamecode voor Alcoholhoudende dranken. Dat is geen wet, maar een gedragscode, waarvan de regels zijn opgesteld door de alcoholproducenten zelf. En ja, wat daar dan van terecht komt, ontdekt elke 13-jarige die zo'n alcoholsite bezoekt en die daarop vermeldt dat hij geen 13 maar 30 jaar is. De leugen wordt grif geaccepteerd.

Die Reclamecode heeft ook enkele aanbevelingen uit de richtlijn waarover we het

hebben, overgenomen, bijvoorbeeld dat -- ik citeer -- "audiovisuele commerciële communicatie voor alcoholische dranken zich niet specifiek mag richten op minderjarigen en niet mag aanzetten tot overmatig gebruik van alcoholische dranken". Kortom: dit zijn aanbevelingen die bewust te ruim zijn geformuleerd. Het gaat immers niet om specifiek op de jeugd gerichte reclame, het gaat om reclame die óók voor jongeren aantrekkelijk is. En natuurlijk kun je niet hard maken dat een website aanzet tot overmatig gebruik, maar dat mensen die al heel jong aan alcohol beginnen, vaker probleemdrinkers worden, is een feit. Daarom is de SP-fractie niet alleen voor een totaalverbod op alcoholreclame op tv, maar onderschrijft zij ook de conclusie van STAP dat alcoholreclame op internet wettelijk verboden zou moeten worden. Wat denkt de minister concreet te doen aan die hele wildwest situatie die nu op internet heerst? Wil hij het advies van STAP overnemen of wil hij dat overwegen of vindt hij dat er al genoeg wordt gedaan aan het beschermen van de jeugd tegen het alcoholprobleem? En is zijn collega van Volksgezondheid het daarover dan met hem eens of wordt zo'n zaak niet afgestemd binnen het kabinet?

Ik weet het en ik memoreerde het al: in de Tweede Kamer verklaarde de minister afgelopen zomer nog dat hij überhaupt niet voor beperking van reclame in wat voor zin dan ook is, maar je moet altijd blijven hopen op voortschrijdend inzicht. Daar wacht ik nu dan maar op.

*N

Mevrouw **Tan** (PvdA): Voorzitter. Als gevolg van een samenloop van omstandigheden vindt deze behandeling niet eerder plaats dan vandaag. Het voordeel daarvan is dat zeer recent relevante debatten aan de overzijde hebben plaatsgevonden over de reactie van de minister op het rapport van de commissie-Brinkman en op die over de regionale omroep van de hand van een nota van de heer Atsma van de CDA-fractie. Verder heeft er een debat plaatsgevonden over de begroting van OCW, het onderdeel media. Waarschijnlijk is het de minister tot voor kort ontgaan dat tijdens de financiële beschouwingen door deze Kamer, de motie-Schouw aan de orde was over bezuinigingen bij de Nederlandse publieke omroep, de NPO. De PvdA-fractie heeft eraan bijgedragen dat die motie is verworpen, maar in de stemverklaring heeft zij aangegeven dat zij behoefte heeft aan een gedachtewisseling met de minister over zijn visie op de NPO. Als referentiekader voor de concrete voorstellen over de audiovisuele mediadiensten is deze behandeling voor ons de geëigende gelegenheid voor een dergelijke beschouwing.

Een belangrijk onderdeel van de EU-richtlijnen is het creëren van een gelijk speelveld binnen de EU. Collega Slager van de SP-fractie sprak daar ook over. De PvdA-fractie stelt enkele vragen aan de minister over een gelijk speelveld binnen de grenzen in relatie tot de positie van de publieke omroep ten opzichte van commerciële omroepen en andere media, waaronder de schrijvende pers.

Mede naar aanleiding van het verschijnen van het rapport van de commissie-Brinkman over de positie van de dagbladpers is immers veel publieke discussie gaande over de positie en het functioneren van de media. Voor het debat van vandaag over deze richtlijn door deze Kamer is de wijze relevant waarop audiovisuele diensten gereguleerd zijn, mede gelet op de gevolgen voor de ontwikkelingen van kranten en de overige schrijvende pers in de huidige vorm. De uiteindelijke consequenties zijn immers relevant voor het functioneren van de samenleving als zodanig en met name voor de functie van de journalistiek daarbinnen. In de aanloop naar het debat van de Tweede Kamer over het rapport van de commissie-Brinkman is een open brief gepubliceerd in het dagblad Spits van 19 november jongstleden. Daarin heeft Frank Volmer, directeur van Telegraaf Media Nederland, zware kritiek geuit op het mediabeleid van deze regering. Ik citeer: "Er komt ooit een tijd waarin kranten, zoals we ze nu kennen, niet meer bestaan. Dat is in beginsel niet erg, als uitgevers de behoefte bij het publiek aan wat ze werkelijk doen maar kunnen invullen. Dat zal niet lukken als de publieke omroep, gefinancierd met belastinggelden, met een alsmaar groeiend aanbod van websites, digitale themakanalen en mobiele applicaties waarop door de STER ook nog overal advertenties worden verkocht, ongebreideld blijft concurreren." Kennelijk wordt hier uitgegaan van een gelijk speelveld voor de publieke en de commerciële media. De vraag is of dat de realiteit is en vooral of dat het geval zou moeten zijn. Wat vindt de minister daarvan? Moet het publieke speelveld zich van het commerciële speelveld onderscheiden? Zo ja, wat zijn dan de onderscheidende criteria? Wie bewaakt dat onderscheid en wie zorgt ervoor dat de publieke media zich herkenbaar onderscheiden van de commerciële media? Wat komt daarvan volgens de minister in de praktijk terecht?

De PvdA-fractie vraagt de minister naar zijn visie op de kernfunctie van de NPO, die immers ten grondslag ligt aan de visie op het gewenste gelijk speelveld. Voor haar is dat een fundamentele vraag. Op welke wijze komt de taak van de NPO als instelling ten behoeve van het publieke belang tot uitdrukking in haar producten? Welke criteria en afwegingen liggen ten grondslag aan de keuzes voor uitzendingen van bijvoorbeeld sportevenementen in verhouding tot informatie over het functioneren van publieke instellingen? Op welke wijze komt de specifieke publieke functie van de NPO in de programmering tot uiting in vergelijking met die van de commerciële zenders? Is de minister bekend met de publicatie in Het Parool van 10 november 2009 met de kop "Niemand weet toch wie wat uitzendt"? Acht de minister de uitkomst van de beschreven steekproef herkenbaar voor het Nederlandse publiek? Is dit niet illustratief voor het ontbreken van herkenbare publieke programmering? Recent ontstond enige publieke commotie over de ingrijpende keuzes van de netcoördinatoren over de voortzetting van programma's dan wel het tijdstip van uitzending. Het gaat om besluiten die de schijn wekken dat ze

betrekkelijk willekeurig zijn genomen en dat daar nauwelijks kwalitatief inhoudelijke argumenten aan ten grondslag liggen. Wat is de rol van de kijkcijfers daarbij, alsmede de effecten daarvan op de STER-inkomsten? Krijgen die niet te veel de overhand op het moment dat dit soort keuzes wordt gemaakt? Wat is de indruk van de minister en op welke wijze laat hij zijn opvattingen tot uitdrukking komen in de prestatieafspraken met de NPO?

Commerciële omroepen, zoals SBS 6, zijn naar verluidt actief met het ontwikkelen van een verantwoordingssysteem naar het publiek, inclusief de bescherming van jeugdigen. Hoe verhoudt dit zich tot de ontwikkelingen bij de NPO, waarvoor geldt dat eerdere verzoeken van de PvdA-fractie om colofons van programma's op teletekst nog niet eens een gevolg hebben gekregen? Dreigt hier geen scheefgroei wat het belang betreft dat de omroepen hechten aan publieke verantwoording? Ook het op termijn afhaken door de NPO met financiële steun aan een zelfreguleringsinstantie als Mediadebat lijkt in die richting te wijzen. Wat is de mening van de minister daarover?

Ten slotte de functie van de NPO als het gaat om de kwaliteit van de journalistiek in Nederland en de effecten daarvan op kwaliteit, inhoud en toon van het publieke debat. Wat is de reactie van de minister op de passage over de media in de publicatie van Geert Mak in de NRC van 17 oktober, waarin hij de moordende concurrentie in medialand als oorzaak ziet van polarisatie in het publieke debat? Is de publieke omroep dan niet bij uitstek in de positie om met minder tucht van de markt de inhoudelijke kwaliteitsstandaarden van de journalistiek hoog te houden? In hoeverre wordt dat in de praktijk waargemaakt en op welke wijze kan de NPO daar nadrukkelijker op worden aangesproken? Kortom, wat is de visie en wat zijn de concrete voornemens van de minister?

Ter afsluiting enkele specifieke vragen over de voorgestelde wettekst. De kwestie van artikel 7, lid 2, van de Grondwet in plaats van artikel 7, lid 3, is uitgebreid aan de orde gesteld door de heer Asscher van de VVD en de heer Dölle van het CDA. De heer Dölle heeft verwezen naar de commentaren van onder anderen prof. dr. Van Eijk van het Instituut voor Informatierecht. De keuze voor lid 2 in plaats van lid 3 kan audiovisuele diensten onderwerp maken van gedetailleerde regulering, terwijl de richtlijn juist een lichter stelsel voorstaat. Deze keuze kan in de hand werken dat de toch al te lang uitgestelde aanpassing van de Grondwet nog langer op zich laat wachten. Aansluitend op de vragen van de collega's krijg ik hierop graag een reactie van de minister. Bovendien roept deze benadering bij ons vragen op in relatie tot hetgeen de minister eerder in de memorie van antwoord aangeeft over zijn keuze voor het geldende regime bij de diensten op aanvraag. Hij zegt nadrukkelijk het onderscheid tussen lineaire en non-lineaire diensten wel te willen handhaven, omdat de diensten op aanvraag eerst de gelegenheid moeten krijgen om zich verder te ontwikkelen en om een gelijk speelveld binnen de lidstaten te bereiken. Waarom wordt dit onderscheid wel aangebracht bij

het regime, maar niet bij de keuze voor lid 2 in plaats van lid 3 van artikel 7 van de Grondwet?

In aansluiting op het betoog van de SP over mediadiensten die mogelijk minderjarigen kunnen schaden, vraag ik naar de achtergrond van het onderscheid in 4.6 van de Mediawet 2008 waardoor de NPO onder een strenger regime valt dan de commerciële omroepen wat betreft de bescherming van minderjarigen tegen mogelijk schadelijke non-lineaire diensten.

De PvdA-fractie zal instemmen met dit wetsvoorstel, maar wil naar aanleiding hiervan met nadruk haar zorgen over de invulling van de publieke functie van de publieke omroep aan de minister kenbaar maken. Wij zien met extra belangstelling uit naar de reactie van de minister.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 11.45 uur tot 13.15 uur geschorst.

*B

!Regelgeving milieueffectrapportage!

Aan de orde is voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet milieubeheer en enkele daarmee verband houdende wetten (modernisering van de regelgeving over de milieueffectrapportage) (31755).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **Cramer**: Mijnheer de voorzitter. Ik dank de leden van de Eerste Kamer voor hun inbreng in eerste termijn. Het is bekend dat ik, evenals de leden, groot belang hecht aan een zorgvuldige besluitvorming door de overheid. Het Nederlandse systeem van milieueffectrapportages heeft daar in de afgelopen twintig jaar een aanzienlijke bijdrage aan geleverd, met name door de belangenafweging op het gebied van het milieu te faciliteren. Afwegingen met betrekking tot milieu, natuur en cultuurhistorie -- ik kijk even naar de heer De Boer -- worden in de besluitvorming betrokken en overheden zijn over het algemeen vertrouwd geraakt met de MER. De vele jaren ervaring, gecombineerd met de vraag uit de maatschappij om snellere en betere besluitvorming, maakt dat er ruimte ontstaat voor heroverweging van de wettelijke verplichtingen voor de MER. Een betere besluitvorming kan echter alleen gerealiseerd worden als vereenvoudiging gepaard gaat met behoud van zorgvuldigheid. Het vinden van het evenwicht tussen beide zaken is natuurlijk een uitdaging, die ook door de commissie-Elverding is opgepakt. In de voorgestelde regelgeving is men erin geslaagd om die balans te vinden.

Mevrouw Böhler vroeg zich af of het werkelijk om een verbetering van de wet gaat. Zij heeft ook gevraagd wat de aanleiding voor deze herziening is. Ik breng in herinnering dat al in 2003

bij de evaluatie van het instrument MER bleek dat er behoefte was aan een bredere vernieuwing, waaronder meer aandacht voor participatie. Het is waar dat sommige partijen -- ik kijk even naar mevrouw Böhler -- de bestaande regels als een last ervaren, maar zo zit ik er helemaal niet in. Mijn invalshoek is de vraag hoe wij zo effectief mogelijk kunnen realiseren wat wij met elkaar willen. Daarbij staat zorgvuldigheid wel voorop. Het doel van de MER, bescherming van milieu, natuur en cultuurhistorie, blijft ook met deze wijzigingen recht overeind. Dat is het belangrijkste wat ik hier naar voren wil brengen: wij moderniseren de MER, maar wij doen niet af aan het doel daarvan, namelijk kwaliteitsborging. Ik zeg met nadruk dat de ervaren last niet als argument heeft gediend. Wel is duidelijk dat wij na zo veel jaren ervaring waar dat kan tot stroomlijning en vereenvoudiging kunnen komen.

In de afgelopen periode is in het kader van de herijking van de regelgeving en breed gedragen door de maatschappij, gewerkt aan modernisering van de MER. Daarbij gold een aantal uitgangspunten: de doelstelling van de MER blijft intact, milieu, natuur en cultuurhistorie blijven een volwaardige plaats houden in de besluitvorming, en het zwaartepunt van de MER moet op het strategisch planniveau liggen. Een-op-een implementatie van de EU-richtlijnen is het uitgangspunt. Wij hebben echter ook met nadruk gekeken naar het borgen van de kwaliteit door een aantal zaken op grond van aantoonbare argumenten in deze modernisering extra te benadrukken. Wij hebben hiermee overigens een verlaging van de regel- en lastendruk gerealiseerd. Wij willen ook in de toekomst gebruik kunnen blijven maken van de vele ervaringen die zijn opgedaan. Om die reden ben ik van plan om een handreiking voor het bevoegd gezag te maken. Daarin komen in ieder geval aan de orde het opstellen van reikwijdte en detail ten behoeve van het milieueffectrapport, het zinvol omgaan met alternatieven en verdere mogelijkheden voor participatie. Ik kom daar straks nog op terug, omdat er ook over die participatie wat zorgen waren. Ik kijk dan met name naar de heer Putters. Maar ook met de handreiking kunnen wij aan een groot deel van zijn zorgen wel tegemoetkomen, zo is mijn opvatting. Ik kom daarop terug.

De uitgangspunten van de modernisering hebben geleid tot het voorgestelde systeem, met een indeling in een uitgebreide en een beperkte procedure. Allereerst iets over de uitgebreide procedure. Voor overheidsplannen moet de uitgebreide procedure worden gevolgd. Er moet onderscheid worden gemaakt tussen plannen en projecten. Veelal betreft het bij overheidsplannen, plannen met duidelijke keuzes voor het gebruik van ruimte en land, zogenaamde locatiekeuzes. Voor deze plannen is vroege betrokkenheid van belanghebbenden belangrijk, zoals ook door de commissie-Elverding is vastgesteld. Hierover sprak ook de heer De Boer. Met andere woorden: als wij de vergelijking trekken met Elverding -- ik kom nog terug op specifieke vragen -- dan gaat het daarbij met name om overheidsplannen. Er is een volledige

congruentie met de aanpak van de commissie-Elverding. Daarnaast geldt dat voor bepaalde MER-plichtige activiteiten zoals infrastructuurprojecten, landinrichting, nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen, de MER-plicht niet gekoppeld is aan milieuvergunningverlening. Ook die activiteiten vallen daarom onder de uitgebreide procedure. De gevolgen voor de omgeving van deze activiteiten kunnen namelijk zo complex en ingrijpend zijn dat hierbij extra aandacht voor de zorgvuldigheid van de MER gewenst is.

Dit geldt ook voor milieuvergunningplichtige projecten die mogelijk significante gevolgen voor Natura 2000-gebieden hebben. Voor al deze min of meer complexe projecten geldt ook de uitgebreide procedure. De uitgebreide procedure kent verplichte extra kwaliteitswaarborgen, namelijk vroege participatie in de vorm van zienswijzen van burger, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties en een verplichte toetsing van het MER-rapport door de onafhankelijke Commissie voor de m.e.r. Deze extra waarborgen vergroten het draagvlak dat juist bij dit type complexe vraagstukken noodzakelijk is om als overheid, veelal met de dubbele pet op van initiatiefnemer en bevoegd gezag, snel en zorgvuldig te kunnen besluiten.

De heer **Putters** (PvdA): Ik heb een vraag over het onderscheid tussen projecten en plannen. Hoe moet ik de aanleg van een woonwijk interpreteren, is dat een project of een plan, is het eenvoudig? Hoe moet ik dat zien?

Minister **Cramer**: Dat is een complex project. Het is geen milieuvergunningplichtig project, dat vaak van veel beperktere omvang is. Die groep behoort tot de eenvoudige projecten. Een groot deel van de projecten waar u ook in uw bijdrage over sprak, zijn projecten van complexe aard. Zij vallen dan ook onder de uitgebreide procedure.

Mevrouw **Huijbregts-Schiedon** (VVD): De minister spreekt over participatie door middel van het indienen van zienswijzen. Meent zij dat het begrip "participatie" hetzelfde is als het indienen van zienswijzen? Participatie is in mijn begrip tweezijdig, namelijk discussie en dialoog. Dat kan dus veel meer zijn dan het indienen van zienswijzen. Kan zij daarop straks ingaan?

Minister **Cramer**: Omdat dit een belangrijk punt is dat door verschillende leden aan de orde is gesteld, wil ik daarop dan ook uitgebreider terugkomen. Ik ben nu bezig om in mijn inleiding het brede kader neer te zetten. Ik kom op verschillende punten zo terug. Ik zal ook aangeven wat ik na deze korte inleiding zal behandelen.

De **voorzitter**: Mevrouw Slagter krijgt nog kort het woord, maar daarna lijkt het mij goed dat de minister haar inleiding afrondt en aangeeft waarop zij nog in zal gaan, zodat wij straks kunnen beoordelen of er nog lacunes zijn in de beantwoording.

**

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik kom nog even terug op het onderscheid tussen plan en project. Ik vond het wel troostend dat het voor mijn medecollega's kennelijk ook heel ingewikkeld is om te bepalen wat nu wat is. Ik heb er zelf best wel moeite voor moeten doen om die informatie te krijgen. Mijn suggestie is om op de site van het ministerie -- ik heb daarop gekeken, maar kon daarop niet goed mijn antwoorden vinden -- een omschrijving te geven van de criteria die bepalen wanneer iets een plan of een project is, wanneer het complex is en wanneer niet. Met je gewone begrip van het Nederlands kom je er niet uit, terwijl dat belangrijk is voor het begrip van de burger.

Minister **Cramer**: Als dit door mevrouw Slagter geconstateerd wordt, zal ik ervoor zorgen dat er nog eens goed wordt gekeken naar de wijze waarop wij op onze site maar ook in documentatie, niet alleen de burger, maar ook andere groeperingen voorlichten. Het is zaak dat wij dat helder en transparant doen en dat iedereen het begrijpt. In die zin wil ik zeker daaraan tegemoetkomen. Wij doen er natuurlijk alles aan, maar blijkbaar in de ogen van mevrouw Slagter nog niet voldoende, om ervoor te zorgen dat dit wel allemaal voor elkaar is. Dit punt wordt zeker genoteerd.

Voorzitter. Ik kom terug op de procedures. Ik heb gezegd dat er uitgebreide procedures zijn, maar er zijn ook projecten die vallen onder de beperkte procedure. Dat zijn voor milieuvergunningplichtige projecten de projecten waarvoor geen passende beoordeling is vereist. Zij vallen onder de beperkte procedure. In principe worden hierbij de Europese MER-verplichtingen wel gevolgd, maar uitzondering is dat aan de inhoud van het MER-rapport enkele extra voorwaarden met betrekking tot projectalternatieven worden gesteld. Deze gelden nu ook al en vormen een wezenlijk onderdeel van de milieueffectrapportage. Ik kom daar nog op terug aan de hand van vragen.

Tot slot wil ik heel duidelijk benadrukken dat het staand kabinetsbeleid om verantwoordelijkheid voor besluitvorming zo veel mogelijk neer te leggen op het niveau waarop deze besluitvorming plaatsvindt, uitgangspunt blijft. Om deze reden is een aantal uitgangspunten van de MER-procedure flexibel geformuleerd, zodat het bevoegd gezag zelf kan bepalen op welke wijze iets zal worden ingevuld. Deze punten betreffen in de eerste plaats de vrijwillige advisering door de Commissie voor de m.e.r. over bijvoorbeeld reikwijdte en detailniveau van de MER. In de tweede plaats kunnen adviezen over reikwijdte en detailniveau van de MER aan de initiatiefnemer door de bevoegde gezagen zelf worden ingevuld. Dat geldt met name bij de beperkte procedure. Ik ben van mening dat de eigen verantwoordelijkheid ertoe bijdraagt dat de MER-procedure de invulling krijgt die past bij het project of plan.

Ik zal zo nader ingaan op enkele onderwerpen. Ten eerste wil ik de vragen over participatie in de voorfase behandelen. Ten tweede wil ik kort stilstaan bij de relatie tussen de modernisering zoals wij die in de MER plegen en de

Europese richtlijnen. Ten derde behandel ik de relatie tussen de MER-procedure en de passende beoordeling. Ten vierde wil ik ingaan op de relatie tussen de modernisering van de MER en de Crisis- en herstelwet. Ten vijfde wil ik ingaan op de modernisering van de bijbehorende AMvB, het Besluit milieu-effectrapportage. Dan heb ik ook nog een paar antwoorden op "overige vragen". Dat klinkt oneerbiedig maar die zijn even belangrijk. Ik kon ze echter niet zo gemakkelijk in de eerder genoemde categorieën indelen.

Voordat ik begin met de verschillende thema's wil ik nog een reactie geven op het lappendekenverhaal in de regelgeving van mevrouw Slagter. De vraag was of ik nog wel totaalzicht heb op het geheel. Ik heb mij de afgelopen jaren enorm ingezet om de wet- en regelgeving te stroomlijnen. Wij zijn begonnen met de milieuregelgeving. Wij zijn in staat geweest om de regeldruk al met 22% te verminderen. Na het aannemen van dit wetsvoorstel wordt die vermindering nog eens opgekrikt. Inmiddels realiseren wij al 250 mln. per jaar aan lastendrukvermindering. Wij zijn dus al heel hard bezig om te stroomlijnen. Wel zorgen wij er altijd voor dat wij dat doen met het oog op zorgvuldigheid ten aanzien van kwaliteitsborgen. Daar sta ik wel voor. Als vervolgstappen hebben wij een fundamentele bezinning van het omgevingsrecht op het programma staan. Wij gaan dus van milieu naar het bredere terrein van ruimte en thema's die zijn aanverwant aan omgeving. Dat heb ik inmiddels aan de Tweede Kamer toegezegd. De uitgangspunten bij alles wat ik doe, blijven natuurlijk de gezondheid en de veiligheid van de mensen en de kwaliteit van natuur en milieu.

Ik kom op een punt dat alle Kamerleden naar voren hebben gebracht, namelijk de participatie. Dat is een heel belangrijke zaak, ook in verband met de wijze waarop wij die in het verleden altijd hebben georganiseerd. In het oorspronkelijke wetsvoorstel hadden wij een vormvrije participatie, maar door toedoen van de Tweede Kamer, naar aanleiding van het amendement-Boelhouwer/Wiegman-van Meppelen Scheppink (31755, nr. 10), is die vormvrije participatieplicht vervangen door de verplichting tot het laten indienen van zienswijzen in de voorfase van de besluitvorming. Er zijn hier veel vragen over gesteld, ook in het voorlopige verslag. Een aantal van de antwoorden heb ik al gegeven in de verstuurde memorie van antwoord. Er bleven echter nog vragen bestaan en dat begrijp ik ook. De zienswijze is een bepaalde vorm van participatie. Het is van belang dat wij die zo organiseren dat het proces niet alleen maar van ons naar hen loopt, maar dat het proces interactief is. Liever gezegd: de adviezen die worden gegeven, moeten niet zomaar even worden ingezameld waarna wij vrijblijvend kijken wat wij ermee gaan doen. Nee, die moeten juist heel goed worden meegewogen. Als wij zienswijze definiëren, dan is die vooral een zaak van het zo goed mogelijk raadplegen van de verschillende maatschappelijke participanten.

Er zijn ook verdergaande vormen van participatie, bijvoorbeeld adviseren. Die

verdergaande vorm is op dit moment echter niet in het wetsvoorstel geregeld. Als ik alle inbrengen hier hoor, dan realiseer ik mij dat het heel erg belangrijk wordt dat er vooral voor burgers maar ook breder voor maatschappelijke organisaties duidelijkheid moet bestaan over de manier waarop hun inbreng wordt gewogen en meegenomen. Als wij dat namelijk niet goed regelen, blijft het allemaal vrijblijvend. Dan zijn het inspraakprocedures van de jaren zeventig van de vorige eeuw, waarbij iedereen mocht inspreken en wij een heel dik boek kregen. Als je dan later vroeg wat men er vanuit de overheid mee had gedaan, dan wist niemand meer te reproduceren wat en hoe er was gewogen. Ik ben het met de Kamer eens dat wij die kant niet op moeten, want dat hebben wij achter ons gelaten. Wij hebben te maken met een mondigere maatschappij waarin de burgers ook serieus willen worden genomen. De kunst is om de inbrengen, de raadpleging die wij doen, dusdanig te organiseren dat het een interactief proces is, dat transparant is hoe wij een en ander wegen en dat wij in staat zijn om daarmee te komen tot goed gebalanceerde en weloverwogen keuzes. Dat is mijn inzet.

De heer **Putters** (PvdA): Ik zou het niet beter kunnen verwoorden dan de minister. Ik wil dat van harte onderstrepen. Maar is de uitleg van wat het indienen van een zienswijze betekent, ook daadwerkelijk de uitleg die wij daaraan zouden moeten geven in de wet? Als dat zo is, zou dat dan in de memorie van toelichting bij de wet kunnen worden verwoord?

Mevrouw **Huijbregts-Schiedon** (VVD): Misschien kan de heer Putters het mij straks ook nog even uitleggen? De minister zegt dus dat de participatie of het indienen van zienswijzen breder moet worden gezien. Haar uitleg gaat echter over interactieve communicatie met de burger. Die wordt allang gepraktiseerd, bijvoorbeeld in gemeenten, want natuurlijk moeten ze investeren in de voorkant om aan de achterkant successen te behalen. Ik begrijp dat de minister dat wil gaan voorschrijven. Zij gaat dus meer het "hoe" dan het "wat" voorschrijven.

Minister **Cramer**: In antwoord op mevrouw Huijbregts: het gaat mij erom dat wij de burgers serieus nemen in de raadpleging die wij doen. Daarmee kom ik op het punt van de heer Putters. Dat betekent dat wij in de handreiking die wij uitbrengen, de overheden informeren over de wijze waarop wij vinden dat moderne participatie vorm moet krijgen. Dat gaan wij dus niet voorschrijven, zo zeg ik tegen mevrouw Huijbregts, maar wij gaan ervoor zorgen dat de moderne wijze waarop wij met de burger omgaan, een uitgangspunt is dat de overheden die met de MER te maken hebben, in de praktijk toepassen. In de zienswijze kunnen wij dat niet vastleggen. Dat kunnen wij ook moeilijk doen in de memorie van toelichting, want wat zou je dan kunnen vastleggen? Het enige wat wij wel kunnen doen, is ervoor zorgen dat die handreiking dusdanig goed is en datgene verwoordt wat mevrouw

Huijbregts onder interactieve participatie verstaat, dat daarmee een heleboel van haar zorgen kunnen worden weggenomen.

De heer **Putters** (PvdA): Dan begrijp ik dat de minister het amendement in feite tekort vindt schieten om het participatie te noemen, maar hoe verankeren wij dit dan ook wettelijk? Zij noemt het een handreiking. De commissie -Elverding stelt dat wij die participatie op een of andere manier wettelijk moeten verankeren. Op welke wijze verankeren wij die dan in dit wetsvoorstel?

Mevrouw **Huijbregts-Schiedon** (VVD): Ik kan het alleen maar een beetje kort door de bocht zeggen, maar begrijp ik het goed dat de handreiking neerkomt op een schriftelijke cursus interactief besturen voor overheden?

Minister **Cramer**: Ik vind dit een enigszins denigrerende manier om zo'n belangrijk punt dat ik wil maken, neer te zetten. Neem mij niet kwalijk. Ik probeer serieus de wijze waarop de overheden zouden moeten werken, in een handreiking vast te leggen. Dat is nodig omdat een heleboel overheden misschien nog wel een heel ouderwetse manier van besturen hebben, terwijl wij allemaal in deze maatschappij vinden dat ze veel meer naar de burger moeten luisteren. Daarom vind ik dat het wel op een of andere manier moet worden vastgelegd. Ik zou dat het zeker niet zo willen neerzetten als mevrouw Huijbregts deed.

De heer **Putters** (PvdA): Ik volg de minister daarin volledig, maar ziet zij openingen om het ook wettelijk te verankeren en is zij daartoe bereid? Een handreiking is natuurlijk heel charmant, maar hoe gaan we controleren of gemeenten die naleven? Een wettelijke verankering, zoals de commissie -Elverding bedoelt, zou natuurlijk veel beter zijn om aan te geven dat het bevoegd gezag de participatie moet bevorderen.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik sluit me aan bij wat collega Putters zegt. Zoals de minister het verwoordt, daar kan mijn fractie het alleen maar mee eens zijn. En zoals zij het verwoordt, wordt het nu vastgelegd en maakt het deel uit van de wetsgeschiedenis. Ik heb in mijn bijdrage echter ook gezegd dat een handreiking iets anders is dan een wettelijke verplichting. Een handreiking heeft het risico in zich dat het een rituele dans is. Dat is het punt waarmee wij worstelen. In de woorden van de minister proef ik ook een beetje dat het indienen van zienswijzen mooi is, maar dat je je afvraagt wat er verder mee gebeurt. Vervolgens kun je je de vraag stellen hoe zinnig het amendement is geweest en of we nu eigenlijk niet bezig zijn om de participatie meer handen en voeten te geven. Ik juich dat overigens toe, maar je kunt je afvragen hoe dit dan in de discussie met de Tweede Kamer heeft gezeten.

Minister **Cramer**: Dit is een heel belangrijk punt. We moeten even teruggaan naar de huidige MER, waarin ditzelfde probleem eigenlijk ook nog steeds

speelt. Het gaat erom hoe je vastlegt dat je een moderne overheid bent die interactief tracht tot goede voorstellen ten aanzien van voorkeursalternatieven te komen. Ik proef bij alle woordvoerders van deze Kamer dat dit wordt gedeeld. In de huidige wet hebben we het ook niet kunnen regelen. Wat is er toen gebeurd? Om aan te sluiten bij de regelgeving in Europa zeiden we: we gaan het vormvrij maken, want dan kunnen we de interactieve manier er veel meer in brengen. De reactie van de Tweede Kamer daarop was echter dat het te vrijblijvend was. We schommelen dus een beetje tussen twee verschillende opvattingen die we moeten verenigen. We hebben nu, door het amendement in de Tweede Kamer, de zaak verplichtender gemaakt: er moet een zienswijze komen. Dat was voorheen toch wat opener. Doordat de openheid nu echter weg is, is ook meteen het punt uit de wet verdwenen dat mevrouw Slagter wil. Daarom is mijn voorstel om dit in de handreiking mee te nemen, om beide zienswijzen tot hun recht te laten komen.

De heer **Putters** (PvdA): Wat zou de minister ervan vinden om alsnog verantwoording te vragen over de wijze waarop men met de participatie is omgegaan, zoals dat in het oorspronkelijke wetsvoorstel bedoeld was? Dat laat dit amendement in wezen onverlet.

Minister **Cramer**: Voor zienswijzen geldt altijd al het motiveringsbeginsel. Dat er verantwoord moet worden hoe men burgers en maatschappelijke organisaties heeft betrokken, staat in ieder geval vast. Ik wil de heer Putters nog een handreiking doen, naast de handreiking die ik daarnet deed. Ik wil eventueel, in reactie op wat zojuist naar voren is gebracht, over twee jaar komen met een evaluatie van de werking van bredere participatie in het licht van de aanpak die hier nu wordt voorgesteld. Dat zou ook een manier zijn om te bezien of hetgeen wij nu met elkaar trachten te regelen, werkt. Zoals mevrouw Huijbregts terecht zei: interactief werken en burgers serieus nemen kun je niet in een receptenboek stoppen; dat moet je gewoon in de praktijk doen, op zo'n manier dat het werkt. Het is ook een houding, een manier van omgaan met de burger.

Mevrouw **Böhler** (GroenLinks): Ik begrijp de argumentatie van de minister toch niet helemaal. Aan de ene kant zegt zij dat er nog steeds overheden zijn die in de benadering van de burger nog niet in de eenentwintigste eeuw zijn aangekomen, om het maar heel summier samen te vatten. Anderzijds zegt zij echter dat zij een handreiking doet, omdat zij niet wil voorschrijven wat de overheden moeten doen. Dat laatste begrijp ik niet, gezien het inzicht van de minister in het feit dat er nog veel te veel overheden zijn die het niet vanzelf zullen doen.

Minister **Cramer**: Zienswijzen bieden de mogelijkheid om op een moderne, interactieve manier met de burger om te gaan. Nu is de vraag in hoeverre je dat nog moet expliciteren in de wet.

Je kunt ook zeggen: dit is modern bestuur en dat leg je wel vast in de handreiking die je doet naar de overheden om duidelijk te maken dat je inbrengen van de verschillende maatschappelijke organisaties op een bepaalde manier meeneemt. Het lijkt me een brug te ver om het nu al op te nemen in de wetstekst.

Mevrouw **Böhler** (GroenLinks): Wat gaat de minister dan doen als blijkt dat de overheden geen gevolg geven aan de handreiking? Wat gebeurt er dan?

Minister **Cramer**: Dan is er altijd nog het motiveringsbeginsel. Dan zal vanuit de maatschappij de reactie komen dat de zienswijzen niet serieus zijn genomen. Op grond daarvan kan dan weer worden bepaald dat het besluit dat eventueel genomen wordt, niet goed is voorbereid in samenspraak met de betrokkenen. Het is een beetje schipperen tussen twee verschillende aanpakken. Als je het vormvrij zou doen, heb je veel meer mogelijkheden om het in de wet vast te leggen. Als je vanuit zienswijzen gaat werken, wat ik dus van de Tweede Kamer heb meegekregen, vormt het goed vastleggen in een handreiking in combinatie met het motiveringsbeginsel voldoende waarborg om met deze aanpak aan de slag te gaan. Mocht na twee jaar uit de evaluatie die ik zojuist voorstelde, blijken dat het toch niet werkt, dan kom ik graag op dit punt terug.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Nog één kleine verheldering. Ik had uit nieuwsgierigheid nog gevraagd of de commissie-Elverding ook over dit speciale punt heeft geadviseerd. Ik las in de stukken namelijk wel dat de commissie in eerste instantie positief had geadviseerd toen de participatieplicht erin stond, maar ik heb niet gelezen wat de commissie vond nadat dit amendement was aangenomen. Daar ben ik eigenlijk wel nieuwsgierig naar.

Minister **Cramer**: Nadat het amendement was aangenomen, hebben we niet opnieuw de commissie-Elverding om advies gevraagd, omdat wij weten wat in de geest van Elverding zou moeten gebeuren. Daarom hebben wij de Kamer nu zelf, op grond daarvan, het idee voorgelegd om de handreiking sterker te maken, opdat het deel van het probleem dat wordt veroorzaakt door de zienswijzen weer kan worden gecorrigeerd.

Mevrouw Böhler vroeg of belanghebbenden niet altijd een rol kunnen claimen bij de rechter, zodat alsnog vertraging optreedt. Dat was een onderdeel van haar betoog over de manier waarop dit hele proces al dan niet tot versnelling zou kunnen leiden. De rol van belanghebbenden is niet gewijzigd. De kans op het later in het proces oplopen van vertraging is ook niet veranderd; dat kan altijd voorkomen. De inzet is echter om aan de voorkant van het besluitvormingsproces te zorgen voor een zorgvuldige participatie. Dat is namelijk de essentie van Elverding: zorg dat je alle ideeën en denkbeelden in het begin goed weegt, zodat mensen ook echt het gevoel hebben dat het

optimale is gedaan met hun inbreng. Hiermee heb ik het blokje over participatie afgerond.

Ik ga naar de relatie tussen de EU-richtlijn en de modernisering van de MER in Nederland. Een van de uitgangspunten van het nieuwe stelsel is zoveel mogelijk richtlijnconform te implementeren, tenzij aantoonbare belangen in het geding zijn. Ik heb al aangegeven waarin dat zit. In het wijzigingsvoorstel zijn diverse zaken vereenvoudigd ten opzichte van de huidige situatie. Voor projecten vervalt de startnotitie door de initiatiefnemer, het openbaar maken door het bevoegd gezag, de mogelijkheid tot het indienen van zienswijzen op de startnotitie, het advies van de Commissie voor de m.e.r. op de richtlijnen en de beschrijving van het meest milieuvriendelijke alternatief. Ik kom daarop nog terug want daarover zijn vragen gesteld.

Dit geldt dus voor projecten. Specifiek voor projecten met alleen een milieuvergunning vervalt daarnaast nog de verplichte advisering door de Commissie voor de m.e.r. over het MER-rapport. Immers, in het kader van de vergunningverlening wordt al een andere procedure gevolgd. In de praktijk was het eigenlijk dubbel.

Voor plannen verandert er in wezen niets omdat de wetgeving al geïmplementeerd is in 2006 met de herijkingsregels. Er werd in de plannen al vooruitgelopen op wat er in de toekomst ging gebeuren. Tevens geldt de wens voor een zorgvuldige besluitvorming met een volwaardige plaats voor milieu, natuur en cultuurhistorie in de belangenafweging. Dat uitgangspunt is leidend geweest voor het behoud van de koppen zoals die zijn opgenomen in het wetsvoorstel modernisering MER. Nogmaals, het betreft het toetsingsadvies van de Commissie voor de m.e.r. op de gereedgekomen MER voor plannen en complexe projecten, de beschrijving van de alternatieven in de MER en de evaluatie van de opgetreden milieueffecten.

Mevrouw Böhler vroeg naar de relatie tussen EU-richtlijn en de MER en of een kop op de richtlijn per definitie overbodig is. Dat zal zij mij niet horen zeggen. Wij hebben gekeken naar de ervaringen met de huidige MER en naar een manier om zorgvuldig gebruik te maken van de MER zonder alle extra ballast die geen meerwaarde heeft. Op grond van een inhoudelijke afweging hebben wij ons afgevraagd welke koppen wij in ieder geval willen houden voor complexe projecten en plannen, zodat kwaliteit inderdaad geborgd kan worden. Zo hebben wij deze wet aangepast. Door die bril heb ik gekeken.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Voorzitter. Wij hadden al zo'n wetgeving en vervolgens gaat er een EU-richtlijn overheen. Dat is een heel andere situatie dan wanneer wij een EU-richtlijn in nieuwe wetgeving moeten implementeren. In feite houden wij iets in stand waaraan wij al waarde hechtten. Dan hoeven wij toch niet opeens koppen te gaan snellen als Europa iets zegt? Ik denk dat wij dit punt in het oog moeten houden. Juist op het terrein van milieu hadden wij al heel goede wetgeving. Dan hoeven wij niet te laten gebeuren dat Europa ons oplegt koppen te snellen.

Minister **Cramer**: Voorzitter. In principe ben ik het met mevrouw Slagter eens dat wij zelf beslissen over onze huidige wet- en regelgeving. Als er nieuwe EU-regelgeving komt die verband houdt met onze bestaande regelgeving, moeten wij ons afvragen waar wij beginnen. Aan alle gesnelde koppen nog een kop toevoegen, of aan de andere kant? Vooruitlopend op de Europese regelgeving hebben wij al in 2003 samen met de Commissie voor de m.e.r. gekeken naar de stand van zaken bij de toepassing van de MER. Er kwamen ongelooflijk veel milieueffectrapportages op de Commissie voor de m.e.r. af. Het was een enorm uitgebreid takenpakket en de commissie vroeg zich dan ook af, of zij wel op de meest efficiënte manier bezig was met behoud van zorgvuldigheid. Dat liep eigenlijk parallel. In de tijd voordat ik als minister ben aangetreden, was al een hele discussie gestart met de Commissie voor de m.e.r. over de vraag hoe dat zou kunnen gaan. Daarom is de plan-MER uiteindelijk op deze wijze geformuleerd. Het is een tweezijdig proces geweest. Ik ben van mening dat daarin onze eigen ervaringen zo goed mogelijk zijn meegenomen.

Mevrouw **Böhler** (GroenLinks): Voorzitter. De argumentatie van de minister begrijpen wij wel. Maar als in de memorie van toelichting en in antwoord op de vraag waarom de regering gekozen heeft voor het laten wegvallen van een bepaalde regeling, gewoon wordt gezegd: "Het was een kop", dan gebruikt de minister dat in onze ogen als een excuus in plaats van te beargumenteren dat men al vanaf 2003 met iets bezig was en besloten heeft die regeling weg te laten vallen. Dat zit ons dwars.

Minister **Cramer**: Als het zo geformuleerd staat en mevrouw Böhler daaruit die argumentatie afleidt, vind ik dat te kort door de bocht. Zo heb ik dat niet toegelicht en zo zou ik het zelf ook niet zeggen. Het gaat erom dat wij vanuit twee kanten hebben gekeken wat wijsheid is in dezen. De argumentatie mag inderdaad niet zijn: het is een kop, dus hij wordt gesneld. Er moet zorgvuldig gekeken worden waarom wij in Nederland koppen willen. Wij willen de zaak niet nodeloos complex maken. Wij hebben veel ervaring in het zorgvuldig omgaan met kwaliteit.

De heer Putters sprak over het meest milieuvriendelijke alternatief en stelde zeer specifieke vragen, zoals: Hoeveel gevallen zijn niet haalbaar gebleken en kan de minister bevestigen dat alternatieven alsnog bestudeerd worden? Ik heb geen precieze gegevens over hoe vaak het MMA niet haalbaar gebleken is. Ik moet u zeggen, ik vind een getal niet het belangrijkste. Ik hecht meer waarde aan de manier waarop het MMA soms in negatieve zin heeft gefunctioneerd. Ik zal proberen dat uit te leggen.

Ik ben altijd een groot voorstander geweest van het naast elkaar zetten van alternatieven. Wat gebeurde er echter in de praktijk? Het meest milieuvriendelijke alternatief was zo milieuvriendelijk dat het in de besluitvorming meteen geparkeerd en weggezet werd. Wij hebben in de afgelopen jaren geleerd dat juist het op een

creatieve manier uitwerken van de inbreng van de diverse partijen kan leiden tot alternatieven die eerst niet in het setje van alternatieven zaten. Je gaat namelijk combineren en nadenken hoe je ervoor kunt zorgen dat de kwaliteit van natuur en milieu behouden blijft en er tegelijkertijd geen economische stagnatie optreedt. Ik wijs in dit verband op de tweede Maasvlakte. Ik ben nauw betrokken geweest bij de besluitvorming. Het knappe daar is dat wij een alternatief hebben gevonden dat helemaal niet in het bestaande rijtje alternatieven stond, maar dat door de dialoog met de verschillende partijen naar voren is gekomen. Dat vind ik eigenlijk veel wezenlijker. Als een MMA meteen weggezet kan worden, is dat vanuit de optiek van natuur en milieu slechter. De overheid moet heel goed weten welke combinaties bij elkaar gebracht kunnen worden en niet meteen in sjablonen denken. Zij moet creatief zijn in het bedenken van oplossingen, dan kom je ergens. Ik hecht heel veel waarde aan milieuvriendelijke alternatieven, maar zij moeten niet naast elkaar gezet en meteen afgeserveerd worden.

De heer **Putters** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de minister voor dit antwoord. Ik heb twee specifieke vragen gesteld. Ik heb inderdaad gevraagd in hoeveel gevallen dat de situatie geweest is.

Mijn tweede vraag is net zo specifiek. In hoeveel gevallen heeft het daadwerkelijk tot betere besluitvorming geleid. Mijn punt zit hem daarin dat die alternatieven wel op tafel moeten komen. Op zichzelf is het natuurlijk onzinnig om onrealistische alternatieven door te exerceren. Ze moeten wel op tafel komen ofwel, zoals de minister net zelf aangaf, door participatie zodat ook belanghebbenden en betrokkenen ze op tafel kunnen leggen, ofwel door betrokkenheid van de Commissie voor de m.e.r., die op een aantal punten alternatieven doorrekent. We kunnen nu wel zo snel zeggen dat we het meest milieuvriendelijke alternatief maar zullen schrappen omdat we allemaal wel een situatie kennen waarin het tot onzin heeft geleid, maar ik vind dat te kort door de bocht. Hoe borgen we dus dat die alternatieven op tafel komen?

Minister **Cramer**: Door ervoor te zorgen dat de maatschappelijke organisaties -- dat zijn niet alleen burgers, maar ook vertegenwoordigers van het bedrijfsleven of ngo's -- daadwerkelijk hun zienswijze kunnen inbrengen en door hen zodanig in het besluitvormingsproces te betrekken dat je tot creatieve en zo uitgebalanceerd mogelijke alternatieven komt. Dan ben je af van dat denken in schema's van de ene en de andere partij, waardoor er nooit een brug wordt geslagen.

De heer **Putters** (PvdA): Ik ben het met de minister eens, maar ze constateerde ook dat nog niet alle overheden dat op een adequate manier doen. Dat gaan we vervolgens in de handreiking regelen, maar die is ook heel moeilijk afdwingbaar. De vraag is wat nu de borging is dat die alternatieven op zo'n creatieve manier op tafel komen.

Minister **Cramer**: Ook dat moet klip-en-klaar in de handreiking staan.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Voorzitter. Komt de minister nog te spreken over de vrijwillige advisering door de Commissie voor de m.e.r.? Zij zei dat de commissie zoveel werk op zich zag afkomen, dat het goed is dat in ieder geval de verplichte advisering voor de eenvoudige projecten eraf gaat. Vrijwillige advisering blijft bestaan. Ik zou graag willen horen hoe duidelijk de minister dat wil "wegzetten".

Minister **Cramer**: Ik kom daar zo nog over te spreken.

Verschillende leden hebben gevraagd naar de relatie met de passende beoordeling. Ook in de Tweede Kamer is veel aandacht besteed aan de samenloop tussen de MER enerzijds en de passende beoordeling anderzijds. Zoals afgesproken, heb ik hierover overleg gevoerd met collega Verburg. De uitkomst daarvan is opgenomen in de beantwoording van de vragen, maar gezien het feit dat de Eerste Kamer daarover ook weer vragen heeft gesteld, concludeer ik dat zij niet helemaal tevreden was met het antwoord. Voor plannen -- het is belangrijk om dat onderscheid te maken -- geldt altijd dat indien een passende beoordeling aan de orde is, dit een verplicht onderdeel is van het plan. Voor projecten geldt momenteel dat er sprake is van een kan-bepaling in plaats van een wettelijke plicht om beide zaken te combineren. Dat betekent dat de initiatiefnemer van het project kan afwegen of de integratie van beide toetsen in zijn situatie al dan niet voordelen oplevert. Het staat eenieder vrij om dit te doen en daarmee de voordelen te realiseren die daarmee gepaard kunnen gaan. Voordelen van koppelingen zijn een verplichte toetsing door de Commissie voor de m.e.r. op de MER en de passende beoordeling en het feit dat in de MER rekening kan worden gehouden met de vereisten uit de Natuurbeschermingswet, met name alternatieve onderzoeken. De nadelen van koppeling zijn onder andere dat de wetgever de initiatiefnemer ruimte ontnemt om ter zake van de voor- en nadelen van de integratie van de toetsen een eigen afweging te maken. Integratie geeft ook niet per definitie geen extra lasten, zoals de heer Putters stelt. De passende beoordeling betekent namelijk een verdieping ten opzichte van de MER, omdat daarin specifiek getoetst wordt op instandhoudingsdoelen. Als de initiatiefnemer op basis van de MER voor het alternatief kiest, zal hij opnieuw een passende beoordeling moeten maken. Het kan beleid zijn om het net iets later te doen opdat je weet welk alternatief de voorkeur verdient en daarna de passende beoordeling mee te nemen dan om het drie keer te doen, omdat het dan nog niet de functie heeft die het moet hebben. Bovendien is het verplichte toetsingsadvies van de Commissie voor de m.e.r. over de passende beoordeling een kop. Alles afwegende, hebben collega Verburg en ik voorgesteld om de Natuurbeschermingswet op het punt van de kan-bepaling voor projecten niet te

wijzigen in een verplichting, maar om de afstemming tussen project-MER-procedure en de procedure ingevolge de Natuurbeschermingswet in die gevallen dat het zinvol is zo veel mogelijk te stimuleren. Dat gebeurt op twee manieren: door de introductie van één loket in de Wabo en doordat de minister van LNV het bevoegd gezag per brief zal informeren over de voordelen om de passende beoordeling ook in het geval van projecten deel te laten uitmaken van de MER. Het bevoegd gezag kan de mogelijke voordelen van integratie onder de aandacht brengen van de initiatiefnemer.

De heer Janse de Jonge heeft ook een vraag gesteld over de relatie tussen de MER en de Natuurbeschermingswet. Volgens hem is een integrale verkenning van de natuurwetgeving hard nodig. De minister van LNV bereidt thans de integratie van verschillende natuurwetten voor. Zij verwacht begin 2011 een wetsvoorstel bij de Tweede Kamer in te dienen. In dat kader zal de integratie van de passende beoordeling en de MER opnieuw worden gezien. Laten we eerst kijken hoe we al die natuurbeschermingswetten met elkaar kunnen integreren en daarna pas de volgende stap te zetten. Dat is voor collega Verburg de hoofdreden om alles volgordelijk te doen en daarom de kan-bepaling er nog even in te houden. Ook speelt het argument een rol dat het niet altijd opportuun is om het meteen samen te pakken, omdat het soms ook een dubbele belasting is als je die passende beoordeling bij wijze van spreken drie keer moet toetsen.

De heer **Putters** (PvdA): Ik wil de minister de omgekeerde redenering nog even voorhouden. Juist door het niet te integreren en dus geen bredere toetsing aan het begin te doen -- de Natuurbeschermingswet doet dat op natuurwaarde en het wettelijk kader van de MER is wat dat betreft wat breder -- lopen wij het risico op extra procedures later in het traject, omdat het dan bij de Raad van State vastloopt omdat het alternatief mogelijk bredere effecten heeft dan alleen maar in het kader van de Natuurbeschermingswet. Neemt niet juist door het niet te integreren het risico op vertraging en meer procedures toe?

Minister **Cramer**: De heer Putters draait het inderdaad om en daar is ook wel wat voor te zeggen. Maar zoals ik al zei, is de MER als het ware de hoofdwet en de passende beoordeling een onderdeel daarvan. Zolang je nog globaal kijkt, is het in veel gevallen minder relevant om alle details te bestuderen en te toetsen en kan je beter eerst t grofweg kijken wat de voorkeur verdient. Daarna moet je de invulling eraan geven. Maar je kunt inderdaad van twee kanten vertrekken.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): De minister overtuigt mij ook niet helemaal en ik vraag mij ook af of dit nu een redenering is van de minister van milieu of dat de minister van Landbouw nogal wat heeft ingebracht. In ieder geval snijdt het argument van integratie van natuurwetgeving ook niet echt hout, omdat het niet de verwachting is dat de passende beoordeling er daardoor uitvalt. Het gaat

juist om die passende beoordeling. De rest ligt natuurlijk op het bordje van minister Verburg. Misschien moet de minister toch iets meer als de minister van VROM spreken. Als ik omgekeerd redeneer, denk ik dat de integratie van de passende beoordeling in de MER-procedure toch wel een heel goede zaak zal zijn. We zullen straks kijken of we daar toch niet een motie over zullen indienen.

Minister **Cramer**: Wij spreken met één mond, wij hebben één kabinet. Ik spreek hier dus niet alleen als minister voor milieu.

Los daarvan, de redenering van mevrouw Slagter en de heer Putters is ook te volgen. Je kunt vanaf twee kanten redeneren. Aan de ene kant kun je zeggen: neem het meteen mee. Aan de andere kant kun je zeggen: eerst het globale bouwwerk en bezien of het zinvol is om meteen de passende beoordeling mee te nemen. In sommige gevallen zal dat zo zijn, in andere gevallen zal het niet zo relevant zijn om die al mee te nemen. Behoud van de flexibiliteit in het tijdstip waarop je de passende beoordeling erin brengt, is de hoofdreden dat ik als minister voor milieu de kan-bepaling kan billijken. Anders brengt het misschien onnodig een verstarring van het systeem mee, te meer daar wij nog bezig zijn met een herziening van al die natuurwetten.

De **voorzitter**: Heel kort, want ik wil nog iets voor de leden overhouden voor de tweede termijn.

* *

De heer **Putters** (PvdA): Ja, ik ook.

Op dat laatste punt steun ik de minister graag. Wanneer wij hier zouden afspreken dat wij in het wettelijk kader van de MER die beoordeling regelen, zou de minister van LNV het een stuk makkelijker hebben met de herziening van al die natuurbeschermingswetten.

Minister **Cramer**: Ik heb gezegd wat ik gezegd heb. Er kan vanuit twee verschillende vertrekpunten geredeneerd worden. Ik laat het verder aan de Kamer over om hierover een oordeel uit te spreken.

Een ander punt dat aan de orde is gekomen, betreft de relatie met de Crisis- en herstelwet. Enkele weken geleden heeft de Tweede Kamer ingestemd met de Crisis- en herstelwet. Het wetsvoorstel ligt momenteel bij deze Kamer voor. De reden dat ik hier op de Crisis- en herstelwet wil ingaan is de zogenaamde nee, tenzij-bepaling in deze wet voor twee bepalingen van de MER voor alle projecten uit bijlage II. In de eerste nota van wijziging is bepaald dat deze nee, tenzij-bepaling ook geldt voor nog aan te wijzen lokale projecten met nationale betekenis. Voor deze projecten zijn twee uitzonderingen gemaakt op de modernisering, die wij vandaag bespreken. Voor deze projecten hoeft niet een onderzoek naar alternatieven plaats te vinden en hoeft ook geen toetsingsadvies van de Commissie voor de m.e.r. te worden aangevraagd. Het gaat hier om het Besluit MER en niet om het plan-MER. In feite is bij de Crisis- en herstelwet eenzelfde redenering gevolgd als indertijd bij de Spoedwet wegverbreding, die hier ook aan de orde

is geweest. Door bijzondere omstandigheden zien wij bij de project-MER in beginsel af van twee extra Nederlandse punten in de milieueffectrapportageprocedure. Voor de duidelijkheid vermeld ik hier nog dat beide uitzonderingen alleen gelden voor de projecten en niet voor de plannen.

Op de lijst van de projecten, dat is in een brief aan de Kamer d.d. 13 november ook gememoreerd, kan men zien dat het gaat om projecten waarvoor al een plan-MER is gemaakt. In wezen is het dus niet zo belangrijk meer, omdat zij al in een zodanig stadium zijn dat de afweging wat wij doen al is geschied. De alternatievenfase enzovoorts hebben wij dus al achter de rug. In die zin is het niet iets waarmee wij onze besluitvorming op de helling zetten. Er is altijd nog een nee, tenzijbepaling. Er kan dus altijd nog aan de bel worden getrokken.

Mevrouw Huijbregts vroeg waarom een vereenvoudiging voor 30 projecten plaatsvindt en niet meer in het algemeen. Het gaat bij de 30 wegverbredingsprojecten in het kader van de spoedwet, die wij eerder in deze Kamer met de heer Eurlings hebben besproken, om eenvoudige, niet controversiële projecten met geringe effecten op milieu en ruimte. Het ging bijvoorbeeld om een klein strookje weg erbij. Dat is een heel andere situatie dan de generieke milieueffectrapportage. Voor 18 spoedwetprojecten van deze 30 geldt bovendien dat er geen locatie- en inrichtingsalternatieven zijn, waardoor ook het alternatievenonderzoek een zinledige opdracht is.

Mevrouw Slagter sprak over de relatie tussen de wet MER en de Crisis- en herstelwet. Zij vroeg of de ene de andere overrulet. De Crisis- en herstelwet bevat een tijdelijke uitzondering op de hoofdregel voor een beperkt aantal projecten. Nogmaals: dus niet voor de plannen. Om de werkgelegenheid te bevorderen en de snelheid te bewerkstelligen die in deze tijden nodig is, vind ik dat echt aanvaardbaar. De MER blijft bestaan, alleen alternatieven worden niet onderzocht. De Commissie voor de m.e.r. hoeft niet te adviseren. Het gaat dus ook hier om een beperkt aantal projecten, waarvan al een plan-MER is gemaakt en waarvan de uitwerking al in een ver stadium is. Wij hebben dus al heel goed afgewogen, ook met de Tweede Kamer, of het acceptabel is dat deze geen extra onderzoek meer vergen zoals wij meestal laten doen door de Commissie voor de m.e.r.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik begrijp natuurlijk wel dat de minister het op deze manier moet verkopen. Dat klinkt onsympathiek, maar zo bedoel ik het niet. Het lijkt mij echter best wel ingewikkeld, als je hier een wetsvoorstel verdedigt waarin het gaat over het belang van advisering door de Commissie voor de m.e.r. en van het schetsen van alternatieven, dat vervolgens erna een wetsvoorstel komt waarin dat principe weer wordt losgelaten, hoewel er een aantal argumenten is dat mogelijk valide is. Misschien is het ook wel te veel gevraagd van een minister die met één mond moet spreken, zoals zij zelf zei, maar het lijkt mijzelf wel heel ingewikkeld. Je moet toch een

beetje tegen jezelf ingaan. Zo voelt het in ieder geval voor mij. Nog daargelaten, als ik de publicaties erover lees, dat gezaghebbende juristen zeggen dat het niet waar is dat het alleen over projecten gaat. Het gaat ook over plannen. Dat is wel in strijd met de EU-wetgeving. Daarnaast kan per AMvB de lijst nog uitgebreid worden. Dus hoe zeker is dit alles nu? Misschien moeten wij er verder niet over discussiëren, maar ik wil het toch even vaststellen.

De voorzitter: De minister hoeft niet te discussiëren.

* *

Minister Cramer: Een weerwoord is toch wel op zijn plaats, voorzitter. Natuurlijk heb ik ook zelf heel nadrukkelijk afgewogen of inderdaad in het kader van versnelling een uitzondering kan worden gemaakt op de regel. Wij hebben heel nauwkeurig naar de plannen gekeken. Bij de twaalf meest ter discussie staande projecten heb ik nogmaals met de Tweede Kamer gediscussieerd over de vraag waar het dan om gaat en of er echt iets aan de hand is in termen van zorgvuldigheid en kwaliteitsborging. Ook de Tweede Kamer moest na mijn uitleg constateren dat wij het gewoon moeten doen, als dat inderdaad de versnelling teweegbrengt die wij de komende twee jaar nodig hebben en als dat echt een tijdsverschil van maanden en soms een jaar betekent. Dat was de hoofdreden. Wij hebben natuurlijk niet alleen maar kwaliteit te borgen in termen van milieu en natuur, wij hebben ook te borgen dat wij op een goede manier door deze crisis komen. Die afweging heb ik zeer zorgvuldig gemaakt. Dat is mijn hoofdargumentatie.

Er liggen nog twee vragen op dit punt. De heer Janse de Jonge heeft gevraagd welke effecten de uitspraak van het Hof van Justitie heeft voor de Crisis- en herstelwet. In mijn brief van 11 november aan de Tweede Kamer heb ik aangegeven dat de drempels voor de MER-beoordelingsplicht momenteel worden heroverwogen naar aanleiding van de uitspraak van het Europese Hof. Dat kan, maar hoeft niet te leiden tot een lagere drempel voor woningbouw in de Crisis- en herstelwet. Ik kom zo nog terug op de uitspraak van het Europese Hof, want de heer Janse de Jonge vroeg daar expliciet naar.

De heer Putters constateerde dat een bredere toetsing aan het begin juist latere vertraging in de procedure voorkomt. Dat is op zich een terechte constatering. Die afweging is natuurlijk ook aan de initiatiefnemer. Die ondervindt de eventuele kosten van zijn keuze. Hij doelt natuurlijk op de vraag waarom de overheid deze keuzevrijheid ontnemt. Integratie kan echter altijd.

Ik wil doorgaan naar een van de laatste setjes vragen. Ik heb nog de vragen over de modernisering van het Besluit MER, die ook ingaan op het Europese Hof. Dit zijn vragen van de heer Putters en de heer Janse de Jonge. Verder heb ik nog een setje resterende vragen.

De vragen van de heer Putters en de heer Janse de Jonge hebben betrekking op de uitspraak van het Europese Hof van Justitie over de MER-beoordelingsdrempels. Het Hof heeft geoordeeld dat Nederland deze drempels niet alleen mag baseren op de omvang van een activiteit, maar ook andere criteria moet meewegen. Door die uitspraak is een aanpassing van het Besluit MER noodzakelijk, dus niet van deze wet, maar van het Besluit MER. Hierbij moet men denken aan een differentiatie van de drempels naar andere criteria en een regeling voor het omgaan met cumulatie. De uitspraak heeft dus geen gevolgen voor de wet zelf, maar wij moeten hier wel nog eens een keer goed in duiken. Het is niet zo makkelijk om een oplossing te vinden en daardoor hebben wij nu helaas enige vertraging in het voorbereiden van het Besluit MER.

Ik ga nu meteen door met de vraag van de heer Putters: klopt het dat er voor de kleinere intensieve pluimveehouderij- en varkenshouderijbedrijven alsmede voor de geitenfokkerijen geen MER hoeft te komen. Het klopt dat op basis van het huidige Besluit MER voor deze bedrijven geen MER hoeft te worden gemaakt. De uitspraak van het Hof noodzaakt echter tot herziening en dat is eigenlijk terecht, gelet op wat wij nu aan de hand hebben met de Q-koorts. Op aantal alleen kun je geen besluit baseren. Je hebt dus ook andere criteria nodig. Het moeilijke is dat wij het hebben over een generieke regeling. Je moet dus criteria hebben die algemeen toepasbaar zijn, maar toch moet je maatwerk leveren bij de invulling. Dat moeten wij nog even bestuderen, omdat wij niet meteen een antwoord op deze problematiek van het Europese Hof voorhanden hebben. Wij zien echter wel dat het Hof een punt heeft. Daar kom ik bij de Kamer dus nog op terug.

Dan heb ik nog alleen een aantal vragen die ik niet bij de vorige kon onderbrengen, maar die wel heel wezenlijk zijn. De eerste vraag van de heer De Boer gaat over de borging van cultuurhistorische belangen in de zogenaamde kleine MER-projecten. In het systeem van de MER heeft de cultuurhistorie een volwaardige plaats via de betrokkenheid van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, vergelijkbaar met andere belangen. De rijksdienst heeft recent een handreiking gemaakt -- alweer een handreiking -- voor overheden en adviesbureaus. Dit geldt voor alle milieueffectrapportageprojecten, dus zowel voor de grote als de kleine. In de evaluatie zal dit worden meegenomen.

Verder vroeg mevrouw Slagter naar de vrijwillige advisering en of deze vertragend of versnellend werkt. Bovendien vroeg zij hoe wij zijn gekomen tot de 50% afname van de verplichte advisering. Dit zijn allemaal relevante vragen. In antwoord op het laatste punt kan ik zeggen dat de berekening van de afname van de advisering van het aantal verplichte adviezen is afgeleid van enerzijds het wegvallen van het verplichte richtlijnenadvies en anderzijds een toename van de verplichte adviezen bij de plannen. Er is geen expliciete onderbouwing van de toename van de vrijwillige advisering, maar wij hebben de inschatting wel gebaseerd op die van de Commissie voor de m.e.r. Dat is dus in nauw overleg gebeurd.

Het is wel duidelijk dat die toename er zal zijn. Ik wil hier zeker bevestigen dat vrijwillige advisering kan leiden tot versnelling en verbetering. Het is aan het bevoegd gezag om dat te beoordelen en te kiezen voor vrijwillige advisering.

Een andere vraag van mevrouw Slagter en ook van de heer De Boer is of de Commissie voor de m.e.r. ook ongevraagd kan adviseren. Het antwoord hierop is kort: nee, de Commissie voor de m.e.r. kan niet ongevraagd adviseren.

Dan is er een vraag van mevrouw Böhler of de Commissie voor de m.e.r., gelet op het schrappen van taken, niet goed functioneert en of dit tot vertraging leidt. De vraag van mevrouw Böhler was langer, maar ik vat hem zo samen. Er is absoluut geen aanwijzing dat de Commissie voor de m.e.r. niet goed functioneert, integendeel. Dat wil ik echt nadrukkelijk zeggen. Er zijn ook niet allerlei vertragingen. Dat is ook helemaal niet aan de orde geweest, integendeel. Voor belangrijke strategische keuzes, zoals plannen, is juist advisering door de Commissie voor de m.e.r. verplicht gesteld in alle gevallen. Dat advies in de voorfase is niet meer verplicht, maar is vrijwillig altijd aan te vragen. Ik heb dus vooral gekeken naar de grootste toegevoegde waarde van de Commissie voor de m.e.r., vooral bij strategische plannen en projecten. Daar gaat het natuurlijk in wezen om. Dat heeft de Commissie voor de m.e.r. ook zelf onderkend. Zij zegt: zet ons nou daar in waar wij echt toegevoegde waarde hebben en waar wij strategisch van belang zijn. De taken van de Commissie voor de m.e.r. zijn vanaf haar ontstaan aan het eind van de jaren zeventig tot nu steeds meer opgeschoven naar een strategischer advisering. Het ging steeds minder om de kleinste projecten, die ook in het kader van de vergunningverlening al geregeld werden.

De heer **Putters** (PvdA): Kan de minister aangeven waar de toegevoegde waarde ontbroken heeft bij de adviezen van de Commissie voor de m.e.r.? Waar zit dat ongeveer? Blijkbaar brengt het geen tijdverlies met zich mee, maar is de meerwaarde ervan wel in het geding.

Minister **Cramer**: Ik begrijp uw vraag niet helemaal.

De heer **Putters** (PvdA): Ik begrijp uit het betoog van de minister dat juist de toegevoegde waarde van de verplichte advisering betwist wordt. Het gaat, tenzij ik de minister verkeerd heb begrepen, dus niet zozeer om het feit dat het proces langer zou duren en dat de advisering door de Commissie voor de m.e.r. daarom verminderd is. Het gaat om de toegevoegde waarde van de adviezen, dus om de inhoud van de adviezen. Waar ligt het aan dat die toegevoegde waarde ontbreekt?

Minister **Cramer**: Sorry dat ik in eerste instantie de vraag van de heer Putters niet helemaal begreep. Het punt is inderdaad waar de Commissie voor de m.e.r. in haar advisering daadwerkelijk een toegevoegde waarde heeft. Kijkend naar de geschiedenis, zit die meerwaarde vooral in de

strategische plannen en projecten en veel minder in de kleinere milieueffectrapportages, die deels ook gedekt worden op andere manieren. Daarom hebben wij gezegd: laten wij de verplichting daar handhaven waar die meerwaarde duidelijk is.

De heer De Boer stelde een vraag over de kennisfunctie. Het onderzoek heeft opgeleverd dat al degenen die bij de milieueffectrapportage betrokken zijn -- dus het bevoegd gezag, initiatiefnemers, burgers en maatschappelijke organisaties -- verschillende kennisvragen hebben die op verschillende wijzen moeten worden beantwoord. Ik heb mijn visie op de kennisfunctie van de milieueffectrapportage nog niet gereed. Dat zal nog enkele maanden vergen. Ik voer daartoe ook overleg met de Commissie voor de m.e.r. over haar bijdrage en rol. Dat sluit aan bij de eerste opmerking van mevrouw Slagter: maak heel helder wat deze modernisering van de milieueffectrapportage precies beoogt en wat alle begrippen betekenen, zodat alles eenduidig is. Wij gaan nu aandacht besteden aan die kennisfunctie, het overbrengen van hoe wij in de toekomst gaan werken en wat dat concreet inhoudt voor de verschillende participanten, omdat wij wel degelijk merken dat er vragen zijn die wij adequaat moeten beantwoorden.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Voorzitter. Ik heb ter verheldering nog een vraag die samenhangt met die vrijwillige advisering door de Commissie voor de m.e.r. Op welke manier zal de minister dit naar buiten toe vormgeven? Het maakt natuurlijk erg veel uit of de verplichting tot advisering wegvalt of dat wordt toegejuicht om dat eventueel vrijwillig te doen. Het gevolg van dat laatste is dat het natuurlijk wel geld kost. Het gaat daarbij meer om diensten of zaken die in de markt worden gezet. Acht de minister de kans groot dat er naast de Commissie voor de m.e.r. ook subbureautjes komen die hierover adviezen zullen geven, waardoor er een soort marktwerking op het gebied van MER-adviezen ontstaat? Of betekent hetgeen de minister zojuist zei over de waarborging van de kennisfunctie van de Commissie voor de m.e.r. juist dat zij deze instantie toch eigenlijk als de enige gezaghebbende ziet die MER-adviezen geeft? Daarnaar ben ik nieuwsgierig omdat deze ontwikkeling zichtbaar is op meer terreinen in de maatschappij.

Minister **Cramer**: Ik hoor mevrouw Slagter goed. Ik vind het zelf ook belangrijk dat wij die vrijwillige advisering niet als volgt vormgeven: nou ja, u kunt het ook doen. Nee, het moet iets zijn wat in sommige gevallen echt wezenlijk is. Bij een aantal zaken die wat ingewikkelder zijn of waarover de mensen in de desbetreffende regio vragen hebben, is het relevanter dat die informatie gewoon op tafel ligt. Anders is het niet mogelijk om een afweging te maken. Ik kom weer terug op punten die in deze Kamer zijn gemaakt over de noodzaak om in het begin van het proces alle zaken goed mee te wegen, omdat anders alleen maar ellende ontstaat aan het eind van het proces. Dat geldt ook hiervoor. Ik zal dus ook, gesterkt door de

interpretatie die ik geef aan de opmerking van mevrouw Slagter, zeker aanmoedigen en doorgeven dat wij dit zo moeten vormgeven dat de vrijwillige advisering niet wordt weggeschreven, maar juist wordt verhelderd als iets wat van groot belang is. Wij moeten duidelijk maken wat de meerwaarde van MER-advisering überhaupt is.

Daarnaast hebben wij niet voor niets een Commissie voor de m.e.r. Deze heeft heel veel ervaring. Wij hebben het zo georganiseerd dat die advisering niet door allerlei andere marktpartijen zal gebeuren. Wij hebben daarvoor een onafhankelijke club die dat gegarandeerd zonder belangen uitvoert. Hiermee heb ik de vragen in de eerste termijn beantwoord.

De **voorzitter**: Dank u wel. Wij zijn toegekomen aan de tweede termijn van de kant van de Kamer.
* *

De heer **Putters** (PvdA): Voorzitter. Ik vraag om een schorsing van vijf minuten om even met de woordvoerders te overleggen. Kan dat?

De **voorzitter**: Dat is goed. Wij schorsen tot 14.40 uur.
* *

De vergadering wordt van 14.35 uur tot 14.40 uur geschorst.

*N

Mevrouw **Huijbregts-Schiedon** (VVD): Voorzitter. Ik kom nog even terug op de discussie over participatie. Voor de VVD-fractie was dat in deze plenaire afronding een belangrijk punt. De minister heeft in die discussie enig licht laten schijnen over haar interpretatie van het begrip "zienswijze" in de context van dit wetsvoorstel. Mijn conclusie is dat de minister en de VVD-fractie elkaar op dat punt dichterbij zijn genaderd. Dat is heel positief, omdat de minister bij de behandeling in de Tweede Kamer het amendement waarover wij steeds spreken zo positief heeft ontvangen. De facto is het begrip "participatie" toen uit het voorstel geschrapt en vervangen door het begrip "indiening van zienswijzen", wat tot vandaag een andere lading had dan hetgeen nu is besproken. Participatie is immers investeren aan de voorkant. Dat is modern besturen. Ik spreek toch enigszins uit de praktijk als ik zeg dat belangrijke voorwaarden zijn dat het er iets toe doet, dat het gevolgen heeft en dat duidelijk is wat ermee gebeurt, binnen welke randvoorwaarden het gebeurt en waarover het wel en niet gaat. Dat zijn allemaal zaken die toch wat vanzelfsprekender zijn dan hier wel eens wordt aangenomen en die vanzelfsprekender zijn bij grote projecten en processen bij de andere overheden.

Er lijkt sprake te zijn van een paradox tussen de vorm -- in het wetsvoorstel heet die nog steeds de zienswijze -- en de intentie, zoals de minister dat noemt. Het gaat over houding en over interactief bestuur, dat ook situationeel wordt bepaald en dat niet in beton gegoten kan worden, omdat de manier waarop dat gebeurt, afhankelijk is

van omstandigheden, onderwerp, doelgroepen et cetera. Dat maakt onze discussie eigenlijk nog gecompliceerder dan zij aanvankelijk was. Ik interpreteer het zo dat de handreiking die de minister noemt, meer een toelichting is op de intentie dan een gebruiksaanwijzing. Als die interpretatie juist is, dan heeft de VVD-fractie niets meer aan dit wetsvoorstel toe te voegen.

*N

De heer **Putters** (PvdA): Voorzitter. Wij bedanken de minister voor haar antwoorden in de eerste termijn. Wij steunen de inzet om een nieuwe balans te vinden tussen de snelheid en de versimpeling van de besluitvorming en de zorgvuldigheidsvereisten. Wij zijn ook blij dat zij benadrukt dat kwaliteit en zorgvuldigheid voorop moeten blijven staan.

Wij hebben wel een aantal opmerkingen. Allereerst maak ik een algemene opmerking over de plannen en de projecten. Volgens mij is het terecht dat wij in de beantwoording daarover wat meer te horen hebben gekregen en dat de minister dat onderscheid maakt. Tegelijkertijd roept dat wel de vraag op langs welke criteria een en ander wordt gelegd. Wanneer is iets nu een plan en wanneer is iets een project? Bij bepaalde plannen gaat het om 2000 woningen die zonder toetsing gebouwd kunnen worden, maar de aanleg van een deel van een luchthaven valt onder een project. Voor mij wordt dan het onderscheid tussen plan en project ineens wel heel dun. Dit heeft wel grote consequenties, want bij het een moet de Commissie voor de m.e.r. bijvoorbeeld wel worden ingeschakeld, terwijl dit bij de ander niet hoeft. Wat een plan en wat een project wordt genoemd, heeft dus wel consequenties. Voor ons is dat niet helemaal helder. Wij vragen de minister om daarop nog even in te gaan en ons wellicht ook een brief te doen toekomen waarin zwart op wit staat wat precies de criteria daarvoor zijn en welke consequenties dat heeft voor de inschakeling van de Commissie voor de m.e.r.

Dan kom ik op het punt van de participatie en de inspraak. Wij steunen de analyse, die de minister met verve maakte, dat wij participatie moeten bevorderen, dat dit een tweerichtingsverkeer is en dat het niet zo is dat alle bevoegde gezagen dat automatisch op een moderne en adequate manier doen. Wij steunen dus het standpunt dat daarvoor enige sturing en prikkel nodig is. Wij willen benadrukken dat onzes inziens "zienswijze" en "participatie" niet hetzelfde zijn en ook niet door elkaar gehaald moeten worden. Laten wij als voorbeeld een luchthaven nemen in de gemeente X. Wat nu als de burgers of de buurgemeente of de burgers uit de buurgemeente geen zienswijze hebben ingediend bij het voornemen tot de planvorming tot uitbreiding van die luchthaven? Inmiddels zijn die plannen wel ontwikkeld en het wordt duidelijk dat er consequenties aan vastzitten voor de buurgemeente. De burgers of in dit geval de gemeente worden in hun belang alsnog getroffen. Dan kunnen zij geen beroep doen op het

motiveringsbeginsel. Hun beurt is als het ware voorbij. Ze worden ook niet meer betrokken bij de planontwikkeling, dus hoe zit het dan met de participatie van partijen die wel degelijk belanghebbenden en betrokkenen zijn? Kan de minister daar nog iets meer over zeggen?

Waar burgers trouwens wel betrokken zijn bij het motiveringsbeginsel, kan dit in een latere fase leiden tot meer beroep. Als je het los ziet van een bredere invulling van de participatie, kan het motiveringsbeginsel juist leiden tot meer beroepsprocedures. Wij denken dus dat het begrip "participatie" toch een verdieping behoeft. Bovendien meenden wij dat de minister zei dat het eigenlijk twee werkwijzen zijn die strijdig met elkaar kunnen zijn, dus het indienen van de zienswijze aan de ene kant en de benadering van bredere participatie aan de andere kant. De PvdA-fractie denkt dat ze eerder als complementair aan elkaar gezien zouden moeten worden en dat dit ook meerwaarde zou kunnen opleveren. Daarom willen wij op dat punt, eigenlijk ter ondersteuning van het betoog van de minister, een motie indienen. Wij vinden de terugkoppeling naar belanghebbenden belangrijk, maar zouden ook graag de bredere invulling van participatie vormgegeven willen zien. Verder lijkt het ons op dat punt prima als de minister na twee jaar een evaluatie laat doen om te bezien hoe het allemaal uitwerkt, maar wij willen wel graag de complementariteit benadrukken in participatie en zienswijze.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Putters, Böhler, Hamel, Slagter-Roukema, Meindertsma en Kox wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslagingen,

overwegende dat:

- voor een zorgvuldige weging van in het geding zijnde belangen bij bouw- en infrastructurele projecten een vroege betrokkenheid van belanghebbenden van belang is;
- een zorgvuldige weging van belangen eventuele bezwaarprocedures, en daarmee op een later moment vertraging in de besluitvorming, kan voorkomen;
- de commissie-Elverding benadrukte dat participatie en betrokkenheid van belanghebbenden bij planontwikkeling verankerd moet worden;
- het voor de zorgvuldigheid van de belangenafweging en voor het creëren en behouden van draagvlak ook van belang is om zichtbaar te maken wat er in de besluitvorming met de inspraak is gedaan;

verzoekt de regering, wettelijk te verankeren dat het bevoegd gezag verplicht is om naast de bevordering van vroege participatie in het besluitvormingsproces verantwoording af te leggen aan belanghebbenden over wat er met de resultaten van de participatie is gebeurd,

en gaat over tot de orde van de dag

Zij krijgt letter F (31755).

**

De heer **Putters** (PvdA): Ik heb nog een aantal opmerkingen, waaronder een reactie op het meest milieuvriendelijke alternatief. Ik steun het standpunt van de regering dat wij onrealistische alternatieven niet moeten blijven doorexerceren. Daar kunnen we elkaar in vinden. Het is beter dat we het via goede participatie regelen en daarin creatieve, goede ideeën naar boven krijgen. Zoals ik ook al probeerde te benadrukken in interrupties is het wel van belang dat die alternatieven op tafel komen en dat er ook serieus iets wordt gedaan met de inbreng van betrokkenen. We denken dat onze motie dat nog een keer onderstreept en daarmee dus ook de woorden van de minister.

Dan ga ik in op de passende beoordeling. We zijn blij dat het kabinet ons eigenlijk wel steunt in de redenering dat zo vroeg mogelijk in het proces een integrale beoordeling voor mogelijke effecten mogelijk is en dat de minister van LNV ook eigenlijk met die boodschap naar de bevoegde gezagen toe gaat. In feite denk ik dat het kabinet ons daarin inhoudelijk steunt. Toch maakt het kabinet procedureel een andere keuze. Wij zijn van mening dat het beter is om aan het begin de passende beoordeling goed te verankeren. Dat zou breder moeten gebeuren dan alleen in de Natuurbeschermingswet. Er moet zo breed mogelijk worden gekeken naar alle mogelijke milieueffecten. Het is in de rangorde beter om van algemeen naar specifiek te gaan dan er op een later moment in de besluitvorming achter te komen dat je specifiek op natuurwaarden hebt beoordeeld, terwijl er eigenlijk ook breder naar andere waarden en belangen gekeken had moeten worden. Het is beter om dat in het begin te doen, om vertragingen aan het eind te voorkomen. Om die reden hebben we ook op dat punt een motie geformuleerd, waarin wij de minister vragen om dat ook wettelijk vast te leggen.

*M

De **voorzitter**: Door de leden Putters, Slagter-Roukema, Meindertsma, Böhler en Hamel wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslagingen,

overwegende dat:

- het voor de zorgvuldigheid van de besluitvorming omtrent projecten van belang is dat het bevoegd gezag een adequate afweging maakt of onderzoek naar milieueffecten noodzakelijk is;
- in de MER-wetgeving geen koppeling is gelegd tussen de MER voor projecten (Besluit MER) en een passende beoordeling voor deze projecten;
- het ontbreken van een "passende beoordeling" tot onzorgvuldige besluitvorming kan leiden;

verzoekt de regering, het begrip "passende beoordeling" nader uit te werken en de Kamer te informeren op welke wijze deze zal worden verankerd binnen het kader van de Wet Milieubeheer inzake de MER, of in lagere regelgeving zoals het Besluit MER,

en gaat over tot de orde van de dag.

Zij krijgt letter G (31755).

**

De heer **Putters** (PvdA): Voorzitter. Ik heb nog één punt tot slot, namelijk de uitspraken van het Europese Hof van Justitie. Naar ik begrijp van de minister heeft het Hof een punt als het gaat om de zorgvuldigheid van de afwegingen die wij in Nederland maken rond de noodzaak van de beoordeling van milieueffecten en dat dit breder zou moeten gebeuren dan alleen door te kijken naar de omvang van de projecten. Kortom, het Europese Hof wijst ook op het belang van een beoordeling vroeg in het proces, wat wij zojuist met onze motie hebben willen ondersteunen. Daarom zien we die motie ook in die zin als oplossing. Wel willen we de minister ten aanzien van haar reactie op die uitspraak van het Hof -- we hebben zojuist begrepen dat zij zich daar nog over beraadt -- vragen of zij ons duidelijkheid kan geven wanneer zij haar reactie denkt te geven. Wij willen met name weten of dit voor de behandeling van de Crisis- en herstelwet in deze Kamer zal zijn. Ook die materie heeft immers gevolgen voor de wijze waarop we naar de projecten kijken die onder die wet zullen vallen. Kan de minister toezeggen dat we die duidelijkheid voor de plenaire behandeling krijgen?

*N

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Voorzitter. Ik wil in de eerste plaats de minister danken voor haar open manier van discussiëren. Voor mij is het altijd de charme van het debat om te proberen, zo eerlijk mogelijk met elkaar van gedachten te wisselen. Dat spreekt mij aan.

Ik heb opgeschreven wat zij naar mijn inzicht heeft toegezegd. Ten eerste heeft zij, aanhakend op mijn onzekerheid over de vandaag te behandelen materie, toegezegd om meer duidelijkheid te scheppen en een aantal basale begrippen die te maken hebben met milieueffectrapportages te verhelderen, zodat ook de niet-ingevoerde burger begrijpt wat het plan-MER is, wat het project en wat daar het verschil tussen is en nog een heleboel andere zaken zoals de vraag wat complex is en wat niet complex. Dank daarvoor.

Dan hebben wij met elkaar gepraat over de handreiking participatie. Ik heb genoteerd dat de "zienswijze" een bepaalde vorm van participatie is en dat de minister in ieder geval vindt dat daar toch ook een motivering bij hoort van de wijze waarop er gebruik van is gemaakt en dat het duidelijk tweerichtingsverkeer is. Dat juichen wij toe, want wij maakten ons zorgen dat het een soort ritueel

zou zijn waarbij het voor de burger, de belanghebbende, volstrekt onduidelijk is op welke manier er gebruik van is gemaakt.

Ook heeft de minister gezegd dat er na twee jaar zal worden geëvalueerd. De handreiking die is toegezegd, waarin bepaalde vormen van participatie worden verduidelijkt, kan niet dwingend worden opgelegd. Dat was juist ons punt. Wij vinden dat dit wel wat dwingender zou kunnen. Er komt een evaluatie. Wordt er onvoldoende gebruik van gemaakt, dan zijn wij natuurlijk nieuwsgierig naar het wat dan. Je kunt echter niet overal op vooruitlopen.

De minister heeft gezegd dat het schipperen is tussen twee aanpakken. Omdat ik haar niet toewens dat zij stuurloos in een bootje op zee ronddobbert, zullen wij de motie van het lid Putter steunen.

Dit zullen wij ook doen met de motie over de integratie van de MER en de passende beoordeling. Ik heb al beargumenteerd waarom wij dat belangrijk vinden.

Gezegd is dat de Commissie voor de m.e.r. een onafhankelijke commissie is zonder belang. De verplichte advisering wordt ingekrompen, de vrijwillige advisering komt daarvoor in de plaats en de minister heeft duidelijk gezegd dat dit positief zal worden weggezet. Ook dat zal onder andere op een website een plek krijgen. Het positief wegzetten van het belang van vrijwillige advisering en het belang van het goed duidelijk maken wat de termen betekenen, zijn pogingen van de minister en het ministerie om de kloof te dichten tussen burger en overheid. Mijn fractie kan dat alleen maar toejuichen.

*N

De heer **Janse de Jonge** (CDA): Voorzitter. Ik bedank de minister voor haar uitgebreide en interessante antwoord. Voor mijn fractie resteert nog een paar punten. De uiteenzetting van de minister en wat de collega's hebben gezegd, herken ik zeer goed met een verleden in het openbaar bestuur. Ik begrijp dat zij duidelijk zegt dat enige nuancering van de motie van de overzijde kan plaatsvinden door in de handreiking hierover voorschriften op te nemen, die over twee jaar te evalueren en aan de hand van de evaluatie te bezien of de wet eventueel moet worden aangepast. Als ik dit goed van de minister heb begrepen, zal dit ons standpunt over de motie op stuk nr. F bepalen.

Wij begrijpen over de passende beoordeling dat de minister dit systeem wil handhaven in verband met de afstemming met haar collega van LNV, die een nieuwe integrale natuurwet voorbereid die begin 2011 wordt verwacht. Ik kan mij voorstellen dat zij dit systeem nu niet overhoop wil gooien. Wij kunnen met deze lijn instemmen.

Het laatste punt is door de heer Putters ook aangekaart. Kan de minister ons tijdig informeren, voor half januari 2010 als de Crisis- en herschelwet in de Eerste Kamer wordt besproken? Er is namelijk enige twijfel over of artikel 2.9 conform de

uitspraak van het Europese Hof is. Dan weet de Eerste Kamer ook waar zij aan toe is.

*N

De heer **De Boer** (ChristenUnie): Mijnheer de voorzitter. Ik dank mevrouw de minister voor haar antwoorden. Ik haal er een punt uit, dat wist zij natuurlijk al. Door sommigen ervaren "lasten" van de MER hebben niet als argument gediend om te komen tot deze modernisering van de wet. Het is goed dat zij dit nog een keer heeft gezegd. Wij onderstrepen graag wat zij hierover heeft gezegd. Dat is namelijk heel goed. Het gaat om de kwaliteit en die moet volledig overeind blijven.

Net als andere collega's wil ik ingaan op wat is gezegd over de participatie van belanghebbenden. Naar onze mening heeft de minister dat helder verwoord. Natuurlijk blijft het motiveringsbeginsel bestaan. Dat moet blijven bestaan, maar daarnaast zou een interactief proces nodig zijn. Zij noemde dat "modern besturen". Dat zou nodig en mogelijk moeten zijn. Degenen die met zienswijzen komen, moeten zeer serieus worden genomen en dat kan niet zoals in de zeventiger jaren wel het geval is geweest, zoals zij zelf zei. Ik weet niet hoe dat toen was, zij heeft dat misschien op zo ervaren en ik heb het destijds misschien een beetje anders ervaren, maar daarover zullen we niet discussiëren.

De minister wil over twee jaar evalueren. Zij geeft daarvoor een handreiking: hoe kun je handelen. Ik ga ervan uit dat als de uitkomsten van de evaluatie onvoldoende zijn, we horen wat ermee wordt gedaan. Ik neem aan dat het de bedoeling is, dat er bij een negatieve uitkomst van de evaluatie voor wordt gezorgd dat de participatie van belanghebbenden voldoende wordt geborgd, wellicht in wetgeving.

Ik stel nog een klein puntje aan de orde. De minister spreekt over de visie op de kennisfunctie waarin onder andere de Commissie voor de m.e.r. functioneert. Deze visie is nog niet gereed. Wij blijven het merkwaardig vinden dat je bezig bent met de modernisering van de regelgeving van de MER, terwijl over de visie op de kennisfunctie nog een paar maanden moet worden gesproken omdat die nog niet gereed is. Dat is een beetje een omgekeerde volgorde naar onze mening.

Het laatste punt is het borgen van cultuurhistorische belangen. De minister geeft enerzijds een helder antwoord door te zeggen dat de handreiking ook voor kleine MER-projecten geldt, dus voor alle MER-projecten geldt. Zij wil de borging, die zij ook belangrijk vindt, van die cultuurhistorische belangen meenemen in de evaluatie. Ik neem aan dat zij daarmee de evaluatie bedoelt die over twee jaar wordt gehouden. Ik beschouw dit als een toezegging van haar kant. De vraag die blijft liggen, is wat de borging van de projecten is als de MER-plicht er niet is. Misschien kan zij er nader op ingaan en mij daarbij een goed gevoel geven.

*N

Mevrouw **Böhler** (GroenLinks): Voorzitter. Mijn dank aan de minister voor de beantwoording van de vragen. Wij geloven onmiddellijk dat de minister het echt meent als zij zegt dat zorgvuldige besluitvorming en zorgvuldige belangenafweging haar aan het hart gaan en zij die van groot belang vindt.

Ik ben zeker blij met de uitkomst van de discussie over de EU-kop. Op dat punt is toch enige onduidelijkheid en van mijn kant enige irritatie weggenomen door de uitleg van de minister. Maar wij zijn niet overtuigd van de noodzaak, het nut en de effectiviteit van dit wetsvoorstel. Als ik het samenvat, ligt dat met name aan een fundamenteel verschil van oordeel tussen de fracties van GroenLinks en de Partij voor de Dieren, en de minister over de inschatting hoe de overheden zullen omgaan met de in vergelijking met de huidige wet uitgebreide eigen verantwoordelijkheid. Uiteindelijk is het aan de overheden hoe zij de participatie vormgeven en of zij gebruik maken van het vrijwillige advies. Ja, er komt een handreiking van de minister over hoe de participatie eruit hoort te zien, maar voorgeschreven is het niet.

Ja, de minister acht het wenselijk dat er gebruik wordt gemaakt van die vrijwillige adviesmogelijkheid, maar als het niet gebeurt, heeft dat verder geen gevolgen. Dan gebeurt er volgens ons precies datgene waar wij bang voor zijn, namelijk dat het milieu daaronder zal leiden of dat de burger gedwongen wordt om alsnog de stap naar de rechter te maken, wat weer tot vertraging zal leiden. Daarom kunnen wij uiteindelijk de wet niet steunen. Wij zullen wel beide moties steunen in de hoop dat die een kleine verbetering zullen opleveren van de wet waarvan onze eindbeoordeling niet positief is.

Ik zit nog steeds op één seconde, dus ik mag denk ik nog wel doorpraten.

De **voorzitter**: Als u iets te melden hebt wat ook voor de minister van belang is, mag dat.

* *

Mevrouw **Böhler** (GroenLinks): Ik kan nog wel wat verzinnen hoor.

De **voorzitter**: Wij beginnen er niet aan dat ieder lid hier maar dingen gaat verzinnen, want ik vrees dat wij hier dan morgenochtend vroeg nog bezig zijn.

* *

* N

Minister **Cramer**: Voorzitter. Ik heb de tweede motie nog niet op schrift, maar die wordt mij nu aangereikt. Er zijn mij verschillende vragen gesteld. Die zal ik eerst langslopen. Vervolgens zal ik ingaan op de twee moties.

Mevrouw Huijbregts heeft aan de hand van hetgeen wij hebben besproken over participatie een conclusie getrokken over de wijze waarop een zienswijze moet worden geïnterpreteerd, ook in het licht van interactieve participatie. Dat is niet hetzelfde als wat oorspronkelijk overkwam, toen zij

in eerste instantie over het woord "zienswijze" sprak. Gehoord wat zij zei, zijn wij elkaar helemaal genaderd. Het moet gaan om een toelichting van de intentie, niet om een gebruiksaanwijzing. In dat opzicht zijn dus de verschillen weggenomen.

De heer Putters stelde een vraag over plannen en projecten en het onderscheid daartussen, namelijk wat de criteria zijn. Ik heb zojuist in reactie op het probleem dat het Europees Hof heeft gesignaleerd, geantwoord dat wij nog met een aantal verduidelijkingen zitten. Die zullen worden opgenomen in het Besluit MER dat rond mei 2010 gereed zal zijn. De globale omschrijvingen zijn terug te vinden. De precieze uitwerking hoort thuis in het Besluit MER en die is nog voor verbetering vatbaar. Dat is een punt waar wij zeker op terugkomen.

De heer Putters vroeg ook of ik in staat ben om voor de behandeling van de Crisis- en herstelwet een eerste duiding te geven. Ik heb uitgelegd dat ik met het probleem zit dat het generiek formuleren, dat wij proberen te doen door alleen maar aantallen te noemen, onvoldoende is. De vraag is hoe wij moeten omgaan met het opnemen in het Besluit MER van een generieke formulering die moet worden gespecificeerd naar verschillende sectoren en activiteiten. Zijn voorbeeld was heel terecht. Als wij echter spreken over woningbouwopgaven, moeten wij er heel anders over nadenken. Dat is ons probleem. Ik kan toezeggen dat wij een duiding geven van de richting waarin de uitwerking zal plaatsvinden, maar ik kan niet voor half januari al een exact antwoord geven op de vraag hoe het probleem moet worden opgelost. Ik heb daarom gezegd dat om die reden het Besluit MER later in de Kamer komt. Wij moeten daar even goed over nadenken.

De heer **Putters** (PvdA): Dat laatste kan ik natuurlijk alleen maar ondersteunen. Het lijkt mij goed om dit te doordenken. Ik denk -- wij behandelen hier echter niet de Crisis- en herstelwet -- dat dit wel een heel belangrijk punt is voor de beoordeling van de projecten die onder de Crisis- en herstelwet vallen. Mijn vraag is dus -- die hoort echter wellicht thuis in het andere debat -- wat de consequenties zijn van de veranderingen in het Besluit MER voor de projecten die onder die wet gaan vallen.

Minister **Cramer**: Ik zie wel een relatie. Ik heb echter ook uitgelegd wat de heel duidelijke afperking is van de projecten -- ik zeg met nadruk projecten -- waarover wij spreken. Gezien de fase van besluitvorming waarin die zich al bevinden, zijn de punten waar de heer Putter zich zorgen over maakt en de vraag die hij specifiek stelt over afbakening daar niet mee in strijd.

De heer **Putters** (PvdA): Dat ben ik denk ik niet helemaal met de minister eens. Op de lijst van projecten -- wij behandelen hier nu niet de Crisis- en herstelwet -- staan ten minste vijftien projecten waarvan de MER-procedures nog niet zijn doorlopen, dus die nog wel degelijk in een fase

zitten waarin het niet helemaal helder is hoe het zal uitpakken.

Minister **Cramer**: Dat wil niet zeggen dat die MER-procedure niet wordt doorlopen. Die wordt alleen met een aantal punten op het gebied van uitvoering verminderd. Dat doet niets af aan het probleem dat wij eerst nog moeten oplossen en wat in het Besluit MER verder wordt uitgewerkt. Ik zie het verband wel, maar ik zie niet dat het absoluut nodig is om dit helemaal uit te werken voor de behandeling van de Crisis- en herstelwet in de Eerste Kamer.

Ik kom zo terug op de motie over participatie. De heer Putters kon zich vinden in de inzet van de MMA. Hij stelt dat het wel zaak is dat er daadwerkelijk iets gebeurt met die alternatieven. Dat onderschrijf ik helemaal. Dat moet duidelijk in zo'n handreiking worden geëxpliciteerd. Daarin ga ik volledig met hem mee.

Mevrouw Slagter heeft ook nog vragen gesteld. Ik ben blij dat ik duidelijkheid heb geschapen en de intentie waarmee ik in dit wetsvoorstel zit over heb kunnen dragen. De basale begrippen zal ik verhelderen. Een aantal zaken is nog heel ingewikkeld. Ik zal proberen die veel helderder te formuleren zodat de informatie voor burgers en anderen gewoon klip-en-klaar is. Dat zeg ik toe. Zij stelde ook de vrijwillige advisering aan de orde. Ik zeg toe dat ik in de formulering over dat punt een positieve toonzetting zal kiezen en het niet zal wegschrijven alsof het niet belangrijk is. Ik zal ook proberen aan te geven wat de meerwaarde ervan is, ook al is het niet verplicht.

De heer Janse de Jonge sprak over de passende beoordeling. Zoals hij het uitlegt, heb ik het zelf ook uitgelegd. Ik zal daar zo bij de bespreking van de motie op terugkomen. Ik kan niet in detail voldoen aan het verzoek om in verband met de behandeling van de Crisis- en herstelwet half januari al een antwoord te hebben op de vragen van het Europees Hof en artikel 2.9.

Een ander punt is de kennisfunctie. Ik begrijp dat de heer Janse de Jonge liever had gehad dat dit ook al af was. Ik moet er echter eerst voor zorgen dat zo'n wet helemaal goed omschreven is en geaccordeerd door het parlement. De hoofdzaak is om dat voor elkaar te krijgen. Daarna moet ik er zo snel mogelijk voor zorgen dat die kennisfunctie wordt uitgewerkt conform de voorliggende wet. Een heleboel werk is al gedaan. Er moet voor worden gezorgd dat alles wat wij hebben goed bij elkaar wordt gezet en dat er zo wordt gecommuniceerd dat iedereen begrijpt wat wij met deze wet beogen. Het gaat nu dus heel snel.

Er werd gevraagd naar de borging van de evaluatie als er geen MER-plicht is. Wij moeten er zorg voor dragen dat het daar waar het nodig is gebeurt. Ik zei al tegen de heer De Boer dat het bij cultuurhistorische elementen van belang is om dat niet alleen te doen bij de grotere projecten, maar ook bij de kleinere. Dus overal waar het om de MER-procedure gaat, is de cultuurhistorie geborgd en anders wordt die in het algemeen geborgd via andere wetgeving. Wij hebben ook nog gewoon wetgeving op het gebied van cultuurhistorie.

Hiervoor geldt hetzelfde als voor milieuvergunningen. Niet alles is MER-plichtig, omdat het dan gewoon via de vergunningverlening op een andere manier is geregeld. Dus uw zorg kan ik mij voorstellen, maar als het gaat om de praktijk, heb ik de indruk dat het op zichzelf via welke weg dan ook toch wel geborgd is.

Ik vind het jammer dat mevrouw Böhler toch niet achter het wetsvoorstel kan staan, ook al heb ik getracht om haar te overtuigen en ook al heb ik dat voor een deel wel kunnen doen. Aan de andere kant kan ik mij ook wel voorstellen dat het vanuit haar opvatting niet helemaal conform haar wens is, maar ik had toch gehoopt dat het zo zeer conform haar wens zou zijn dat vanuit deze Kamer unaniem een klap op deze modernisering van de MER kon worden gegeven.

Dan ga ik over naar de moties. De eerste motie heeft betrekking op het wettelijk verankeren dat het bevoegd gezag verplicht is om naast de bevordering van vroege participatie in het besluitvormingsproces verantwoording af te leggen aan belanghebbenden over wat er met de resultaten van de participatie is gebeurd. Ik moet dat heel goed lezen, want wij hebben een hele gedachtewisseling gehad over de verandering van de formulering van de vormvrije participatie naar een formulering in de Tweede Kamer over de zienswijze. Nu heb ik u inderdaad gezegd dat het een beetje schipperen was tussen deze twee lijnen. Het is voor mij dan ook wel heel moeilijk om nu de wet weer te gaan wijzigen, want dan zit ik weer in de Tweede Kamer en gaan wij weer terug. Dus ik moet zien hoe ik hier met u uit kan komen. Ik ga de motie dan ook zo lezen dat ik eruit kom en ik weet niet of de indiener er dan ook uit is. Als de indiener zegt dat het verplicht is om te zorgen dat er verantwoording wordt afgelegd, zeg ik: die zorg deel ik en die wordt ook verwoord, omdat er ook een plicht is om achteraf inderdaad verantwoording af te leggen. Die plicht zit er al in. Er moet uitgelegd worden hoe de verschillende partijen betrokken zijn in het proces. Dat is de verantwoordingsplicht. Als dit is wat de indiener bedoelt, zit het er wel in. Als de indiener zegt dat er dan een link moet worden gelegd met de handreiking, kan daarin heel nadrukkelijk iets staan wat de zorg mogelijk wegneemt, dat de wijze waarop de participatie moet worden ingezet inhoudt dat er inderdaad interactief en met oog voor de inbreng van verschillende partijen serieus wordt afgewogen. Als ik het zo mag interpreteren, is dit een ondersteuning van mijn beleid. Maar als de indiener zegt dat ik nu in de wet nog iets moet gaan veranderen, heb ik grote moeite met deze motie, want dan gaan wij weer helemaal terug naar af. Dan moet ik weer naar de Tweede Kamer met eenzelfde discussie, die weer de andere kant op zwaait.

Mevrouw **Huibregts-Schiedon** (VVD): Nu waren de minister en ik het eigenlijk zo mooi met elkaar eens, maar nu dreigt zij in haar reactie op de motie en in de richting van de heer Putters weer enig licht tussen ons te laten ontstaan. Kan zij mij nog even geruststellen?

Minister **Cramer**: Ik laat geen licht bestaan, want het motiveringsbeginsel -- daarvoor probeer ik een haakje te vinden -- staat nu sowieso al in de wet, omdat zienswijzen altijd al zo'n motiveringsbeginsel met zich meebrengen, zodat het bevoegd gezag moet aangeven hoe is omgegaan met de inspraak. Dus die zienswijze kunnen wij dan gewoon handhaven en dan kunnen wij in de handreiking, zoals ook mevrouw Huijbregts naar voren bracht, al die punten van de interactieve communicatie goed neerschrijven, zodat dat ook door de mensen wordt gezien als een handreiking.

Mevrouw **Huijbregts-Schiedon** (VVD): En niet als gebruiksaanwijzing, mag ik hopen.

Minister **Cramer**: Nee, dat had ik ook met mevrouw Huijbregts geconstateerd, niet als gebruiksaanwijzing, maar juist om te laten zien hoe zo'n proces goed kan verlopen.

De heer **Putters** (PvdA): Het gaat ons erom duidelijk te maken dat de participatie, en dus niet het beperkte zienswijzenbegrip alleen, eigenlijk een waarde in zichzelf is in dit soort projecten en bij de totstandkoming van plannen. Dat verdient dus ook een plek in de manier waarop wij dit wettelijk regelen. Dat is onze opvatting. Wij hebben geprobeerd een uitweg te zoeken in de formulering door het besluit ook expliciet MER te noemen, zodat u wellicht zou kunnen nagaan of het ook in de lagere regelgeving te regelen is. Ik snap heel goed dat het lastig is om van de ene naar de andere Kamer terug te gaan. Overigens lijkt bruggen bouwen mij bij uitstek iets moois voor de regering, ook tussen beide Kamers, maar ik begrijp dat het lastig is om zomaar heen en weer te hobbelen met wetten. Misschien kan de lagere regelgeving daar wel uitkomst bieden. Daarover zouden wij graag geïnformeerd worden.

Minister **Cramer**: Ik heb heel goed geluisterd naar de heer Putters. Inderdaad is zienswijze niet per definitie hetzelfde als participatie, maar het beoogt wel dat partijen hun inbreng kunnen leveren. Als ik het zo mag opvatten en als dan ook nog het motiveringsbeginsel waarborgt dat er serieus met al die inbreng rekening wordt gehouden, denk ik dat er in de huidige formulering van de modernisering van de MER voldoende haakjes zijn om dit punt te borgen.

De heer **Putters** (PvdA): Waar ik mij met name zorgen om heb gemaakt en waarom ik ook in de tweede termijn het voorbeeld van de luchthaven heb genoemd, is dat het motiveringsbeginsel eigenlijk alleen maar aan de orde is als je bij het begin, bij het voornemen tot een plan, hebt gezwaaid en aan de alarmbel getrokken. Als je er later achterkomt dat die luchthaven ook in jouw gemeente eigenlijk wel een bepaald effect heeft en je in je belang treft, kun je op dat motiveringsbeginsel geen beroep meer doen. Maar als wij het begrip "participatie" breder nemen, ben je als het goed is bij het totstandkomingsproces dus ook later betrokken, dus niet alleen maar bij het

voornemen tot het plan. Tot en met de planontwikkeling heb je dan de mogelijkheid om betrokken te zijn bij dat proces. Daar gaat het ons om.

Minister **Cramer**: Dit is een lastige, want op een gegeven moment moet je natuurlijk zorgen dat aan het begin -- dat is ook Elverding -- alle partijen die inbreng willen leveren hun inbreng leveren. Wij hebben dat juist zo strak geformuleerd omdat wij willen voorkomen dat mensen achteraf nog weer eens gaan inbrengen wat zij eigenlijk aan het begin hadden moeten inbrengen. Dus ik vind het eerder een kwestie van goed organiseren van het besluitvormingsproces dan dat wij voor iedereen die na tig tijd plotseling nog weer eens zijn vinger opsteekt weer het hele proces opnieuw moeten doen. Want dan hebben wij juist weer die oude problemen te pakken.

De heer **Putters** (PvdA): Daar ben ik het mee eens. Ik heb het dus ook niet over een procedure tot in lengte van dagen. Het gaat juist om die planvorming, maar dan komt het er dus op aan dat wij, wanneer wij het hebben over het moment van indiening van zienswijzen, het juist rondom dat moment ook over die participatie hebben. Wij zeggen eigenlijk dat de zienswijze indienen alleen dus nog niet borgt dat die belanghebbenden, die er allemaal bij betrokken zijn, daadwerkelijk een zienswijze gaan indienen en erbij betrokken zijn. Dus dat moet dan daaromheen aan het begin goed worden georganiseerd. Dat zou je eigenlijk wettelijk moeten verankeren.

Minister **Cramer**: Ja, maar dan reageer ik daarop door te zeggen dat wij het motiveringsbeginsel ook geborgd hebben. Dat zorgt ervoor dat moet worden aangegeven dat die inspraak ook inderdaad zorgvuldig is geschied.

De heer **Putters** (PvdA): Nee, dat denk ik niet, want het motiveringsbeginsel gaat op voor degenen die hun zienswijze hebben ingediend. Het gaat erom dat het bevoegd gezag de participatiemogelijkheden aan het begin goed organiseert, zodat die zienswijzen ook kunnen worden ingediend en serieus worden genomen.

Mevrouw **Slagter-Roukema** (SP): Ik probeer het een beetje aan elkaar te breien. Er is niet helemaal duidelijk wat nu de bedoeling is. Misschien ben ik daar te negatief over. Wij hechten in ieder geval aan goede manieren van participatie. Daar heeft de minister op geantwoord dat er een handreiking zou komen. Met dat traject zou die handreiking er pas in mei komen. Voor ons allen is het heel belangrijk om te weten op welke manier de participatievormen in die handreiking worden beschreven. Bovendien heeft de minister ook toegezegd dat er na twee jaar een evaluatie zou komen van wat er met die handreiking is gedaan. Mogelijk zou de minister in antwoord op de motie en op wat ik juist heb gezegd, voor volgende week nog eens duidelijk kunnen opschrijven hoe zij een en ander ziet, zodat wij de motie beter kunnen beoordelen.

Minister **Cramer**: Wij kunnen kort omschrijven wat volgens ons in zo'n handreiking zou moeten staan. Dat is dan ook de verduidelijking van de wijze waarop dat proces interactief moet verlopen en van wat het motiveringsbeginsel inhoudt. Ik wil nog even terugkomen op het punt van de heer Putters. Wij hebben nu gediscussieerd alsof er maar één moment is waarop zienswijzen kunnen worden ingediend of waarop de stem naar voren kan worden gebracht, maar later in het proces is er nog een tweede mogelijkheid. Elke betrokkene heeft dus op twee momenten die gelegenheid. Als een en ander dus niet de eerste keer is gebeurd, is er nog een tweede mogelijkheid. Als mensen dan geen zienswijze hebben ingediend, dan houdt het een keertje op. Met dat antwoord wordt gewaarborgd dat de persoon die bij de kwestie Schiphol bepaalde zaken in eerste instantie niet heeft gezien, in een latere fase iets wel nog een keer kan doen. Dat staat ook in het wetsvoorstel.

De heer **Putters** (PvdA): Maar dan is het plan natuurlijk al ontwikkeld.

De **voorzitter**: Misschien kan de minister nog het oordeel over de motie geven?
**

Minister **Cramer**: Mede in reactie op de poging van mevrouw Slagter om hier uit te komen, zal ik, in het licht van wat de heer Putters heeft gezegd, nog aangeven hoe die zienswijze in verband kan worden gebracht met een goede participatie, wat daar in het wetsvoorstel zelf de ankertjes voor zijn in verschillende fasen, en wat de handreiking, waar wij een globale omschrijving van zullen geven, aanvullend daarop voor een betekenis kan hebben. Zo kan dat met elkaar een geheel vormen en kan de heer Putters zien dat het voldoende is verankerd en in mijn visie voldoende is geregeld in het wetsvoorstel.

De **voorzitter**: Wilt u bij deze uiteenzetting ook een oordeel geven over de motie?
**

Minister **Cramer**: Mijn eigen oordeel is als volgt. Met wat er op dit moment is neergelegd in de modernisering van de MER in combinatie met wat wij in een handreiking willen schrijven, is er voldoende waarborg om een relatie te leggen tussen de zienswijze en de interactieve participatie. Ik wil het afraden om nu opnieuw het wetsvoorstel te herzien, omdat ik dan weer het hele proces opnieuw moet doen en wij een enorme vertraging krijgen met de invoering van de modernisering van de MER.

In de volgende motie-Putters c.s. (31755, F) wordt de regering verzocht om het begrip "passende beoordeling" nader uit te werken en de Kamer te informeren op welke wijze deze zal worden verankerd binnen het kader van de Wet milieubeheer inzake de MER, of in lagere regelgeving zoals het Besluit milieu-effectrapportage. Het begrip "passende beoordeling" is een Europees begrip. De heer

Putters en anderen spreken over verder uitwerken, maar er valt niet veel verder uit te werken, want het is wettelijk vastgelegd op Europees niveau. Dat leent zich dus niet voor een nationale uitwerking. Ik zit dus met die formulering. Ik heb in eerste termijn al het volgende gezegd. Gelet op het feit dat de wetten inzake natuurbescherming worden herbezien en dat het niet altijd wenselijk is om verplicht een passende beoordeling en de MER te combineren, heeft het mijn voorkeur om de "kan"-bepaling op te nemen en niet de verplichtende bepaling. Met deze toelichting lees ik nogmaals de motie. Ik kan de passende beoordeling niet verder uitwerken. In het dictum staat "op welke wijze deze zal worden verankerd binnen het kader van de Wet milieubeheer inzake de MER, of in lagere regelgeving". Mijn collega Verburg en ik willen heel goed de harmonisatie tot stand brengen, maar niet dat een en ander altijd een-op-een in elkaar moet passen en verplicht moet zijn. In dat opzicht kan ik niet helemaal leven met deze motie, daarom zou ik haar willen ontraden. Als de heer Putters daar nog op wil reageren, kan ik nog meer zeggen, maar voorlopig is dit mijn oordeel.

De heer **Putters** (PvdA): Ik wil een korte reactie geven. Ik begrijp de reactie van de minister op het punt van de uitwerking van de passende beoordeling. In de motie vragen wij in feite om de passende beoordeling in de MER dan wel in het Besluit milieu-effectrapportage te verankeren. Dat is eigenlijk het dictum van de motie. Dat zou mogelijkerwijs nog scherper kunnen worden geformuleerd, maar dat is hem. De argumentatie om van de bredere beoordeling naar de meer specifieke te gaan -- dat is de andere aanvieligroute van waaruit ik mijn betoog heb gehouden -- is toch een betere om in een later stadium te voorkomen dat je via de route van de Natuurbeschermingswet weer terug moet en naar een andere beoordeling moet. Dat heb ik in mijn termijn uiteengezet.

Minister **Cramer**: Ik heb uitgelegd dat ik liever vanuit de andere kant aanvielig. Ik laat het aan de Kamer over op welke manier zij wenst aan te vliegen. Dat is het enige wat ik nog daarover kan zeggen.

Ik dank de Kamer voor haar reacties in tweede termijn.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Het wetsvoorstel en de moties worden volgende week in stemming gebracht.
**

Minister **Cramer**: Voorzitter. Ik neem aan dat het niet nodig is dat ik daarbij ben, want ik zit dan in Kopenhagen. Dat is de enige beperking.

De **voorzitter**: Als de regering is vertegenwoordigd, bent u geëxcuseerd.
**

Minister **Cramer**: Oké.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

* B

!Medezeggenschap educatie en beroepsonderwijs!

Aan de orde is de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Wet educatie en beroepsonderwijs en de Wet op de ondernemingsraden in verband met de medezeggenschap van personeel en deelnemers in de educatie en het beroepsonderwijs (medezeggenschap educatie en beroepsonderwijs) (31266).

De **voorzitter**: Ik heet de staatssecretaris van OCW van harte welkom in de Eerste Kamer. In de eerste termijn van de Kamer geef ik het woord aan mevrouw Ten Horn.

**

De beraadslaging wordt geopend.

* N

Mevrouw **Ten Horn** (SP): Voorzitter. Mijn fractie kan met de staatssecretaris meegaan in de intentie van de wetswijziging, namelijk het stimuleren van actieve medezeggenschap. Wij hebben echter twee grote problemen met de uitwerking van die intentie in dit wetsvoorstel. Wij betwijfelen of deze systeemwijziging wel noodzakelijk is om het gestelde doel te bereiken en of zij voldoende zal zijn om het probleem van inactieve studenten in de medezeggenschap op te lossen. Bovendien worden een aantal belangrijke, eerder bij wet in de Wet medezeggenschap onderwijs (WMO) toegekende bevoegdheden nu in het professioneel statuut geregeld. Daarmee zijn deze bevoegdheden afhankelijk geworden van cao-afspraken tussen werkgevers en bonden.

Ik bespreek eerst het eerste probleem, dat van de inactieve studenten. Er is in het mbo sprake van geringe participatie van de studenten in de medezeggenschapsraad. De oplossing die in dit wetsvoorstel is gekozen, is om van ongedeelde naar gedeelde medezeggenschap te gaan. In plaats van één medezeggenschapsraad waarin personeel en deelnemers/ouders samen zijn vertegenwoordigd, gaan we naar een deelnemersraad voor de deelnemers en een ondernemingsraad voor het personeel. Dat zou helpen omdat studenten/deelnemers in de huidige situatie gedesinteresseerd zijn omdat zij veelvuldig met onderwerpen worden geconfronteerd die hen niet zouden aangaan. De geringe participatie heeft echter ook andere oorzaken. Zo is de participatiegraad van de deelnemers in de medezeggenschap ook laag door tijdgebrek door stages en examens. De Raad van State noemt nog enkele andere factoren, bijvoorbeeld dat als gevolg van de herstructureringsoperatie in het mbo overwegend grote schoolondernemingen zijn ontstaan, waardoor de studenten adviseren over of instemmen met de kwaliteit en de organisatie van

het onderwijs van de instelling in het algemeen, in plaats van betrokken te worden bij de kwaliteit en de organisatie van het onderwijs op locatie waar zij dat onderwijs volgen. Ook wijst de Raad van State erop dat niet valt uit te sluiten dat deze deelnemers bereid moeten zijn om grote reisafstanden af te leggen om vergaderingen van de medezeggenschapsraad te kunnen bijwonen.

In de memorie van antwoord heeft de staatssecretaris helaas niet de noodzaak onderbouwd van de keuze voor gedeelde medezeggenschap. In tegendeel, de staatssecretaris geeft als voorbeeld de studenten in het hoger onderwijs, die bij zowel gedeelde als bij ongedeelde medezeggenschap blijken te participeren. Dat maakt het alleen nog maar verwarrender. Hieruit begrijpen wij immers dat het dus ook voor mbo-studenten heel wel mogelijk moet zijn om wel actief te participeren in een ongedeelde raad. En dus, denk je dan, zijn die andere factoren waarschijnlijk belangrijker om aan te pakken. De staatssecretaris is het met de leden van de SP-fractie eens dat instelling van deelnemersraden nog geen voldoende voorwaarde is voor een actieve rol in de medezeggenschap. De Tweede Kamerfracties van CDA, PvdA, CU en SP concluderden zelfs dat de meeste van de geconstateerde belemmeringen voor participatie niet worden weggenomen met dit wetsvoorstel. Graag zouden wij vandaag door de staatssecretaris worden overtuigd van de noodzaak van de keuze voor de gedeelde medezeggenschap. Is dit nu wel een goede oplossing? Waarom is voor het mbo bijvoorbeeld niet gekozen voor de medezeggenschap zoals in het hoger onderwijs, waarbij de keuze aan de instelling wordt gelaten?

Omdat de oplossing van gedeelde medezeggenschap in elk geval geen voldoende voorwaarde is voor een actieve rol van mbo-studenten in de medezeggenschap, kan de staatssecretaris misschien toelichten wat dan verder nog wordt ondernomen opdat het beoogde doel wel bereikt wordt. De bedoeling is namelijk versterking van medezeggenschap, maar studenten leveren daar wel een aantal bevoegdheden voor in. De CU en SGP refereren daaraan in het nader verslag als zij bijvoorbeeld zeggen dat de inbreng van de deelnemers bij het financiële beleid er nu wat karig van afkomt.

De motivatie van mbo-studenten voor een actieve rol in de medezeggenschap zou nog wel eens verder kunnen afkalven als de studenten eenmaal beseffen dat zij met dit nieuwe wetsvoorstel geen adviesrecht meer hebben in het financiële beleid, maar alleen over de inhoud van onderwijs nog een gesprek mogen voeren. Terwijl er toch een direct verband ligt tussen onderwijs en de daarvoor beschikbare middelen. Dus hoezo geloof in een actievere rol van studenten in de medezeggenschap als we hen in een aparte raad zetten, maar over minder zaken medezeggenschap geven? En dan moet er eerst nog een medezeggenschapsstatuut door elke mbo-instelling worden opgesteld. De inspectie houdt toezicht op de naleving van deze voorwaarde en sanctioneert eventueel. Kan de staatssecretaris daarover nog

wat uitleggen? Wanneer mag of moet de inspectie tot sanctie overgaan? En welke sanctie in de bekostiging mag dan worden opgelegd? Mijn fractie is vooral ook geïnteresseerd welke bevoegdheden men in de medezeggenschapsstatuten gaat opnemen en of die zullen verschillen naar type onderwijsinstelling. Kan de staatssecretaris toezeggen dat daarover te zijner tijd gerapporteerd wordt?

Dan ons tweede probleem. Met het wetsvoorstel van vandaag raakt het personeel mogelijk de wettelijke basis kwijt van een aantal belangrijke bevoegdheden, die nu nog in de Wet medezeggenschap onderwijs uit 1992 staan. Deels worden aan het personeel via het professioneel statuut wel bevoegdheden teruggegeven. Dit gebeurt met gebruikmaking van artikel 32 van de Wet op de ondernemingsraden (WOR). Weliswaar schrijft de staatssecretaris in de memorie van antwoord dat het professioneel statuut als een zelfstandige, voor onbepaalde tijd bindende overeenkomst in de cao voor de bve wordt opgenomen, maar in de toelichting op artikel 32 van de WOR staat dat extra bevoegdheden toegekend in het kader van een cao, na afloop van die cao weer komen te vervallen. Het personeel in het mbo loopt naar onze mening dus wel degelijk het risico medezeggenschapsbevoegdheden kwijt te raken als bonden onder zware druk van werkgevers zouden zwichten. Versterking van een actieve rol van studenten ten koste van wettelijke verankering van een deel van de medezeggenschap van het personeel? Dat kan toch niet de bedoeling zijn? Anders gevraagd: waarom zou de medezeggenschap voor het personeel in het mbo wettelijk minder stevig geregeld mogen zijn dan voor het personeel in andere onderwijssectoren? Voor mijn fractie is dit niet acceptabel. Ziet de staatssecretaris nog mogelijkheden om de bevoegdheden die nu in het professioneel statuut worden vastgelegd weer wettelijk te verankeren? Wij zien met buitengemene belangstelling de antwoorden tegemoet.

*N

Mevrouw **Meurs** (PvdA): Voorzitter. Het wijzigingsvoorstel dat wij vandaag behandelen, beoogt een versterking van de medezeggenschap in het beroepsonderwijs. Mijn fractie onderschrijft de uitgangspunten van de wijzigingsvoorstellen en is net zoals de staatssecretaris van oordeel dat een gedeelde medezeggenschap, met een ondernemingsraad en een medezeggenschapsraad, meer mogelijkheden zal bieden om te kunnen inspelen op de specifieke behoeften van de deelnemers. Wij hopen met de staatssecretaris dat deze structuurwijziging ook daadwerkelijk zal helpen om de drempel om actief te participeren te verlagen. Wij gaan er dan ook van uit dat bij de evaluatie expliciet gekeken zal worden naar de inspanningen die de scholen zelf hebben geleverd om de medezeggenschap levend te houden en effectief te maken. Wij willen dat graag van de staatssecretaris horen. Wij vragen dit, omdat de wet alleen niet voldoende is. Je moet vooral ook

weten welke inspanningen de scholen zelf plegen om deelnemers daadwerkelijk te laten participeren.

Mijn fractie heeft geen nadere vragen over het van toepassing verklaren van de Wet op de ondernemingsraden op de mbo-sector. Wij blijven met de staatssecretaris van mening verschillen over de toegevoegde waarde van de bindende voordracht van de or voor een lid van de raad van toezicht van de instelling. Wij blijven dit een principiële onjuiste keuze vinden in het licht van de noodzakelijke onafhankelijkheid van de raad van toezicht. Het antwoord van de staatssecretaris dat het een voordracht zonder last of ruggespraak betreft en dat de betrokkene geen belangen mag hebben bij de instelling, overtuigt ons nog niet. De vraag van mijn fractie is of er ruimte is om met alternatieven te werken die hun waarden hebben bewezen, zoals bij bedrijven die onder het Structuurregime vallen en waar sprake is van aanbevelingsrecht en recht van verzwaarde aanbeveling bij een van de drie commissarissen. Wellicht dat er binnen de huidige wet mogelijkheden zijn om dit soort experimenten wel uit te voeren.

In het voorbereidend onderzoek heeft mijn fractie enkele vragen gesteld over de werking en plaats van het professioneel statuut binnen het geheel van de medezeggenschapsregelingen van de mbo-instelling. Mevrouw Ten Horn heeft daarover namens de SP ook het een en ander gezegd. De beantwoording door de staatssecretaris heeft mijn fractie nog niet overtuigd.

In het convenant actieplan LeerKracht van Nederland wordt de bedoeling van het professioneel statuut uiteengezet en ook in de memorie van toelichting wordt naar dit convenant verwezen. De positie van de leraar/ de docent verdient versterking, zo wordt gesteld, en daarvoor is nodig de erkenning dat hij/zij professionele ruimte nodig heeft om het werk goed te doen. De interne zeggenschap van de leraar bij het ontwerp en de uitvoering van het onderwijskundig en het kwaliteitsbeleid moet goed zijn geregeld. Bovendien, zo is de gedachte, professioneel handelen betekent ook rekenschap afleggen over de kwaliteit van het werk. Tot zover zeer nastrevenswaardig, maar de uitwerking roept vragen op.

Het professioneel statuut is uiterst summier in de wet beschreven. In de memorie van toelichting en in de beantwoording van de schriftelijke vragen wordt verwezen naar de afspraak dat de inhoud van het professioneel statuut onderdeel is van de cao-onderhandelingen die landelijk worden gevoerd. Het argument is dat het belangrijk is zoiets landelijk te regelen. Dat laatste is zeker van belang, maar aan de cao-tafels? Dat vindt mijn fractie op zijn zachtst gezegd merkwaardig. Waarom niet de uitgangspunten in de wet opgenomen en de precisering overgelaten aan de instellingen? Professionaliteit, dat wil zeggen de inhoud van het vak en de verbetering van de vakuitoefening, is toch geen onderwerp van cao-onderhandeling?

Kan de staatssecretaris nog eens toelichten waarom voor deze constructie is gekozen? En hoe

denkt zij te voorkomen dat professionaliteit straks een onderhandelbaar goed wordt? Hoe kan het primaat blijven bij de professionals zelf? Daar is het toch om te doen: het bewaken en borgen van de professionele ruimte.

Een ander zorgpunt betreft de inbedding van het professioneel statuut in de andere medezeggenschapsregelingen. Als wij het goed hebben begrepen, is er straks een cao afgesproken zeg maar voor een periode van drie jaar. De inhoud van het professioneel statuut kan dus veranderen. In de schriftelijke beantwoording stelt de staatssecretaris het volgende: "In het professioneel statuut hebben sociale partners een aantal instemmings- en adviesrechten voor de ondernemingsraad opgenomen. Het gaat om de volgende adviesbevoegdheden: aanbod van opleidingen, onderwijskwaliteitsbeleid, deelnemen aan onderwijskundige experimenten voor het personeel en meerjarig financieel beleid. Daarnaast zijn instemmingsbevoegdheden opgenomen met betrekking tot belangrijke veranderingen van onderwijskundige doelstelling, de personele deelneming aan onderwijskundige experimenten, wijziging van het aanstellings- en ontslagbeleid."

Deze constructie is naar het oordeel van mijn fractie problematisch, omdat de inrichting van de medezeggenschap nu onderdeel wordt van cao-onderhandelingen, met als gevolg dat het er om de drie jaar anders uit kan komen te zien. Bovendien ontstaat er een onduidelijke scheidslijn tussen wat via de ondernemingsraad wordt geregeld, wat via de cao en wat onderdeel is van het professioneel statuut. Kan de staatssecretaris toelichten waarom voor deze optie is gekozen en hoe de gesignaleerde problemen en onduidelijkheden kunnen worden opgelost? Wij wachten met belangstelling de antwoorden van de staatssecretaris af.

Mevrouw **Ten Horn** (SP): Voorzitter. Mevrouw Meurs vindt het merkwaardig dat deze bevoegdheden onderhandelbaar zijn in een cao. Is het voor haar acceptabel dat dit onderhandelbaar is, of vindt zij dat het in ieder geval wettelijk moet worden vastgelegd?

Mevrouw **Meurs** (PvdA): Voorzitter. Ik wil graag van de staatssecretaris horen hoe de verschillende vormen van medezeggenschap, in dit geval het professioneel statuut en de Wet op de ondernemingsraden, zich tot elkaar verhouden. Wij willen in ieder geval zeker stellen dat wat via de Wet op de ondernemingsraden is geregeld, ook werkelijk toegepast wordt. Vandaar dat wij vragen of dat professioneel statuut niet gewoon in de wet verankerd kan worden, waardoor het wat minder onderdeel is van de cao-onderhandelingen. Aan de ene kant heb je dan het professioneel statuut en aan de andere kant de Wet op de ondernemingsraden en zijn de scheidslijnen duidelijk. Ik hoop dat wij zowel op de vragen van de fractie van de SP als op die van mijn fractie wat meer duidelijkheid krijgen van de staatssecretaris over hoe dat precies geregeld is.

Mevrouw **Ten Horn** (SP): Ik constateer dat mevrouw Meurs en ik de zorg op dit punt delen.

*N

De heer **Dölle** (CDA): Voorzitter. De schriftelijke voorbereiding van het nu voorliggende wetsvoorstel leert de aandachtige lezer dat mijn fractie met gemengde gevoelens tegenover dit ontwerp staat. Wij steunen de strekking van harte. Natuurlijk is het goed dat geprobeerd wordt de participatie van deelnemers in medezeggenschapsprocessen te versterken, want die houdt momenteel bepaald niet over. Natuurlijk is het ook positief te waarderen dat het voorgestelde in het veld zo'n breed draagvlak kent. Men kan wellicht betwijfelen of scholen in die nieuwe wettelijke opzet erin zullen slagen om nieuwe bezieling te wekken onder hun scholieren/studenten voor medezeggenschap en inspraak in het bestuur van de schoolgemeenschap, maar het lijkt vruchtbaarder om er het beste van te hopen. De aangekondigde evaluatie zal aantonen of dit optimisme gerechtvaardigd is. Wij gunnen op dit punt de regering graag het voordeel van de twijfel.

Dat is lastiger met een andere kwestie die blijkens de schriftelijke voorbereiding deze Kamer en zeker ook mijn fractie daarbinnen bezighoudt. Het gaat om de bijzondere scholen en dat zijn dacht ik bijna alle scholen waarop deze wet ziet. Het gaat over de vraag, of in dit wetsvoorstel de autonomie van schoolbesturen, zoals geborgd in de vrijheid van richting en inrichting bedoeld in artikel 23 van de Grondwet, niet te zwaar wordt gehypothekeerd door de wetgever. Het gaat met name om de vraag of de samenstelling en de bevoegdheden van in dat verband de positie van twee centrale instituties, namelijk het bevoegd gezag en de interne toezichtinstantie vaak raad van toezicht genoemd, door de wet niet te ver worden ingedeukt.

Daar liggen onze twijfels, zoals ook blijkt uit de schriftelijke voorbereiding. Hierbij spelen de volgende vier zaken een belangrijke rol. Er komt, dat is het eerste punt, indien het voorstel wet wordt een bindende voordracht van de ondernemingsraad voor één zetel in de raad van toezicht. Hoe men het ook wendt of keert, het betekent toch dat het lid dat nu ook voor herbenoeming van de ondernemingsraad c.q. vakbonden afhankelijk is, in de ogen van de schoolgemeenschap (nu dus bedrijf) als mandataris van de or wordt gezien. De or zal hem of haar zien als "hun man" of als "hun vrouw". Zo kan op termijn een ontwikkeling dreigen dat ook andere stakeholders een of meer zetels claimen, waardoor de raad van toezicht een college van mandatarissen van stakeholders wordt. Een doorzettende ontwikkeling in deze richting drukt op de vereiste onafhankelijkheid van de raad van toezicht. De analogie met werknemerscommissarissen in bv's en nv's gaat in het geval van een schoolgemeenschap ook maar beperkt op. Wij zien het toch juist dat de bindende voordracht niet in strijd kan zijn met het vastgestelde profiel voor de functie en dit profiel door de raad van toezicht wordt vastgesteld?

Mijn tweede punt betreft het instemmingsrecht dat aan de deelnemersraad (scholieren/studenten) wordt verleend op het toelatings-, schorsings- en verwijderingsbeleid. De regering benadrukt weliswaar dat iedereen het

daarmee eens was in de wereld van de instellingen en dat het niet de acceptatie of uitsluiting van afzonderlijke personen betreft maar alleen het beleid ter zake. Die veronderstelde consensus ontslaat de medewetgever niet van de plicht de verenigbaarheid van de wet met het beginsel van vrijheid van richting en inrichting zoals verankerd in de Grondwet, te onderzoeken. Het gaat niet om een convenant, om een cao of om zelfbinding, het gaat hier om dwingend onderwijsrecht dat in de wet is neergelegd.

Het argument dat het alleen over beleid gaat, overtuigt mij ook nog niet helemaal. Indien een instelling het verwijderbeleid wil veranderen door bijvoorbeeld op vormen van -- herhaalde -- seksuele intimidatie voortaan verwijdering te laten volgen, kan het bestuur dit voornemen niet uitvoeren zonder instemming van de scholieren of de studenten, de deelnemersraad. Indien zij het acceptatiebeleid wil wijzigen is dit evenmin mogelijk. Wij zouden dit toch op gespannen voet vinden staan met de autonomie van het bestuur als geborgd door de Grondwet. Graag krijg ik een nadere verklaring.

Mijn derde punt is dat het bevoegd gezag instemmingsrechten nu kan omzetten in adviesrechten, maar die mogelijkheid kan ingevolge artikel 8a, 5.1, van dit wetsvoorstel worden geblokkeerd door tweederde van alle leerlingen. Houdt dat in dat de actuele schoolpopulatie een vetorecht heeft als het bevoegd gezag meent op godsdienstige of levensbeschouwelijke gronden die ten grondslag liggen aan de instelling, het instemmingsrecht te moeten omzetten in een adviesrecht? Begrijpt de CDA-fractie dit goed? Zij heeft overigens wel geconstateerd dat de regering terecht van mening blijft dat een grondslagwisseling niet onderworpen is aan het instemmingsrecht van de ondernemingsraad.

Het vierde punt is dat na aanvaarding van dit wetsvoorstel een zorgplicht ontstaat en dus een bekostigingsvoorwaarde in het leven wordt geroepen, die betrekking heeft op de representativiteit van de deelnemersraad. Het bevoegd gezag dient ervoor te zorgen dat die raad zodanig is samengesteld, dat "de deelnemers en ouders in een instelling een opleiding of een locatie zich goed vertegenwoordigd moeten voelen". De invulling van die plicht blijft vrij vaag. De criteria die de CDA-fractie in het voorlopig verslag noemde "kunnen een rol spelen", zo zegt de regering. Het bevoegd gezag moet voldoende inspanning verrichten en de al genoemde tevredenheid dient te bestaan bij de belanghebbenden. Deze onbestemde invulling levert rechtsonzekerheid op. Wanneer is de deelnemersraad, die mogelijk ook nog eens via verkiezingen ontstaat, representatief en wanneer is het bevoegd gezag ter zake als gedechargeerd te beschouwen?

Het zijn met name deze vier zaken, dat wil zeggen de bindende voordracht, de vormgeving van de instemmingsplicht, de sleutel die aan tweederde van de scholieren wordt gegeven en de onbekende, onbestemde zorgplicht -- de bekostigingsvoorwaarde nota bene -- die in combinatie met de in de aanvang van mijn inbreng

gememoreerde twijfel bij de CDA-fractie opleveren. Tot nu toe heeft de regering die twijfel niet geheel kunnen wegnemen. Mijn fractie is dus bijzonder benieuwd naar de reactie van de regering.

Mevrouw **Ten Horn** (SP): Wij delen de zorg over de bekostigingsvoorwaarde wat betreft de invulling van de medezeggenschap. Ik heb een vraag gesteld over de hoogte ervan. Wij delen die zorg ook vanwege de vraag van de heer Dölle in het begin van zijn inbreng, namelijk of deze oplossing meer medezeggenschapsparticipatie garandeert. Ik zou graag van hem vernemen of hij inderdaad meer participatie verwacht als de statuten goed zijn geregeld dan wel of zijn vrees terecht is dat het helemaal niet zal lukken om dat goed te regelen.

De heer **Dölle** (CDA): Een deel van uw inbreng is een recensie, maar er is een vraag gesteld, namelijk of wij van mening zijn of dit wetsvoorstel daadwerkelijk de jongelui aan de inspraak brengt. Wij hebben daar onze twijfels over. Uit de analyse waarom de inspraak zo terugloopt, blijkt dit te maken te hebben met het feit dat veel mensen anderstalig zijn of dat men stage loopt en dikwijls een andere oriëntatie heeft dan andere scholieren. Wij hebben daar wat twijfels over, maar dat wil niet zeggen dat wij de regering niet het voordeel van de twijfel gunnen. Er komt een evaluatie en dan kunnen we zien of de verwachtingen van niet alleen de regering maar ook van het JOP en anderen bewaarheid worden. Het zal niet de hemel op aarde worden qua inspraak, maar de inspraak kan wel substantiëler worden. Wij hopen er met name op dat het mogelijk blijft om de inspraak op locatieniveau in te vullen.

Mevrouw **Ten Horn** (SP): Stelt u ook nog voorwaarden aan de hoogte van de bekostigingsvoorwaarden? Vindt u het met deze wet te ver gaan als dat bijvoorbeeld meer dan een ton zou zijn?

De heer **Dölle** (CDA): Daar hebben we niet over nagedacht. We hebben gelezen dat de regering het ziet als een bekostigingsvoorwaarde. We hebben gevraagd of de regering hierover helderheid wil geven, omdat wij het begrip vrij onbestemd vinden. Wat is "evenredig"? Gaat dat over geslachten, etniciteit of de wijken van de stad?

*N

De heer **De Boer** (ChristenUnie): Voorzitter. Deze bijdrage is mede namens de fractie van de SGP. Onze beide fracties hebben met waardering kennis genomen van de memorie van antwoord die ons op 13 november 2009 werd toegezonden. De vragen die wij schriftelijk stelden, zijn als regel naar onze tevredenheid beantwoord.

Toch willen we in deze bijdrage nog de aandacht vragen voor een onderwerp dat onze fracties na aan het hart ligt. Dat betreft de positie van het bevoegd gezag van de onderwijsinstelling. Dit is van belang, omdat het bevoegd gezag de

school of de onderwijsinstelling in stand houdt en uiteindelijk ook de identiteit bepaalt. De school of de onderwijsinstelling gaat namelijk uit van het bevoegd gezag. De school, de onderwijsinstelling is van het bevoegd gezag.

Opmerkelijk is dat bij diverse onderwijswetten het begrip "bevoegd gezag" verschillend wordt gedefinieerd. In de Wpo en de Wvo wordt het bevoegd gezag van de bijzondere school, naar onze mening zeer terecht, gekoppeld aan de rechtspersoon. Het is de rechtspersoon, dus de stichting of de vereniging, die de school in stand houdt en niet het bestuur als orgaan van de rechtspersoon. We hebben hier naar onze mening immers te maken met privaatrechtelijke bevoegdheden, die berusten bij de rechtspersoon zelf en niet bij organen van de rechtspersoon. Het bevoegd gezag van de openbare school wordt in de Wpo en de Wvo niet gevormd door de publiekrechtelijke rechtspersoon maar door de betreffende organen, omdat daar de publiekrechtelijke bevoegdheden liggen. Dat is dus goed geregeld.

Wat daar ook van zij, in de Wet educatie en beroepsonderwijs wordt echter een andere insteek gekozen. De WEB regelt voor openbare instellingen dat het bevoegd gezag gevormd wordt door het college van B. en W., voor zover de gemeenteraad niet anders bepaalt. Ik wijs in dit verband op artikel 1.1.1. w-1 van de Wet. Dat is een correcte insteek. Voor bijzondere instellingen is echter bepaald dat het bevoegd gezag niet wordt gevormd door de rechtspersoon, maar door het college van bestuur of het bestuur van de rechtspersoon. Ik wijs in dat verband op artikel 1.1.1. w-2 van de WEB

Het onderhavige wetsvoorstel besteedt in de memorie van toelichting aandacht aan de vraag wie aan te merken is als bevoegd gezag van een instelling. Dat gebeurt in het kader van het overwegen van alternatieven voor het verbeteren van de medezeggenschap in de bve-sector. Ik verwijs naar paragraaf 1.4 van de memorie van toelichting. Omdat, aldus de memorie van toelichting, het karakter van de WEB en de Wvo sterk verschillend is en de begrippen "instelling" en "bevoegd gezag" verschillend worden ingevuld, is het niet wenselijk de Wms in te voeren. Betekent dit, zo vragen wij de staatssecretaris, dat het college van of het bestuur van de rechtspersoon aan te merken als bevoegd gezag van een bijzondere onderwijsinstelling een pragmatische is, die veelal past bij aard en omvang van het mbo, hoewel er sprake is van een privaatrechtelijke situatie? Is het slechts een pragmatische keuze? Dat roept echter wel de vraag waar dan de verantwoordelijkheden en de positie van de rechtspersoon zijn terug te vinden. Dat klemmt naar onze mening bijvoorbeeld bij artikel 8a, 5.1, getiteld Afwijkingen in verband met de eigen aard. In dat artikel wordt de in de WMO 1992 bestaande mogelijkheid geschrapt om ontheffing te verkrijgen van toepassing van de wettelijke voorschriften over medezeggenschap op gronden die verband houden met de godsdienstige of levensbeschouwelijke overtuiging die ten grondslag ligt aan de school. De motivatie van de regering is de ontwikkeling naar

meer autonomie voor en beleidsverantwoordelijkheid van, weer, de besturen van de instellingen. Die maakt een generieke ontheffingsmogelijkheid niet langer acceptabel, aldus de regering. Dan blijft de vraag: wat is dan de positie van de rechtspersoon, meestal een stichting, die soms ook nog gekoppeld is aan een vereniging en waar de bijzondere onderwijsinstelling van uitgaat? En, zo vragen wij de staatssecretaris, legitimeert de door de regering waargenomen en door schaalvergroting bevorderde vergroting van de verantwoordelijkheden van organen van de rechtspersoon het zo rigoureuze aanpakken van een kernuitgangspunt van de WMO, namelijk dat de wetgever terughoudend moet optreden ten aanzien van het geven van dwingende regelingen die de bevoegdheden van het bevoegd gezag raken? Wij stellen dit vooral, omdat het naar wij menen te weten in het hele land slechts om een school gaat waarvoor dit artikel geldt, en wel een school die juist de relatie met de direct betrokkenen bij de school, namelijk de ouders, zeer goed heeft gewaarborgd. Rechtvaardigt dat het verwijderen van het door ons genoemde kernuitgangspunt van de WMO? Past dit bij de vrije richting die een vrije school in dit land gestalte mag geven?

Dus nogmaals, eigenlijk een dubbele vraag in dit verhaal. Plaats en positie van de rechtspersoon en waarom een essentieel aspect, een kernuitgangspunt van de WMO, laten verwijderen, terwijl dit een onderwijsorganisatie betreft die juist de relatie met betrokkenen zeer goed gewaarborgd heeft? Nogmaals: past dit bij de vrije inrichting die de vrije school in dit land heeft? Welke ruimte is er om aan dit bezwaar van onze fracties tegemoet te komen? Wij zijn heel benieuwd naar de reactie van de staatssecretaris.

De beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 16.10 uur tot 16.45 uur geschorst.

*B

!Audiovisuele mediadiensten!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- het wetsvoorstel Wijziging van de Mediawet 2008 en de Tabakswet ter implementatie van de richtlijn Audiovisuele mediadiensten (31876).

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Minister **Plasterk**: Voorzitter. Dank dat de Kamer in de gelegenheid is om dit wetsvoorstel nog dit jaar te behandelen. Het gaat om het in een wet omzetten van een richtlijn van de Europese Unie, de richtlijn Audiovisuele mediadiensten. Aan het einde van dit jaar zijn ook de twee jaar verstreken waarin wij dit zouden kunnen doen. Anders zou actie moeten worden ondernomen vanuit Brussel, omdat wij ons in Nederland niet overeenkomstig

deze richtlijn gedragen. Mocht uw Kamer besluiten om het voorstel vandaag te aanvaarden, dan zal dat niet het geval zijn.

Het wetsvoorstel gaat eigenlijk alleen over de commerciële omroep en niet over de publieke omroep. Alles wat de Europese richtlijn van ons vraagt, hebben wij reeds eerder in de Mediawet 2008 vastgesteld. Ik zeg "wij", maar strikt genomen moet ik natuurlijk "u" zeggen. De Tweede en de Eerste Kamer der Staten-Generaal hebben dat voor de publieke omroep zowel lineair als op aanvraag reeds vastgesteld. Ik zal zo beginnen met een tweetal punten te bespreken die door de verschillende leden van de Kamer in de eerste termijn aan de orde zijn gesteld, namelijk de flitsregeling en, laat ik het met een knipoog naar de heer Asscher samenvatten, de subsumptie.

Daarnaast hebben onder anderen mevrouw Tan en de heer Slager punten naar voren gebracht die betrekking hebben op de opvattingen ten principale van de regering over de positie van de publieke omroep. Ik zal daar met alle plezier mijn licht op laten schijnen. De heer Slager heeft een punt naar voren gebracht over de alcoholreclame. Strikt genomen is het regime voor alcoholreclame, namelijk het verbod tot 21.00 uur op alcoholreclame op de televisie zowel voor commerciële als voor publieke omroepen, in 2008 door uw Kamer vastgesteld. Ik zal er niettemin naar aanleiding van de opmerkingen op terugkomen.

Allereerst het interessante onderwerp van de subsumptie. Ik probeer mijn woordgebruik altijd aan te passen aan de plaatsen waar ik spreek, zo ook hier. De heer Asscher vroeg zich af waar het woord vandaan komt. Laat ik zeggen dat ik het heb van prof. dr. Dölle, lid van uw Kamer, die het eerder heeft gebruikt. Het is overigens niet alleen maar terug te vinden in de wiskunde, want met wat zoeken heb ik ook nog kunnen achterhalen dat prof. Hans Nieuwenhuis in het juridisch studentenblad *Ars Aequi* van 2007 het heeft beschreven als: rechtsvinding is voornamelijk een kwestie van subsumptie. Valt feit x onder wettelijke regel y of z? Dus subsumptie, in goed Nederlands zou je zeggen: moet een kwestie worden ondergebracht onder deze regel of onder die regel?

Inderdaad is dat in dit geval geen theoretische kwestie, want het heeft betrekking op de vraag welk onderdeel van de audiovisuele mediadiensten moet worden ondergebracht onder artikel 7, tweede lid, van de Grondwet en welk onderdeel onder artikel 7, derde lid. Men kent artikel 7, maar nog even in vogelvlucht. Het eerste lid zegt dat niemand voorafgaande toestemming nodig heeft om zijn gedachten of gevoelens te openbaren. Het tweede lid stelt dat de wet regels stelt omtrent radio en televisie. Het derde lid stelt dat voor het openbaar maken van gedachten of gevoelens door anderen dan de eerder genoemde middelen, niemand vooraf verlop nodig heeft behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet. Uit de context valt op te maken dat dit is opgesteld in een tijd dat men zich niet heel veel andere vormen van openbaarmaking kon voorstellen dan de drukpers (eerste lid), radio en televisie (tweede lid) of wel voorstellingen. In het

derde lid staat namelijk ook: "De wet kan het geven van vertoningen toegankelijk voor personen jonger dan zestien jaar regelen ter bescherming van de goede zeden." Kennelijk nam men dat op dat moment samen. Als er een grondwetsherziening zou plaatsvinden, is dat wel een reden waarom ik mij zou kunnen voorstellen dat er nog eens gekeken wordt of hier sprake is van een volledige moderne weergave van de verschillende vormen van meningsuiting. Ik wil wel benadrukken dat dit niet betekent dat datgene wat de wet voorstelt, erop neerkomt dat wij de huidige Grondwet zouden willen oprekken, integendeel. Ik denk dat het zeer goed verdedigbaar is en ik wil dus ook verdedigen dat de televisie in al haar uitingvormen onderdeel is van hetgeen er wordt bedoeld in artikel 7, lid 2, van de Grondwet. De televisie valt ten volle onder wat daar wordt gesteld over radio en televisie. Ik sta daarin niet alleen. Ik zal later nog inhoudelijk ingaan op deze opvatting. Eerst geef ik echter de gezagsargumenten. De Europese richtlijn zelf stelt in overweging nummer 17 dat voor audiovisuele mediadiensten op aanvraag geldt dat ze met televisie te vergelijken zijn, bijvoorbeeld vanwege de aard en de wijze van toegang. Dat is de opvatting van Europa. Er bestaat ook een publicatie uit 1982 van Brenninkmeijer: Van drukpersvrijheid tot informatievrijheid, in het boek Grondrechten, in de serie Staats- en bestuursrecht. Hij zegt hierin dat het begrip "televisie" functioneel moet worden opgevat.

Wat betekent dat nu? Ik heb even moeten zoeken totdat ik de begrippen weer helemaal helder voor ogen had. Ik denk dat dit zo is en ik zal proberen om ze hier helder uiteen te zetten. De audiovisuele diensten kunnen worden onderscheiden in ten eerste lineaire diensten. Je kunt ernaar kijken of niet. Als je er niet naar kijkt, kun je iets opnemen en op een ander moment ernaar kijken. Met andere woorden: het gaat hier om televisie. Ten tweede zijn er de niet-lineaire diensten die je op aanvraag kunt bekijken. De categorie van de niet-lineaire audiovisuele diensten valt uiteen in twee categorieën. De tweede categorie bevat YouTube, Hyves, spelletjes op het internet, multimediale internet spelletjes en al dat soort activiteiten. Deze categorie valt niet onder artikel 7, lid 2, van de Grondwet, want het gaat niet om televisieprogramma's.

Daarnaast zijn er televisiediensten die wel onder artikel 7, lid 2, vallen. De criteria daarvoor leid ik af uit de Europese richtlijn. Ze zijn als volgt: de dienst moet het karakter van een televisiedienst hebben, het hoofddoel moet het leveren van programma's zijn, er is sprake van redactionele verantwoordelijkheid van een dienst aanbieder, het is een economische dienst in de zin van het EG-verdrag en de dienst moet het karakter hebben van een massamedium. Alleen als aan die vijf criteria is voldaan, is sprake van televisie. Ik ben het eens met de heer Asscher, die zegt dat de consument op dit moment heel goed weet of hij iets tot zich neemt via het internet of via de televisie. Ik wil er wel op wijzen dat sprake is van convergentie in technische zin.

Ik heb bijvoorbeeld thuis nu al een abonnement van Ziggo dat mij toestaat om interactieve televisie uit te oefenen. Dat betekent dat ik naar de televisie kijk, maar dan Uitzending Gemist zie op mijn televisie. Omgekeerd kun je op de computer, dus via het signaal dat met het internet binnenkomt, naar Politiek 24 kijken en dat is echt een televisiekanaal. Het is op dit moment nog wel zo dat die twee kabeltjes misschien niet altijd op dezelfde plek het huis in komen, maar je ziet nu duidelijk convergentie ontstaan. Hoe het ook zij, ik denk dat het voor het beschermen van de rechten en van de grondrechten niet relevant is of iets op het ene scherm of op het andere geprojecteerd wordt, maar dat je naar de functie en de aard van de activiteit zou moeten kijken. Ik denk dat het heel goed mogelijk en ook verstandig is om de niet-lineaire audiovisuele diensten op aanvraag, bijvoorbeeld Uitzending Gemist, te beschouwen als vallende onder de reikwijdte van artikel 7, lid 2. Ik wil het hier op dit punt bij laten en zet mijn betoog voort.

Een tweede punt dat door vele leden is aangesneden, is de zogenaamde flitsenregeling. De flitsenregeling heeft bijvoorbeeld betrekking op sportmomenten. Daarop zitten rechten, maar niettemin mag volgens de Europese richtlijn een nieuwsprogramma als een flits het nieuws van een sportmoment laten zien. In de richtlijn is sprake van 90 seconden. Aanvankelijk was dit ook het voorstel van het kabinet in de Tweede Kamer. Ik heb dus namens het kabinet voorgesteld om die flitsen te beperken tot 90 seconden. Bij amendement is dat door de Tweede Kamer voor uitzonderlijke situaties uitgebreid naar het dubbele daarvan: 180 seconden, dus 3 minuten. Ik heb daarop toen een toelichting gegeven in een brief. Ik dank voor de gelegenheid om hier nog eens in te gaan op de vraag waar het verschil zit, allereerst procedureel. Ik heb aan het Commissariaat voor de Media gevraagd om goed zicht te houden op de correcte uitvoering van de flitsenregeling. Een flits kan dus niet langer zijn dan 90 seconden en alleen bij uitzondering 180 seconden.

De heer Dölle en anderen vroegen vervolgens wat een uitzondering is. Ik denk dat het goed is om daarvoor terug te gaan naar de bedoeling van deze flitsenregeling. Bij een flits gaat het om nieuws, maar het risico is natuurlijk dat je bij uitzending van een paar flitsen die allemaal drie minuten duren, voordat je het weet een televisie-uitzending van tien minuten hebt die strikt genomen niet meer het karakter heeft van "onderdeel van het nieuws". Je brengt dan -- interessant en voor mij als sportliefhebber ook boeiend -- amusement op televisie zonder dat daar rechten voor hoeven te worden betaald, onder het motto van "nieuws". Dat kan de bedoeling niet zijn. Je moet het criterium dus zo beperkt houden dat het werkelijk gaat om een nieuwsflits. Ik heb in de Tweede Kamer het volgende voorbeeld gegeven: ik zou me kunnen voorstellen dat bij de Olympische Spelen op één dag verschillende Nederlanders een gouden medaille winnen. Als je dat nieuws wilt brengen, lukt dat niet in anderhalve minuut. Dan heb je werkelijk iets langer nodig. Dat zou dan

maximaal het dubbele kunnen zijn. Ik zou me nog kunnen voorstellen dat er in uitzonderlijke gevallen, bijvoorbeeld in de voetbalcompetitie, hooguit één keer per jaar aanleiding is om te zeggen: om het nieuws te kunnen brengen over wat er die dag is gebeurd, heeft men werkelijk meer dan 90 seconden nodig. Wat mij betreft, zou het echt daartoe beperkt moeten worden. Het NOS-journaal zal dit misschien niet zo snel doen, maar deze regeling heeft natuurlijk ook betrekking op alle commerciële aanbieders. Voordat je het weet, brengt een slimmerik in een nieuwsprogramma allemaal flitsen van drie minuten van alle interessante momenten uit diverse sportuitzendingen. Dan hol je de bedoeling van de flitsenregeling echt uit. Het antwoord op de vraag van de heer Dölle is dus dat ik dit zeer restrictief wil uitleggen.

Er is misschien ook een tweede restrictie. De heer Dölle vroeg immers ook naar andere sporten. Het moet in de rede liggen dat je iets alleen dan zo'n groot nieuws vindt dat je er meer dan de normale tijd van de flitsenregeling van 90 seconden voor nodig hebt als dat ook in andere media als zo'n groot nieuws wordt beschouwd. Wat mij betreft, is het nadrukkelijk niet de bedoeling dat je kunt zeggen dat er ook uitzonderlijke momenten zijn geweest bij het basketbal, bij het zwemmen en bij het schaatsen. Het moet gaan om het soort nieuws waarvan heel Nederland de volgende ochtend zegt: heb je gisteravond in het nieuws gezien wat er is gebeurd? Het gaat dus om zeer uitzonderlijke gevallen.

Tot zover de twee punten die door verschillende leden zijn aangesneden. Ik ga nu door met de afzonderlijke vragen, allereerst met de vraag van de heer Asscher naar de betekenis van het woord "liberaal" in "het liberaal toepassen van de richtlijn". Het was natuurlijk bedoeld als compliment. Ik bedoelde "liberaal" in de zin van "ruimhartig". Ik had het dus niet over een restrictieve toepassing, maar over een ruime toepassing. Daarmee wordt het compliment voor liberalen alleen maar vergroot. Ik stelde "liberaal" dus niet gelijk met enige politieke stroming. Ik zal proberen om die dubbelzinnigheid voortaan te vermijden.

De heer Asscher vroeg terecht om precisering van de inwerkingtreding van de wet en vroeg met name hoe die zich verhoudt tot het moment van productie. Ik ben het eens met de impliciete strekking van de vraag, namelijk dat het verbod moet gelden voor programma's waarvoor nog geen aanvang is gemaakt met de totstandkoming op het moment waarop de wet in werking treedt. Het toezicht daarop ligt, zoals altijd, bij het commissariaat.

Dan de vragen van de heer Dölle. Ik ben reeds ingegaan op de subsumptie en op de flitsenregeling. De heer Dölle vroeg ook hoe het zit met de inventarisatie van de klachtenregeling in het buitenland. Ik had toegezegd voor het eind van dit jaar met die inventarisatie te komen. Ik heb het goed geverifieerd en dat zal nog steeds lukken. Dat kan dus niet lang meer duren. Deze komt eraan.

De opmerking van de heer Dölle over het schaarstemotief heb ik gezien in de context van de discussie over het al dan niet onderbrengen van televisie in lid 2, dan wel lid 3 van artikel 7 van de Grondwet. Daarop kom ik zo terug bij de beantwoording van de vragen van mevrouw Tan en bij de behandeling van de rol ten principale van de omroepen en de publieke omroep.

De heer Slager kenmerkte het door mij gevoerde beleid als neoliberaal. Uit zijn mond was dat volgens mij niet als compliment bedoeld. Ik weerspreek dat ook. Als dit werkelijk liberaal beleid zou zijn, dan zou het fijn zijn als hij de heer Asscher ook zou kunnen overtuigen dat dit liberaal beleid is. Tot dusverre heeft de heer Asscher immers tegen dat beleid gestemd bij gelegenheden. Er is in ieder geval in de Tweede Kamer door de VVD-fractie regelmatig tegen gestemd. Misschien is dit dus een oproep van de heer Slager aan de heer Asscher om dit beleid ook te ondersteunen of er is een verschil in interpretatie van wat liberaal is.

De heer **Slager** (SP): De heer Asscher wil natuurlijk gewoon het onderste uit de kan.

Minister **Plasterk**: Ik wil niettemin in ernst ingaan op twee punten die u ter illustratie hebt aangevoerd om te onderbouwen dat mijn beleid neoliberaal zou zijn. Allereerst zei u: u hebt twee rechtse aspirant-omroepen toegelaten. Ik plaats hierbij een kanttekening. Dit kan wellicht voor WNL een terechte kwalificatie zijn. Zij hebben deze ook zelf zo gekozen. PowNed heb ik echter tot dusverre ervaren als een antiautoritaire organisatie die niet op voorhand politiek te plaatsen valt. Ik ga niet in op de casuïstiek, maar bij diverse kwesties was men zeker niet altijd politiek plaatsbaar aan de rechterzijde.

Het tweede punt dat de heer Slager aanbracht ter illustratie van het neoliberale karakter van mijn beleid was dat ik LliNK niet zou hebben toegelaten als omroep en de TROS niet zou hebben weggestuurd als omroep. Ik wil hier toch de indruk wegnemen dat het mij vrijstaat om naar believen omroepen toe te laten dan wel weg te sturen. De TROS was een omroep die zich niet aan de Mediawet heeft gehouden, zodat zij een zeer hoge boete heeft gekregen van het Commissariaat voor de Media. Ik heb de voorzitter van de TROS, de heer Nijpels, en de directie bij mij uitgenodigd om daarover een ernstig gesprek te voeren. Van hen heb ik zwart op wit de verzekering gekregen dat zij dit in een nieuwe periode niet zouden laten gebeuren. Zij hebben ook een functionaris aangesteld met de specifieke taak om dergelijke overtredingen van de Mediawet voortaan te voorkomen. Op basis daarvan heb ik het advies van het Commissariaat voor de Media gevolgd om de getrokken gele kaart weer in de broekzak te steken en de TROS, de grootste ledenomroep van het Nederlandse publieke bestel, een erkenning voor de volgende periode te verlenen. Ik heb het Commissariaat voor de Media wel gevraagd om zeer precies te bekijken of de TROS zich voortaan ook aan de Mediawet houdt.

De heer Slager sprak daarnaast over LliNK. Dat is mij een politiek en idealistisch zeer sympathiek gezelschap. Ik heb de makers ontmoet en het bestuur en de directie gesproken. Het is werkelijk een zeer bewogen gezelschap, maar het is niet aan mij om op basis van sympathie te bepalen welke omroepen er toegelaten worden tot het stelsel. Men moet van drie instanties het groene licht krijgen. LliNK had echter van drie instanties het rode licht gekregen. Het was financieel niet op orde en men had de zelfgestelde doelstellingen niet waargemaakt. Dat was de opvatting van de Nederlandse Publieke Omroep, de Raad voor Cultuur en het Commissariaat voor de Media. Ik had dus te maken met drie stoplichten op rood en onze procedure staat niet toe om het opnieuw te proberen. Een omroep heeft vijf jaar om het te proberen en dan wordt er beoordeeld of de omroep aan de wettelijke criteria en aan de zelfgestelde doelen heeft voldaan. Als dat niet zo is, dan valt het doek. Het is onmogelijk om een omroep voorwaardelijk tot definitieve omroep te verheffen. Het enige alternatief is voor het volle bedrag en voor de volle zendtijd voor vijf jaar een erkenning verlenen. Dat kon ik op basis van alles werkelijk niet doen.

De heer **Slager** (SP): Verschuilt u zich nu niet een klein beetje achter die adviesgroepen? Uiteindelijk moet u toch zelf beslissen? Vindt u nu zelf ook dat LliNK geen toegevoegde waarde had?

Minister **Plasterk**: Dat is niet gezegd. Het is geen kwestie van verschuilen, maar het is een kwestie van rechtsstatelijkheid dat ik mij houd aan de procedure waarbij mensen om advies wordt gevraagd. Deze adviesgroepen constateerden -- ik doe het even uit het hoofd, maar volgens mij weet ik het precies -- dat men een handelingsactiverende rol beoogde en dat men voorop wilde lopen met internetactiviteiten, maar dat de internetactiviteiten van LliNK niet voor, maar zelfs achterliepen bij die van de meeste andere omroepen en dat het handelingsactiveren op geen enkele manier uit de verf was gekomen. Dat zijn doelstellingen die men zichzelf stelt. Ons stelsel werkt zo dat een aspirant-omroep de vrijheid heeft om zelf aan te geven wat men meent toe te voegen aan het bestel. Dan wordt beoordeeld of dat ook werkelijk potentieel een toevoeging is en aan het eind van die vijf jaar wordt bekeken of men dat ook heeft waargemaakt.

De heer **Slager** (SP): Ik bedoelde te vragen of u vond dat LliNK inhoudelijk een meerwaarde had en niet of LliNK nu wel of niet voorloep met internetactiviteiten. In uw brief aan de Tweede Kamer heeft u het er zelf over dat LliNK onvoldoende toegevoegde waarde heeft. Als ik de programma's zie, maar vooral hoor, dan vind ik ze wel degelijk onderscheidend. Dat is mijn mening, maar ik vroeg of u dat zelf ook vindt.

Minister **Plasterk**: Ik wil zeker in deze Kamer heel precies zijn over mijn rol. Mijn rol is niet om te bekijken of ik dat programma's vind met toegevoegde waarde, maar om te bekijken of

datgene waarvan de aspirant-omroep bij toetreding zelf heeft aangegeven dat men het als hun toegevoegde waarde ziet, aan het eind van die vijf jaar ook is waargemaakt. Dat doe ik natuurlijk mede gebaseerd op adviezen. Het gaat er dus niet om of ik iets een mooi programma vind. Men had zichzelf de twee doelstellingen gesteld die ik zojuist noemde, die toegevoegde waarde hadden ten opzichte van de bestaande omroepen: het vooroplopen met internetactiviteiten en het handelingsactiverend bezig zijn. Alle adviseurs zeggen hiervan dat zij dit niet terugzien in hetgeen in die vijf jaar is geproduceerd.

De heer **Dölle** (CDA): Ik heb nog een vraag die niet gaat over de kwestie pro-LLiNK of contra-LLiNK. Ik grijp even terug op een debat dat hier is gevoerd over de Mediawet. Toen is ook aan de orde geweest -- ik vertaal het in de uitdrukkingen die net zijn gebruikt -- of een minister, als er bijvoorbeeld sprake is van één, twee of drie rode stoplichten, een eigen afwegingsruimte heeft om, om redenen die bij hem op dat moment de doorslag geven, een besluit te nemen dat anders is dan de advisering? Of het wenselijk is, is overigens een heel andere vraag.

Minister **Plasterk**: In strikte zin kun je natuurlijk altijd contrair gaan. Het is overigens wel zo dat je natuurlijk bij de bestuursrechter gedaagd kunt worden omdat je je opvatting als bestuurlijke instantie, in dit geval als minister, moet onderbouwen. In het verleden is er wel eens verdeeld geadviseerd door de drie instanties die over toetredende omroepen moeten adviseren: de Raad voor Cultuur, de Nederlandse Publieke Omroep en het Commissariaat voor de Media. Dat biedt een bewindspersoon natuurlijk veel meer ruimte om een knoop door te hakken. Als alle stoplichten op groen staan, is het echter zo goed als onmogelijk om zonder novum alsnog te besluiten tot het niet-toelaten. Als alle stoplichten op rood staan, zijn er weinig mogelijkheden tot toelaten.

De heer **Dölle** (CDA): Het gaat mij inderdaad om de theoretische vaststelling en ik ben blij dat het in die zin geen gebonden bevoegdheid is waarbij de minister alleen een stempel kan zetten. Zijn macht neemt, net als bij de Koningin, toe als de adviezen verdeeld zijn.

Minister **Plasterk**: Ik dank u voor de vergelijking. De heer Slager heeft dit voorbeeld opgepakt om zijn standpunt over de invloed van Europa in het algemeen hier aan de orde te stellen. Ik neem daarvan kennis. Het heeft volgens mij niet zo veel zin om nu een debat over de reikwijdte van Europa te voeren. Ik kan mij uit discussies in een andere context herinneren dat een van de senatoren, als er iets speelde over het standpunt van de Eerste Kamer, zei: laten wij nu niet elk debat beginnen met het ter discussie stellen van de legitimiteit daarvan, want dan zijn wij snel klaar. Dat zeg ik hierbij ook. Er is een Europese grondwet waaraan ook Nederland zich heeft gebonden. De andere

lidstaten hebben dat overigens ook gedaan. Het woord "grondwet" wordt al door lichaamstaal gecorrigeerd. Excuus, het gaat om een grondwettelijk verdrag. Wij moeten niet bij elke gelegenheid de legitimiteit daarvan ter discussie stellen.

De heer **Slager** (SP): Het ging mij om het land-van-oorsprongbeginsel. Ik heb van de regering een verhaal gehoord dat dit zijn nut heeft bewezen. Ik heb al in de schriftelijke vragen gesteld: welk nut heeft het land-van-oorsprongbeginsel dan voor Nederland? U vertelt het nu weer niet, dus ik vraag het nog een keer.

Minister **Plasterk**: In die context moet ik u het antwoord schuldig blijven. Ik zal dat straks opzoeken en er in tweede termijn nog even op terugkomen.

Wat het beginsel van het land van herkomst betreft, neem ik aan dat u doelt op RTL. Ik ben weleens ondervraagd door een bekende journalist van het RTL Journaal die vond dat wij iets anders moesten doen. Toen zei ik tegen hem dat hij dan maar naar zijn eigen regering moest gaan. Dat moment van het interview is helaas niet uitgezonden, maar de strekking is duidelijk. Wat doet u dan bij ons? Dit zeg ik overigens over een omroep die veel bijdraagt aan ons bestel. Het Journaal van RTL4 is vaak een van de eerste journaals die allerlei politiek nieuws hebben. Complimenten daarvoor. Ik onderschrijf de uitspraak dat de illusie dat men een Luxemburgse omroep is, een hoog gelegenheidsgehalte heeft. Als u dat bedoelt, onderschrijf ik dat.

Dan de discussie over het verbod op snoepreclame. De SP is daar heel consistent in. Ik heb die discussie ook met de collega van de heer Slager in de Tweede Kamer, de heer Jasper van Dijk, regelmatig mogen voeren. Ook daar pleit de SP voor een verbod op reclame voor snoep. Ik maak daar inderdaad een andere keuze in. Ik wil dat hier met alle plezier nogmaals onderbouwen, ook in algemene zin. Ik vind pogingen om het menselijke gedrag te beïnvloeden door geboden of verboden op het gebied van reclame in principe onwenselijk. Als wij vinden dat mensen geen grote auto's zouden moeten kopen, vind ik dat geen reden om reclame voor grote auto's te verbieden of te beperken. Dat geldt dus ook voor snoep. We maken inderdaad een uitzondering voor alcohol voor kinderen en dat komt omdat alcohol bij elke dosis een vergif is voor kinderen. Ik vind dat je dat van snoep redelijkerwijs niet kunt volhouden. Natuurlijk is te veel snoep slecht, maar één snoepje, daar is helemaal niets mis mee. Dan vind ik het toch aan de ouders en aan anderen om ervoor te zorgen dat kinderen niet te veel snoepen. Ik onderken volledig de problemen in verband met obesitas en het belang van het bestrijden van overgewicht, maar ik vind het te ver gaan om gebruik te maken van het recht dat de overheid heeft om grenzen te stellen aan reclame, teneinde snoepreclame te verbieden. Daarmee begeef je je op een hellend vlak. Dadelijk zijn het grote auto's, niet-geïsoleerde huizen en allerlei andere objecten

die vrij verkoopbaar zijn in een vrij land, maar waar je geen reclame meer voor zou mogen maken. Ik respecteer dat men daar anders mee omgaat en de SP is daar consistent in. Ik heb er vaker over gesproken met vertegenwoordigers van de SP. Dit is de opvatting die ik heb.

De heer Slager vroeg naar alcoholreclame en of ik die op het internet ook zou willen verbieden. Ik ben daar niet voor, terwijl ik alcoholreclame op televisie wel wil verbieden. Die is ook daadwerkelijk verboden tot negen uur 's avonds voor de commerciële en de publieke omroep. Dat hoeft niet van Europa, maar daartoe hebben wij vorig jaar besloten. Uw Kamer heeft daartoe ook besloten. Een verbod op internet is niet handhaafbaar, zeker niet wanneer de enige instantie die op de handhaving kan toezien, het Commissariaat voor de Media is. Het verbod op kinderporno is een kwestie van strafrecht. Dan kan de politie zo'n verbod gewoon proberen te handhaven, wat overigens ook nog lastig genoeg is. Hoe zouden wij in naam van wie dan ook ervoor moeten zorgen dat er op internet nergens reclame wordt gemaakt voor Heineken bier? Ik denk niet dat we dat kunnen uitvoeren en het is nadrukkelijk niet de keuze die wij gemaakt hebben.

Ten slotte heeft mevrouw Tan een aantal vragen gesteld, allereerst over de rol van de publieke omroep. Het is altijd een genoeg om mijn kijk daarop uiteen te zetten. Ik heb één jaar in een land gewoond waar er geen krachtige publieke omroep was, namelijk de Verenigde Staten. Ook daar heb je een vrije pers. Zo kan het ook. Ik zeg niet dat het tot onacceptabele toestanden zou leiden, maar het is wel een keuze. Daar heb je de grote zenders, CBS, ABC, Fox News. Wij hebben een sterke publieke omroep die marktleader is in die zin dat de meeste mensen ernaar kijken.

De publieke omroep hanteert de bekende sandwichformule, waardoor mensen niet alleen maar datgene tegenkomen wat ze verwachten te zien, maar ook nog eens verrast worden en blijven hangen. Dan zien ze iets wat ze helemaal niet van plan waren te zien, maar waarvan ze misschien wel zeggen: "goh, eigenlijk is dit toch ook wel aardig". Dit doet zich soms zelfs binnen programma's voor. De Wereld Draait Door is een snel amusementsprogramma, maar als je goed oplet, komt er toch veel langs op het gebied van cultuur of actualiteit. Ik vind dat zeer waardevol.

De publieke omroep heeft bovendien een verbindend effect. Als je 's avonds NOVA hebt gezien of Pauw & Witteman, dan mag je er toch wel van uitgaan dat er de volgende dag op je werk een gesprek daarover ontstaat, omdat veel andere mensen het ook gezien hebben. De publieke omroep heeft dus ook enigszins het effect van een nationale huiskamer waar mensen elkaar treffen. Daar is een hoop op af te dingen, maar toch zijn meer dan 3 miljoen mensen lid van een publieke omroep. Daarmee is het een van de meest verankerde onderdelen van onze samenleving. Ik weet wel dat niet ieder lid van een omroep heel bewust heeft gekozen voor die specifieke omroep, maar al deed slechts de helft dat wel, dan is de publieke omroep toch nog behoorlijk verankerd.

De regering is daarom voorstander van een sterke publieke omroep. Een sterke publieke omroep vereist de nodige middelen en daarom is er reclame op de publieke omroep, die ongeveer voor een derde van de inkomsten van de publieke omroep zorgt. Wij hebben die reclame gereguleerd en in zekere zin beperkt. Leidt dat tot een ongelijk speelveld? Ja. Iedere publieke voorziening leidt natuurlijk tot een ongelijk speelveld. Het publiek bekostigde onderwijs bijvoorbeeld leidt tot een ongelijk speelveld voor de Leidse Onderwijsinstellingen, de LOI. Dat is natuurlijk altijd zo. Het is een keuze. Je kunt het allemaal aan de vrije markt overlaten, maar dat is niet de keuze die ik zou wensen.

Is de publieke omroep wel publiek genoeg? Dat vind ik zeker. Laat ik twee kengetallen noemen om dat punt te illustreren. Als je de publieke omroep vergelijkt met de commerciële omroep in Nederland op het punt van zendtijd voor nieuws, actualiteiten en serieuze informatie, dan is dat bij de publieke omroep 21%, bij de commerciële omroep 9%. Het is andersom als je gaat kijken naar uit het buitenland ingekochte fictie. Dan hebben we het over soaps, buitenlandse krimi's en zo. Dat percentage is bij de commerciële omroep 45, dus bijna de helft, en bij de publieke omroep is het 10. Je ziet dat er inderdaad een heel ander profiel ontstaat van wat men uitzendt en ik vind inderdaad dat de publieke omroep essentieel anders is dan de commerciële.

Mevrouw **Tan** (PvdA): Voorzitter. Ik wil even terug naar de kwestie van de speelvelden. De minister zegt heel duidelijk dat er niet één speelveld is, maar dat er verschillende speelvelden zijn. Hoe moeten die speelvelden zich dan van elkaar onderscheiden? Onder wat voor criteria moet dat gebeuren? Het erkennen van die verschillende speelvelden is één ding, maar dan is vervolgens de vraag hoe zich dat tot elkaar moet verhouden en wie daarop toeziet.

Minister **Plasterk**: Ik heb net geprobeerd te illustreren dat de commerciële omroep mag uitzenden wat men wenst, dus voor de helft buitenlandse soaps en andere buitenlandse programma's. Daar kan niemand enige eis aan stellen. Dat is de vrijheid die de commerciële omroep heeft. Daar staat tegenover dat men dan ook geen algemene middelen ontvangt om programma's te maken en dat men het van de reclame -inkomsten moet hebben. Met de publieke omroep daarentegen maken wij prestatieafspraken. Misschien kan ik uw vraag het beste beantwoorden door daar iets over te zeggen. In de huidige prestatieovereenkomst die ik sluit met de publieke omroep staan 109 afspraken. Die gaan over heel veel: het aantal uren documentaires, het budget, Nederlands drama, de registratie van culturele evenementen, het aandeel sport, het bereik bij diverse doelgroepen, bijvoorbeeld mensen met verschillende culturele achtergronden.

De publieke omroep rapporteert elk jaar over de realisatie van al die 109 prestatieafspraken in zijn programmatische terugblik. Die staat op het

internet en is daar terug te zien. Dat is een mooi document dat op veel punten een goede onderbouwing is van het belang van de publieke omroep. Ik hoop dat die terugblik mevrouw Tan overtuigt, anders zou het jammer zijn. De publieke omroep heeft heel veel werk aan die rapportage over 109 onderdelen. Het Commissariaat voor de Media dat erop moet toezien, heeft er eveneens ongelofelijk veel werk aan, dus ik hoop maar dat het de moeite waard is. Anders zouden we het aantal onderwerpen in de prestatieafspraken iets moeten terugbrengen. Dat wordt ook weleens geopperd. De visitatiecommissie heeft gepleit voor minder afspraken op een hoger abstractieniveau, maar wel meetbaar en scherp. Laten we eerst maar eens bekijken hoe we het precies gaan invullen bij de volgende prestatieovereenkomst. Ik heb de neiging om het inderdaad tot een iets kleiner aantal te beperken of tot een aantal kernwaarden, zoals programmatische verscheidenheid, journalistieke en culturele impact en het bereiken van diverse publieksgroepen. Die zou ik er graag in houden. De publieke omroep heeft het voortouw en komt in maart van het volgend jaar met een concessiebeleidsplan. Op basis daarvan sluit ik een nieuwe prestatieovereenkomst voor de periode 2011 tot en met 2016. Die overeenkomst is de basis van het verschil tussen wat het is om een publieke omroep te zijn en een commerciële omroep.

Mevrouw Tan verwees naar een artikel van Tazelaar in de NRC. De strekking van dat artikel is dat samenwerking tussen publieke omroepen en kranten principieel verkeerd zou zijn. Daar ben ik het niet mee eens. Gisterenavond heb ik in de Rode Hoed in Amsterdam uitgebreid gediscussieerd met de hoofdredacteur van de NRC, waarbij dit ook aan de orde kwam. Ik denk dat zo'n samenwerking nuttig kan zijn, mits het de juiste kaders heeft. Daar ziet het commissariaat opnieuw op toe. Er worden met publieke middelen bijvoorbeeld bewegende beelden gemaakt, zoals door het NOS Journaal. Kranten kunnen die gebruiken om ze in een embedded player op hun websites aan te bieden. Dat lijkt mij meerwaarde te hebben.

Mevrouw **Tan** (PvdA): Ik heb gewezen op het commentaar in Sp!ts van Frank Volmer, directeur van Telegraaf Media Nederland. Zijn kritiek is dat de publieke omroep met publieke middelen oneerlijke concurrentie bedrijft als het gaat om al die producten onder het audiovisuele aanbod, zoals de websites, het digitale themakanaal en de mobiele applicaties. Hoe kijkt de minister aan tegen die kritiek op het beleid over samenwerking tussen publieke omroep en andere media?

Minister **Plasterk**: Ik ben het niet in alle opzichten altijd met De Telegraaf eens, dat geldt hier ook. Ik wil er met alle plezier op ingaan, maar dit alles ligt buiten het thema van de wet die hier voorligt. Ik wil graag ingaan op de criteria voor de samenwerking tussen kranten en de publieke omroep. Ik ben gevoelig voor het punt dat daar waar de publieke omroep op websites reclame aanbiedt, je je moet afvragen wat daarvan de maatvoering is en hoe dit

zich verhoudt tot de exploitatie van websites door commerciële kranten. Kranten zijn, zoals u weet en dat wil ik graag zo houden, bedrijfsmatige en commerciële organisaties. Daar wil ik nog naar kijken en ik kom erop terug.

Ik vind het in zijn algemeenheid niet verstandig van de serieuze schrijvende pers om de controverse met de publieke omroep te zoeken. Die trend hebben wij de laatste tijd gehad. Ik denk dat men heel veel hetzelfde voorstaat, de serieuze schrijvende pers en de serieuze omroep. Het gaat niet alleen om de serieuze publieke omroep, maar ook om de serieuze commerciële omroep. Er is sprake van een symbiose, omdat vaak 's avonds op de televisie wordt teruggegrepen op artikelen die men 's ochtends in de krant heeft gelezen en op het journalistieke werk uit de krantenwereld. Omgekeerd gaan de kranten die je leest, leven omdat mensen al die bewegende beelden op het netvlies hebben staan die zij op de televisie hebben gezien. Ik denk dat het veel beter is, zoals de commissie-Brinkman heeft voorgesteld, om daar waar het kan de samenwerking te zoeken tussen krant en omroep. Dat gebeurt ook al: de Volkskrant met de VPRO op het gebied van de film; De Telegraaf met teams van de NOS op het gebied van de Tour de France; de Volkskrant en de NCRV met het thema hart en ziel en de NRC samen met de Wereldomroep op een aantal Engelstalige sites. Er zijn dus veel goede voorbeelden te geven. Het is beter om dat verder uit te zoeken dan om de controverse te zoeken tussen geschreven pers en de publieke omroep.

Mevrouw Tan heeft een vraag gesteld over de bescherming van minderjarigen tegen ernstig schadelijk beeldmateriaal bij de mediadienst op aanvraag. Ook heeft zij gevraagd wie daarop toeziet. Ik acht het onwenselijk dat minderjarigen bloot worden gesteld aan beeldmateriaal dat voor hen ernstig schadelijk te achten is. Het gaat er niet om of het een lineaire dienst is, dus klassieke televisie, of een dienst op aanvraag. Voor de verspreiding van ernstig schadelijk mediabeelden geldt in de huidige wetgeving voor zowel de publieke als de commerciële mediadiensten via de lineaire diensten een verbod. Bij de klassieke televisie is het dus sowieso verboden. Voor de publieke omroep gold dit ook al voor de diensten op aanvraag. Dat hebben wij in de Mediawet 2008 geregeld. Wat nieuw is, is dat conform de Europese richtlijn nu ook de commerciële mediadiensten op aanvraag die onder de Mediawet vallen, niet zomaar ernstig schadelijk beeldmateriaal mogen verspreiden. Als zij dat toch doen, moeten zij dusdanige maatregelen treffen, dat het aanbod op zo'n manier beschikbaar wordt gesteld dat jongeren onder de zestien jaar dat normaliter niet te horen of te zien kunnen krijgen. Ik volg dus de richtlijn voor de publieke omroep en die is strenger, omdat ik vind dat wij dat ook van een publieke omroep kunnen vragen. Daarom is dat eerder in de Mediawet vastgelegd. Het Commissariaat voor de Media ziet daarop toe.

Mevrouw **Tan** (PvdA): De minister zegt dus dat de regering bewust heeft gekozen voor een verschil in

regimes voor de publieke omroepen en de commerciële omroep als het gaat over niet-lineaire diensten. De publieke omroep is aan strengere regels gebonden dan de commerciële.

Minister **Plasterk**: Nu dus niet meer, maar wij hadden dat al vooruitlopend op het consistent maken met de Europese richtlijn voor de publieke omroep geregeld. Wij praten hier alleen over de commerciële omroep.

Mevrouw **Tan** (PvdA): Dat verschil is dus met deze nieuwe regeling vervallen. Het is nu gelijk.

Minister **Plasterk**: Ja, en dan verwijs ik naar wat ik zojuist heb gezegd.

*N

De heer **Asscher** (VVD): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn korte en bondige antwoord op de vragen over dit wetsvoorstel. Die waren iets minder kort en bondig toen wij de erkenningwet en de Mediawet opnieuw gingen behandelen, maar dat ligt voor de hand.

De heer Slager, met wie ik over dit wetsontwerp sterk van mening verschil, complimenteerde de minister als een neoliberal. De minister wist niet helemaal of dat jasje hem wel goed stond. Ik heb ook mijn twijfels daarover, want ik heb deze minister nooit in een liberaal daglicht gezien.

De heer **Slager** (SP): Ik wil dit iets nuanceren. Ik heb alleen gezegd dat er een neoliberale wind door Nederland waait. Dat is iets anders dan dat ik zou hebben gezegd dat minister Plasterk liberaal zou zijn.

De heer **Asscher** (VVD): Het zou heel mooi zijn als dat waar was, mijnheer Slager, maar met dit kabinet merk ik daar heel weinig van.

Een punt waarop ik de minister niet zo heel liberaal vind, is het vlammende betoog dat hij weet te houden over de publieke omroep. Wij denken daar een stuk genuanceerder over. Hij is een groot verdediger van de verzuiling die wij nu kennen. De VVD is daar een stuk genuanceerder over. Ik hoor vertellen over 109 prestatieafspraken. Hij wil daar wat aan doen en gaf daar twee voorbeelden van, maar hij zegt dat het voortouw bij diezelfde publieke omroepen ligt. Ik betwijfel of wij daarvan veel goeds moeten verwachten. Het zou in het kader van vermindering van regelzucht mooi zijn als wij van die 109 prestatieafspraken, er 100 zouden kunnen schrappen.

Ik ga niet in op het gebruik van de subsumptie. Als de staatsrechtsg geleerde Dölle die ook al heeft gebruikt, moet ik mij daar natuurlijk bij neerleggen, maar ik kan mij niet bij alles neerleggen wat de minister heeft gezegd. Met name niet bij het zeer belangrijke punt artikel 7, lid 2 en 3, van de Grondwet. Hij heeft vijf criteria genoemd die Europa stelt, maar ik denk daar anders over. Ik ben het met de minister eens dat sprake is van convergentie, maar wanneer hij zegt dat het om de

bescherming gaat van de rechten en de grondrechten, dan komt bij ons de nadruk te liggen op de bescherming van onze Grondwet. Ik blijf van mening dat die hier wordt opgerekt. De minister meldde ook dat dit een mooi voorbeeld was van just-in-timemanagement, dat wij dit nog vlak voor het reces in dit jaar kunnen behandelen. Natuurlijk geldt niet voor alle wetgeving die wij vlak voor de kerst nog op wens van het kabinet behandelen dat het just-in-time is. Die richtlijn was immers al eerder bekend, dus wij hadden dat ook al veel eerder kunnen doen.

Ik wil de minister een groot compliment maken voor zijn antwoord op de vraag van de heer Slager. Ik schrok wel heel erg van de opmerking van de heer Slager over hoe vreselijk het is dat links LLiNK het bestel moet verlaten, dat de TROS mag blijven en dat er twee andere omroepen bij zullen komen. De minister gaf er de enig juiste, en daarom misschien ook wel een beetje liberale, reactie op, namelijk dat hij zich aan de wet houdt. Dat verwachten wij ook van de minister. Het zou toch verschrikkelijk zijn als sympathie op dit gebied een rol zou spelen? Dat zou betekenen dat wij overgeleverd zouden zijn aan de bewindsman. Dat zouden wij niet willen. De bewindsman moet in deze de wet volgen. Ik ben blij -- daar complimenteer ik hem voor -- dat hij dat ook doet.

De heer **Slager** (SP): Vindt de heer Asscher dat de wet de minister geen andere mogelijkheden gaf?

De heer **Asscher** (VVD): Dat is een beetje vragen naar de bekende weg. Als er drie stoplichten op rood staan, doe je er bestuurlijk gezien verstandig aan om die adviezen te volgen. Het was heel helder en duidelijk dat de adviezen -- er moeten overigens wel heel veel adviezen gevraagd, namelijk drie -- één kant op wezen. Het gaat mij erom dat wij hier de erkenningwet hebben behandeld en aangenomen, met alle plussen en minnen. Dat de minister zich daar strikt aan houdt, beschouw ik als normaal en ook een compliment waard.

De conclusie van mijn fractie mag duidelijk zijn, namelijk dat wij dit wetsvoorstel niet zullen steunen. Ik moet overigens zeggen dat de beantwoording van de minister op tal van vragen bevredigend is, op één na, namelijk die wat betreft de flitsen. Ik ben bang dat wij met die flitsuitzendingen van 180 seconden vervallen in casuïstiek. Er worden aldoor voorbeelden gegeven, maar niet vijf of zes regels waaraan die flitsuitzendingen van 180 seconden aan zouden moeten voldoen. Dat kan tot veel verwarring in het veld leiden.

*N

De heer **Dölle** (CDA): Voorzitter. Ik dank de regering voor de beantwoording. Ik heb nog een paar punten. Ik ben nu, om in de terminologie te blijven, gelinkt aan subsumptie. Dat had ik ook niet gedacht. Wij bedoelen daar niets anders mee dan de vraag of op de materie, lineaire en niet-lineaire audiovisuele mediadiensten, nu artikel 7, lid 2, op ziet of artikel 7, lid 3, dus of je die onder het ene of

het andere lid subsumeert. Verder wordt daar niets mee bedoeld.

Ik heb hier nog een vraag over. De minister zegt dat de materie zo veel op televisie lijkt, dat deze onder lid 2 kan worden geschoven. Deze vertoont volgens hem allerlei kenmerken die Europa ook al heeft opgesomd. De minister is van mening dat deze niet onder artikel 7, lid 3, hoeft te worden geschoven, waaronder popfestivals, cabaret, toneelvoorstellingen, straattoneel en andere door hem geliefde activiteiten vallen. Dat geeft al aan dat beide opvattingen verdedigbaar zijn. De ene opvatting is bijvoorbeeld door de huidige ombudsman verdedigd en de andere door Hins en andere lieden. Beide mogelijkheden vallen binnen de kring van mogelijke betekenissen.

Het gaat mij erom dat de minister duidelijk kiest voor artikel 7, lid 2, en dus voor de overheersing van wat op elkaar gelijkt. Hij zegt echter niet wat daarvan de achtergrond is. Ik begrijp uit de stukken dat dit eigenlijk is dat dit een massamedium betreft. Dat heeft een effect op de samenleving en om daar regulerend in te kunnen optreden, hebben wij een wet nodig. Wij hebben geen wet op het cabaret, geen wet op het toneel en geen wet op allerlei andere manifestaties, maar wel een wet op televisie en radio. Historisch was de reden daarvan dat de ruimte schaars was, dat daarom regels moeten worden gesteld. Die reden geldt niet voor deze materie, die audiovisuele mediadiensten, dus moet er een andere reden zijn. Dat kan Europa ons niet voorschrijven, als ik het goed begrijp, maar het moet een afweging zijn van het kabinet. Die is wat mij betreft zeer verdedigbaar, maar de minister moet deze wel noemen en dat doet hij niet.

Een tweede punt betreft de flitsen. Daar komt iets meer trechtervorming in. De minister zegt dat het bij flitsen -- althans zo vertaal ik het -- eigenlijk moet gaan om massasporten, sporten waar men de volgende dag over praat. Dat is niet basketbal, maar bijvoorbeeld wel voetbal. Bij wielrennen en schaatsen wordt het dubieus. Een tweede beperking is, zo hoor ik hem zeggen, dat het technisch niet mogelijk moet zijn om die wedstrijdbepalende dimensie in 90 seconden bij de consument te brengen. Heb ik dat goed begrepen, dat het ook gaat om het criterium dat het technisch niet mogelijk is om de essentie van die bijzondere gebeurtenis -- vier Nederlanders winnen een onderdeel van de Olympische spelen -- naar de huiskamer te brengen, al zou dat best in 90 seconden kunnen? Waar zit hem dat in? Ik weet dat dit casuïstiek is, mijnheer Asscher. Wij moeten echter wel, omdat wij er anders gedonder over krijgen. Dat is althans vrij waarschijnlijk. De vraag betreft ook de nieuws waarde: rellen hebben nieuws waarde, gemiste strafschoppen weer niet. Ik geloof dat de minister het zelf ook zo aanvoelt, als ik zo vrij mag zijn. Daarom is de vraag of het niet beter is -- ik weet overigens niet of dat mogelijk is -- dat het commissariaat of de minister in een beleidsregel aangeeft wat zo'n beetje de grenzen zijn van dit in onze ogen gevaarlijke amendement uit de Tweede Kamer.

Het laatste punt is dat ik de minister ervoor dank dat ik van hem mocht vernemen dat het onderzoek van de organisatie van weerwoorden in ons omringende landen wellicht voor de kerst gereed is.

*N

De heer **Slager** (SP): Voorzitter. Ik dank de minister voor zijn actieve manier van meedoen aan dit debat, ook al in het begin. Ik was zelfs blij dat hij zat te schudden toen ik het een en ander over LLiNK en de TROS riep. Dat is in elk geval veel beter dan sommige van zijn collega's, die af en toe al twitterend naar leden van deze Kamer zitten te luisteren.

Ik wil nog even terug naar LLiNK. De minister heeft er gelijk in dat deze omroep zijn oorspronkelijke doelstellingen niet heeft waargemaakt. Daar kunnen wij niet onderuit. Er zijn intussen in dit land een heleboel omroepen die hun oorspronkelijke doelstellingen al lang niet meer waarmaken. Ik hoef maar de KRO, de TROS, de NCRV enzovoorts te noemen. Die hebben andere doelstellingen en die worden gehonoreerd door dit kabinet. Zou het niet kunnen zijn dat LLiNK in de afgelopen jaren weliswaar de oorspronkelijke doelstellingen niet heeft gehaald, maar wel degelijk van toegevoegde waarde is gebleken? Als dat het geval is, zou de minister ondanks die drie rode stoplichten misschien dan over een parallelweg kunnen rijden om toch het doel te bereiken? Heeft hij dat ooit overwogen?

Ik kom nu op de reclame. Ik vind de manier waarop de minister daarover praat erg liberaal. Het gaat niet lukken, het is niet uitvoerbaar en wij doen het liever niet want wij moeten niet te bevoogdend zijn. Het gaat echter niet alleen om snoep. Het gaat om reclame rondom jeugdprogramma's, rondom programma's waar kinderen naar kijken die nog heel erg te beïnvloeden zijn. Daar worden zaken tentoongesteld die slecht zijn voor hun gezondheid. In Scandinavië, in Denemarken en in Engeland -- de minister heeft het zelf allemaal aangegeven in zijn schriftelijke antwoord -- heeft men besloten om daar wel iets aan te doen. In Nederland doet men er kennelijk helemaal niks aan en dat vind ik jammer. Althans, niks is overdreven, want ik heb gelezen dat het Commissariaat voor de Media erop gaat toezien dat bij de audiovisuele diensten op aanvraag maatregelen worden genomen opdat de jeugd onder de zestien jaar producten die hun ontwikkeling schaden niet te zien krijgen. Daarbij staat dan in een schriftelijk antwoord: "Te denken valt daarbij aan pincodes of geavanceerde identificatiesystemen waarover de ouders het beheer voeren." Dat antwoord kregen wij en dat klinkt aardig, maar precies hetzelfde antwoord is op 7 mei aan de Tweede Kamer gegeven. Mijn vraag aan de minister is of dat denken al tot enig resultaat heeft geleid en, zo ja, of ik dan mag vernemen welk resultaat dat was.

In de nota naar aanleiding van het verslag van de Tweede Kamer stelt de minister: "De regering is van mening dat het toezicht op de Nederlandse reclamecode in het algemeen goed

werkt." Wij hebben het nu over de websites waar ik het over heb gehad. Voor de code voor voedingsmiddelen doet de regering dan een dringend beroep op de voedingsmiddelenindustrie om een code aan te scherpen, zodat ook kinderen tot twaalf jaar daaronder gaan vallen. Het gaat dus om de bescherming tegen ongezond voedsel. Ook die mededeling is op 6 mei van dit jaar precies zo gedaan, dus is mijn vraag opnieuw: is er intussen al iets aan gedaan?

Trouwens, het is natuurlijk mogelijk maar wel heel gemakkelijk dat men bij voorbaat moet zeggen dat wij maar beter niet kunnen beginnen aan alcoholreclame op internet, want die valt niet te controleren. Ik weet dat in Frankrijk bijvoorbeeld alle alcoholreclame alleen maar pure productinformatie mag zijn. Geen spelletjes, geen ringtones, geen popmuziek, helemaal niks van dat alles. Zou het mogelijk zijn om daaraan in Nederland ook eens te denken? Dit geef ik de minister tot slot in overweging.

*N

Mevrouw **Tan** (PvdA): Voorzitter. Dank aan de minister voor zijn zorgvuldige beantwoording. Om misverstanden uit te sluiten, merk ik op dat de fractie van de PvdA groot belang hecht aan de publieke omroep en aan de publieke functie. De minister begon zijn beantwoording aan ons met het schetsen van de situatie in de Verenigde Staten. Dat is niet dat waar de PvdA-fractie naar streeft, laat staan wat zij als ideaalbeeld heeft, integendeel. Onze opmerkingen waren veeleer ingegeven doordat wij veel van die publieke omroep verwachten, die publieke functie hoog in het vaandel hebben en daar misschien ook strenge eisen aan stellen. Wij denken dat dat moet mogen, gezien de positie die de publieke omroep in het Nederlandse bestel heeft, met de bijbehorende financiële mogelijkheden die de NPO krijgt.

De minister heeft zijn visie geschetst op het huidige systeem. Hij heeft inderdaad nog eens de 109 prestatieafspraken vermeld. Desondanks blijft bij ons toch het beeld hangen dat dat onderscheid tussen de programmering van de publieke omroep versus dat van de commerciële omroep toch niet zo helder is. Wij hebben vragen gesteld over de verhouding van bijvoorbeeld de aandacht voor allerlei sportevenementen versus de aandacht voor publieke aangelegenheden en burgerschapszaken. Kennelijk ligt dat in die 109 prestatieafspraken allemaal vast. Voor onze fractie was dat niet zo helder wanneer je als consument kennis neemt van de programmering van de publieke omroep. Daarom ook haalden wij dat ene artikeltje aan uit Het Parool waarin stond: "niemand weet toch wie wat uitzendt". Het gaat niet om dat ene artikel, maar het is zo illustratief, ook voor ons eigen beeld. Kennelijk herkennen grote delen van het Nederlandse publiek toch niet zo goed wanneer zij nu naar de publieke omroep kijken en wanneer naar de commerciële omroep, dus ondanks die 109 prestatieafspraken.

Dat is de overstap naar het volgende. Heeft de publieke omroep niet ook een fundamentele taak

en functie als het gaat om de rol en de positie van de journalistiek in de samenleving? Daarom haalden wij ook het artikel aan van Geert Mak in de NRC, waarin hij met de metafoor van de rattenvanger van Hamelen zegt dat die moordende concurrentie in medialand de commerciële media ertoe drijft om heel erg in te spelen op de wensen van het publiek. Dat is dus ook onze vraag. Mag van de publieke omroep, die naast de STER-inkomsten voor tweederde wordt gefinancierd uit publieke middelen en waar die tucht van de markt dus minder nijpend en minder groot is, niet juist worden verwacht dat zij die journalistieke kwaliteiten hoog in het vaandel houdt?

Vandaar ook de vraag, in het verlengde daarvan, hoe het komt dat het beeld ontstaat dat bijvoorbeeld een commerciële omroep als SBS6 zich op dit moment veel meer gelegen laat liggen aan het ontwikkelen van een verantwoordingssysteem naar het publiek toe, terwijl de publieke omroep daar minder actief in is. De publieke omroep heeft bijvoorbeeld ook een zelfreguleringsinstantie als Mediadebat te kennen gegeven dat zij niet langer financiële steun zal krijgen na volgend jaar, terwijl zo'n zelfreguleringsinstituut, voortkomend uit de sector, toch ook door de publieke omroep zou worden gesteund. Dat de overheid op een gegeven moment zegt ermee op te houden, kunnen wij ons voorstellen, want zelfregulering betekent dat het van de sector is. Maar juist die sector zal zich daarvoor dan toch verantwoordelijk moeten voelen en dat ook moeten laten blijken in materieel opzicht?

Verder hebben wij natuurlijk genoteerd dat de minister heeft gezegd dat hij de websites met reclames van de NPO nog aan een nadere kritische beschouwing zal onderwerpen. Dat is een goede zaak.

Wij hebben al in eerste termijn aangegeven dat wij voor dit wetsvoorstel zullen stemmen.

*N

Minister **Plasterk**: Voorzitter. Dank voor de opmerkingen, gemaakt in tweede termijn.

Ik wil allereerst het onderwerp van de flitsregeling aansnijden, want ik herken de zorg van de heer Dölle, de heer Asscher en anderen op het punt van die flitsregeling. Dat was voor mij overigens aanvankelijk ook de reden om in het wetsvoorstel überhaupt die flitsen te beperken tot 90 seconden. Ik heb in eerste termijn al geprobeerd aan te geven dat het nadrukkelijk de bedoeling is om het hier te laten gaan om nieuwsflitsen en om te voorkomen dat men op het glijdende vlak komt naar het, onder het motto van nieuws, geleidelijk construeren van wat in feite een op sportamusement gerichte uitzending is. Laat ik hierover allereerst een paar inhoudelijke opmerkingen maken.

Ik ben het met de heer Dölle eens dat het dus moet gaan om zaken die dusdanig nieuws zijn dat het inderdaad in een 90-secondenflits en eventueel bij uitzondering een 180-secondenflits gaat om zo groot nieuws dat men er in het land de

volgende dag over praat. Dus dat beperkt het al tot een kleine categorie van sporten.

De heer Dölle vroeg of het technisch onmogelijk moet zijn om dit in 90 seconden uit te zenden. Dat heb ik niet gezegd en ik denk ook niet dat dat hanteerbaar is, want je kunt natuurlijk altijd heel korte momenten pakken, zoals het finishmoment of het moment dat de bal over de lijn gaat, waardoor het technisch wel zou kunnen. Ik denk dat het verstandig is om het zeer uitzonderlijke karakter daarvan te benadrukken. Ik denk dat het, ook gegeven de zorg die hier in de Kamer leeft, misschien toch verstandig is dat ik met het commissariaat bespreek of men denkt voldoende houvast te hebben om die restrictie die u en ik wensen, dus om het werkelijk tot uitzonderlijke gevallen te blijven beperken, ook in de praktijk te hanteren. Mocht het tot de conclusie komen dat een en ander te vaag is om dat te kunnen doen, dan moet daar een nadere invulling aan worden gegeven. Dat zal ik dan doen in de vorm van een AMvB. Die mogelijkheid wordt ook geboden met artikel 5.4, lid 7. Op die manier kunnen wij dat beperken.

Ik ga terug naar de volgorde van de sprekers. De heer Asscher vond de 109 artikelen van de prestatieovereenkomst wel wat veel. Hij was het eens met wat ik impliciet in mijn eerste termijn al zei, namelijk dat er in een volgende overeenkomst aanmerkelijk minder artikelen zouden moeten zijn. Dank voor die steun.

Ik blijf weerspreken dat wat bij dit wetsvoorstel gebeurt, namelijk het beargumenteerd onder Grondwetsartikel 7, lid 2, brengen van televisie ook op aanvraag, het oprekken van de Grondwet zou zijn. Dat is werkelijk niet het geval. Ik zou daar ook niet bij in de buurt willen komen. De heer Asscher baseert zich op die stelling om het wetsvoorstel niet te steunen, maar daarmee onderbouwt hij niet heel erg dat hier sprake zou zijn van het oprekken van de Grondwet. Dat is geenszins beoogd en ook geenszins het geval. Ik zal er zo meteen in mijn reactie op de inbreng van de heer Dölle nog nader op ingaan, maar ik heb al aangegeven op basis van welke vijf criteria ik meen dat het totaal in de reden ligt om televisie, ook wanneer die op aanvraag wordt geconsumeerd, onder Grondwetsartikel 7, lid 2, te houden.

Aangezien ik net over de flitsregeling nog verder opheldering heb verschaft, heb ik nog de stiekeme hoop dat wij de VVD-fractie er wellicht nog van kunnen overtuigen om hiervoor te stemmen. Eenieder moet zijn eigen afweging maken -- daar wil ik niet in treden -- maar ik zie niet in wat er niet liberaal zou zijn aan het conform de Europese richtlijn maken van de Nederlandse wet op dit punt. Ik heb nog een beetje hoop dat ik de VVD-fractie ook tot een voorstem zou kunnen bewegen.

De heer Dölle vroeg expliciet of de reden om televisie überhaupt op deze manier te behandelen ligt in het massamediale karakter, aangezien schaarste geen rol meer speelt. Dat wil ik bevestigen. Het gaat om het massamediale karakter in combinatie met de maatschappelijke impact die het heeft. Daarin verschilt het

fundamenteel van bijvoorbeeld straattheater. Er is natuurlijk een gradueel verschil, want je kunt een heleboel straattheater organiseren, maar wat op de televisie komt, komt zomaar bij miljoenen huishoudens binnen.

De heer Slager roert een goed punt aan, namelijk de vraag of er niet met twee maten wordt gemeten tussen LLiNK en de bestaande omroepen. Het korte antwoord is ja. Er wordt op basis van de erkenningenwet met twee maten gemeten. Ik zal toelichten wat de gedachte van de wetgever -- dat is de Kamer zelf -- daarin kennelijk is geweest. In die wet wordt ervan uitgegaan dat je een redelijk bestendig systeem hebt waarin nieuwkomers slechts worden toegelaten wanneer ze iets toevoegen aan de bestaande omroepen, terwijl bestaande omroepen worden getoetst op een aantal criteria. Zo moeten ze voldoende leden hebben, zich aan de wet houden et cetera. Ze worden echter niet opnieuw getoetst aan de vraag of ze toegevoegde waarde hebben. Wat de heer Slager signaleert, is dus terecht. De VPRO kan dan ook besluiten om de puntjes na "vrijzinnig", "protestant", "radio" en "omroep" te verwijderen en totaal niet meer vrijzinnig protestant te zijn. De AVRO kan besluiten om een profiel te kiezen van het verspreiden van cultuur, dat de AVRO eerder niet had. Dat staat omroepen inderdaad vrij.

Ik kan mij heel goed voorstellen dat je een ander stelsel creëert waarin je per vier jaar opnieuw zegt dat er sprake is van een totaal blanco situatie, zoals dat bij de verkiezingen voor de Kamers der Staten-Generaal geldt. Zo is het omroepstelsel volgens de huidige erkenningenwet echter niet ingericht. Daarmee wordt een ongelijkheid gecreëerd, maar die is wel bedoeld door de wetgever vanuit de gedachte dat een omroep niet voor vier jaar wordt gecreëerd maar voor een langere periode en dat de spoeling alleen maar wordt verdund wanneer daarmee werkelijk iets wordt toegevoegd aan de bestaande omroepen. Op den duur zou dat echter geen stabiele situatie opleveren, omdat je zo steeds meer omroepen erbij zou kunnen krijgen. Dat is een van de vele redenen waarom wij ons nu gaan oriënteren op de toekomst van de publieke omroep voor de volgende erkenningsperiode. Dan kan dit opnieuw aan de orde komen.

De heer Slager had een vraag over de pincodes. Daarbij is er wel sprake van een resultaat. Die pincodes zijn er al en worden gebruikt door aanbieders om de toegang voor minderjarigen te beperken.

De heer **Slager** (SP): Die functioneren ook?

Minister **Plasterk**: Ja, die functioneren ook.

De heer **Slager** (SP): Dan gaat het alleen om audiovisuele media op aanvraag en niet om internet?

Minister **Plasterk**: Nee, dat gaat over media op aanvraag.

De heer Slager meldde dat het gesprek over de code uit de sector zelf over andere producten,

waarbij het gaat om ongezonde voeding, in mei in gang was gezet. Daar heb ik nu nog niets nieuws over te melden.

Ik kom op het alcoholreclameverbod. De heer Slager vraagt naar het eventueel beperken van alle alcoholreclame tot het verstrekken van sec informatie. Ik weet dat er landen zijn die deze keuze maken. Die keuze maken wij hier niet. Bacardi kan dus reclame maken waarin wordt benadrukt hoe gezellig het wordt als je Bacardi tot je neemt. Dat zou onder de criteria van de heer Slager waarschijnlijk verboden reclame zijn omdat daarmee niet alleen maar informatie wordt verschaft.

De heer **Slager** (SP): De minister zegt: dat doen wij niet. Wat is echter de reden waarom wij een ander beleid voeren dan Frankrijk? Is dat het neoliberale gedachtegoed?

Minister **Plasterk**: Ik vind dat niet liberaal. Als Bacardi reclame maakt waarin wordt benadrukt dat je leuke nachtfesten kunt organiseren waarbij ook een slok Bacardi wordt gedronken, of Heineken reclame maakt voor bier waarin iets anders wordt benadrukt, dan moet dat kunnen, zolang dat niet gebeurt op momenten dat redelijkerwijs kan worden verwacht dat kinderen televisie kijken. Dat is een keuze.

De heer **Slager** (SP): Dat is nou net het punt. Verleden week heb ik het volgende nog gedaan. Als ik bij Bacardi, Heineken of waar dan ook intoets dat ik 25 ben, wordt dat zonder meer geaccepteerd. Als ik even later intoets dat ik 88 ben, wordt het ook geaccepteerd. Er is geen enkele controle. Elk kind van onder de 17 kan invoeren wat hij wil, dus worden zij geconfronteerd met al die heisa. Als je de reclame beperkt tot sec informatie, gaan kinderen daar helemaal niet meer naar toe en bescherm je hen daartegen.

Minister **Plasterk**: Voor kinderen die invoeren ouder te zijn dan 17, zijn op internet wel onwenselijkere dingen te vinden dan Bacardireclames. Zodra daarmee het strafrecht wordt overtreden, moet er tot vervolging worden overgegaan. Dan zit je dus in de politionele sfeer. Het is echter niet de taak van het Commissariaat voor de Media om toe te zien op het volledige internet. Ik heb ook geen ander instrument ter beschikking om daarop toe te zien en ben ook niet van plan om dat te gaan doen.

De heer **Slager** (SP): Daar gaat het dus om. De minister besluit dat het niet wettelijk wordt. Hij verzoekt om een gedragscode, maar dat die gedragscode vervolgens met voeten wordt getreden; ja, soit. Dat noem ik liberaal.

Minister **Plasterk**: Nou, "soit" is niet mijn toevoeging. Als er een gedragscode is, mag van serieuze bedrijven, in ieder geval de bedrijven waar wij invloed op hebben of waar wij in Nederland mee in gesprek zijn, worden verwacht dat ze zich aan een gedragscode zullen houden. Ik heb geen

voornemen en ook niet het instrumentarium om vervolging te gaan instellen op internetsites. Ik zie ook niet in hoe je dat redelijkerwijs voor bierreclames en dergelijke zou kunnen of moeten doen. Als je al vervolging op internetsites zou gaan aanbrengen, wat ik niet voorheb en mijn rol ook niet is, dan zijn er nog wel ergere dingen te vinden om je druk over te maken dan alcoholreclames.

Over de gedragscode hebben ik gesprekken gevoerd. Medio september heb ik de Tweede Kamer daarover geïnformeerd. De commerciële omroepen hebben de gedragscode op hun website geplaatst. De commerciële omroepen hebben mij laten weten hun gedragscode met regelmaat te evalueren. De eerste gelegenheid daarvoor is eind volgend jaar. Onder de publieke omroep vallen verschillende omroepen. Ik heb de NPO gevraagd om te komen met een gemeenschappelijk raamwerk, om te voorkomen dat ik met iedere publieke omroep afzonderlijk daarover codes zou moeten afspreken. Inmiddels heeft het College van Omroepen gehoor gegeven aan mijn verzoek en is het gekomen met een raamwerk. De omroepen nemen tot het einde van dit jaar -- daar zijn we bijna -- de tijd om het raamwerk in te vullen en zullen in januari 2010 hun gedragscode op hun websites plaatsen. Het ligt in de rede dat ook de publieke omroep daarvoor evaluatiemomenten inplant. Dit is een iets uitgebreidere versie van wat ik zojuist zei, namelijk dat ik strikt genomen nog geen nieuws heb. Het scheelt niet veel meer, want in januari zal dit bekend zijn.

Mevrouw Tan zei dat er -- hoe zeg ik dat nu -- geen helder onderscheid is tussen de publieke en de commerciële omroep, althans dat dit onderscheid niet altijd waarneembaar is. Ik heb geprobeerd om met getallen onderbouwd aan te geven dat je in Nederland bij de een de helft van de tijd naar buitenlandse ingekochte detectiveseries en soaps zit te kijken, en bij de ander voor maximaal 10% van de tijd. Bij de een zit je naar minstens twee keer zo veel nieuws, actualiteiten en serieuze informatie te kijken als bij de ander. Het verbaast mij dat er in de ogen van mijn eigen partij geen verschil is tussen de publieke omroep en de commerciële omroep. Ik hoop dat ik het niet zo hoeft te begrijpen. Mevrouw Tan zegt dat de journalistieke kwaliteit hoog in het vaandel moet worden gehouden. Natuurlijk moet die journalistieke kwaliteit hoog in het vaandel worden gehouden! Ja, het RTL Nieuws is een uitstekend journaal met hoge journalistieke kwaliteit, maar het grootste deel van de informatie die ik tot mij neem wat betreft actualiteit en nieuws komt van EenVandaag, Netwerk, NOVA, Pauw & Witte man en De Wereld Draait Door. Er zit heel veel publieke omroep bij. Het verbaast me dus werkelijk dat dit niet zichtbaar zou zijn. We kunnen de lat altijd hoger leggen en de publieke omroep aanmoedigen tot nog betere prestaties. Er is bij de publieke omroep in eigen kring natuurlijk ook altijd discussie over de vraag of het nog beter kan. Ik vind echter dat men het verschil met commerciële omroepen zeer duidelijk aanbrengt. En dat moet ook, want zoals door mevrouw Tan wordt benadrukt, heeft

men om die reden ook publieke financiering. Het mag dus worden verwacht.

Mevrouw **Tan** (PvdA): Vandaar ook mijn verwijzing naar het artikelje in Het Parool. Dat ging over een steekproef waarin aan een aantal mensen is gevraagd in hoeverre ze zich realiseerden waar ze naar keken. Het onderzoekje is illustratief voor het feit dat het onderscheid tussen de programmering van NPO versus die van de commerciële bij het publiek niet altijd even duidelijk is; laat ik het zo maar stellen.

Minister **Plasterk**: Ik vind het niet zo belangrijk of het publiek zich per programma realiseert of het van de publieke omroep of van de commerciële omroep komt. Als wij ons, wanneer we de tijd nemen om ernaar te kijken, maar realiseren dat het wel uitmaakt en dat de kwaliteit en de programmering van de publieke omroep niet hetzelfde zijn als die van menig commerciële zender. Nogmaals, dat mensen op straat niet van ieder programma uit het hoofd weten door welke zendgemachtigde het wordt uitgezonden, dat geloof ik onmiddellijk. Ik hoop echter dat de PvdA-fractie het oordeel dat er geen verschil zou zijn tussen de commerciële en de publieke omroep niet tot haar eigen oordeel maakt.

De **voorzitter**: Mevrouw Tan, een laatste interventie. Ik vraag de minister om vervolgens af te ronden.

**

Mevrouw **Tan** (PvdA): Het ging mij er alleen om, de minister deelgenoot te maken van het gevoel dat het niet altijd even duidelijk is. Kennelijk heeft bij de minister, door de cijfers die hij tot zijn beschikking heeft en de discussies over de prestatieafspraken, de indruk postgevat dat het verschil tussen de programmering en de kwaliteit van de NPO versus de commerciële voor het publiek heel duidelijk waarneembaar is. Bij onze fractie bestond de behoefte om het signaal te geven dat het niet voor iedereen even duidelijk is. Daar wil ik het bij laten.

Minister **Plasterk**: Ik dank mevrouw Tan voor die toelichting. Ik had het artikel in Het Parool gelezen en ik realiseer me dat niet iedereen op straat van elk programma paraat heeft door wie het wordt uitgezonden. Ik sta in ieder geval voor mijn eigen oordeel daarover, namelijk dat er duidelijk een verschil is. Ik heb dat niet alleen met getallen onderbouwd; het is ook gebaseerd op mijn eigen oordeel over de journalistieke producten die worden aangeboden.

Zojuist sprak mevrouw Tan over de commerciële mediadiensten. Zij vroeg of er enig verschil zou zijn tussen de behandeling van de commerciële en de publieke omroep. Om misverstanden te voorkomen, wil ik nog eens helder maken dat de publieke omroep op geen enkele manier een ernstig schadelijke inhoud mag verspreiden. Dat is niet waar wij de publieke omroep voor hebben en publiek voor financieren.

Dat is eerder al in de Mediawet vastgelegd. De commerciële omroep mag het bij diensten op aanvraag wel, onder voorwaarde dat het technisch beschermd is. Als er bijvoorbeeld een dienst op aanvraag wordt aangeboden met pornografie is dat toegestaan, zolang het binnen de grenzen van het strafrecht blijft. Het moet echter wel technisch beschermd worden. Dit is iets wat wij van de publieke omroep niet zouden accepteren. In die zin is er dus wel een verschil.

Voorzitter, ik denk dat ik door mijn beantwoording heen ben.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsvoorstel wordt zonder stemming aangenomen.

De **voorzitter**: De aanwezige leden van de VVD en de SP wordt conform artikel 121 van het Reglement van Orde aantekening verleend dat zij geacht willen worden zich niet met het wetsvoorstel te hebben kunnen verenigen.

**

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

*B

!Medezeggenschap educatie en beroepsonderwijs!

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Wet educatie en beroepsonderwijs en de Wet op de ondernemingsraden in verband met de medezeggenschap van personeel en deelnemers in de educatie en het beroepsonderwijs (medezeggenschap educatie en beroepsonderwijs) (31266).**

De **voorzitter**: Ik heet de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap wederom van harte welkom en geef haar het woord voor de beantwoording in eerste termijn.

**

De beraadslaging wordt hervat.

*N

Staatssecretaris **Van Bijsterveldt-Vliegenthart**: Mijnheer de voorzitter. Ik dank de leden van de Eerste Kamer voor hun reactie in eerste termijn en voor het feit dat er zeer heldere focussen gelegd zijn op de naar voren gebrachte punten. Ik hoop dat ik de beantwoording met enige voortvarendheid ter hand kan nemen en mij tot de hoofdlijnen kan beperken. Het zijn overigens heel relevante punten waarover ik in de loop der tijd mijn afwegingen heb moeten maken.

Ik ben blij dat wij deze wijziging nog voor het kerstreces kunnen behandelen en tempo kunnen houden. De sector wacht eigenlijk al drie jaar op deze wet. Toen ik als staatssecretaris

aantrad, lag die wet er al voor een heel groot deel. Het is heel uniek dat deze wet voor een groot deel gemaakt is door het veld. Ik heb er nog enkele dingen aan toegevoegd om tot een zo goed mogelijk geheel te komen. De basis is echter in het veld zelf gelegd. Het was een lange weg voor een belangrijke wijziging. Afgelopen week sprak ik met de voorzitter van het JOB. Hij hoopte dat een en ander eind deze week afgerond zou zijn en zij ermee aan de slag kunnen gaan. Het is prima dat dit als maatschappelijk relevant ervaren wordt.

Wij hebben getracht de belangen van de deelnemers en van het personeel zo goed mogelijk te regelen. Dat gebeurt inderdaad via de Wet op de ondernemingsraden. Dat is niet zo bedrijfsmatig als het klinkt; heel veel belangrijke publieke instituties in ons land hebben te maken met de Wet op de ondernemingsraden. Die wet beoogt de rechten voor personeelsleden goed te regelen. Ik vind dat een goede zaak.

Er is ook een aantal vragen gesteld over het professioneel statuut. Ik zal daarop natuurlijk ingaan. Ik zie dat als een belangrijke plus op de Wet op de ondernemingsraden. De tevredenheid van de deelnemers en het feit dat een aantal belangrijke rechten voor personeelsleden geborgd worden, geven mij het gevoel dat wij er op een goede manier zullen uitkomen.

Het is een op maat gesneden wet voor de sector en het is inderdaad een gelegenheidswet. Dat klopt en dat is goed. Wij moeten niet met onze ogen dicht wetgeving maken. Wij moeten kijken naar de situatie waarvoor een wet wordt gemaakt. De bve-sector is een heel andere sector dan de sector van het primaire onderwijs, het basisonderwijs of het voortgezet onderwijs, om maar een voorbeeld te noemen. Wij hebben hier met een heel ander "volkje" te maken.

Ik behandel de vragen in vier blokjes. Ik begin met de deelnemers, want daar doen wij het voor. Vervolgens kom ik bij het professioneel statuut en de belangen van het personeel, dan de autonomie van de schoolbesturen en ten slotte ga ik in op de overige vragen.

Mevrouw Ten Horn heeft een helder en scherp statement neergezet. Zij stelt de fundamentele vraag, welk probleem er met deze wet wordt opgelost en of gedeelde medezeggenschap geen gelegenheidsoplossing is. Het is inderdaad een wet die past bij deze sector. Het moet een jas zijn die past. Een jas voor het basisonderwijs is een andere jas dan voor de bve. Ik geloof van harte dat wij hier echt iets bewerkstelligen.

Hoe is de huidige situatie? Er is nu ongedeelde medezeggenschap; met zijn allen in één orgaan. Dat betekent dat alle zaken die bij een grote instelling spelen, op het bord van de deelnemers komen. De deelnemers hebben daardoor de moed al een beetje verloren om überhaupt in zo'n raad te gaan zitten. De medezeggenschap in de bve-sector is heel erg beperkt. Het JOB zegt dat dit komt omdat het vaak over dingen gaat die hen niet aan het hart gaan. Er zijn arbeidsvoorwaardelijke aspecten aan de orde; dat is de ver-van-hun-bedshow. Grote beslissingen

over inrichting etc. van het onderwijs: ver-van-hun-bedshow. Zij willen dicht bij waar het gebeurt hun belangrijke punten concreet kunnen bespreken. Ik ben er daarom van overtuigd dat dit echt een probleem kan oplossen. Natuurlijk zal de tijd het leren, maar de jongeren zijn ervan overtuigd dat dit voor hen een belangrijke manier is om het op te lossen.

Mevrouw Ten Horn vraagt of er geen andere zaken zijn die daaraan kunnen bijdragen. Natuurlijk zijn er ook andere zaken, maar die zijn verweven in het soort onderwijs en in de instituten die inmiddels bestaan op dit vlak. Misschien zouden wij twintig jaar geleden aan wat andere knoppen hebben gedraaid, maar nu doen wij het zo. Er zijn grote instellingen ontstaan. Daar gaat het om goede checks en balances en om goede verhoudingen. Er moet daadwerkelijk inspraak zijn. In dat opzicht ben ik het eens met de vraag van mevrouw Ten Horn of het niet wat kleinschaliger georganiseerd moet worden. Zeker voor jongeren moet er sprake zijn van een overzichtelijke maat. Daarom ben ik ook blij met deze wet. Er zit niet alleen een professioneel statuut aan verbonden, maar er zit ook een medezeggenschapsstatuut in. Dat is erg belangrijk. Daarin wordt vastgelegd hoe de medezeggenschap vormgegeven wordt. Het is erg belangrijk hoe een bve-instelling eruit ziet. Ook hier zijn grote verschillen: vakinstellingen, grote instellingen die landelijk opereren, regionale instellingen, brede instellingen, etc. Ik vind het een goede zaak dat de deelnemersraad en de ondernemingsraad samen onderhandelen over hoe zij het in de school willen doen. Zij hebben immers instemmingsrecht. Ik weet dat het JOB daarin graag een menselijke maat wil organiseren. Die ruimte ontstaat door passende medezeggenschap. Dat is prima.

De deelnemers mogen niet meepraten over het financieel beleid. Het is inderdaad waar dat in de oude MR de deelnemers wel daarover meespraken. De personeelsleden behouden dat recht. Zij hebben overigens in het kader van het professioneel statuut een bevoegdheid erbij gekregen, namelijk het meerjarig financieel perspectief. Ik vraag mij af of de leerlingen wel breed over de financiën willen spreken. Ik merk dat het hen veel meer gaat om roosters, om wanneer de examencijfers komen, om hoe het zit met loopbaan- en beroepsoriëntatie; onderwijskundige zaken die dicht bij hen liggen. Ik denk dat zij niet zitten te wachten om begrotingen door te worstelen. Dat zou ik ook niet willen aanbevelen want ik vrees dat zij dan echt afhaken. Zij moeten doen wat dicht bij hen ligt en wat zij zelf daadwerkelijk gerealiseerd willen zien. Dat hebben zij ook aangegeven bij de totstandkoming van deze wet. Prima, natuurlijk kunnen zij altijd vragen of zij ergens over mogen praten, maar het is inderdaad een andere bevoegdheid dan die van de ondernemingsraad. Dat is terecht, want de ondernemingsraad moet heel goed in staat geacht worden om zich daarin te verdiepen en daarover een mening te hebben. Het is een ander deel van de organisatie: de gemeenschap van de school.

Het personeel is een heel belangrijke groep, zeker wanneer we ons realiseren dat het de leraren zijn, die samen met de ondersteuners in de scholen het onderwijs uiteindelijk maken. Dat is van ongeloflijk groot belang.

Mevrouw Ten Horn en mevrouw Meurs hebben heel nadrukkelijk gewezen op de relatie tussen het professioneel statuut en dat wat wij hier wettelijk gaan regelen. Overigens is het professioneel statuut een recht van de betreffende ondernemingsraad in deze bve-sector. Mevrouw Van Meurs heeft erop gewezen dat het professioneel statuut niet voor onbepaalde tijd geldig is, omdat het verloopt wanneer de cao verloopt. Daarover is echter iets bijzonders afgesproken in het kader van de overeenkomst van 11 juli 2009 tussen werkgevers en werknemers. Het professioneel statuut heeft niets met arbeidsvoorwaarden te maken -- mevrouw Van Meurs sprak die zorg uit -- het professioneel statuut is echt een bijlage bij de cao en heeft dus een autonome positie. Afgesproken is dat het inderdaad voor onbepaalde tijd geldig is. Het kan ook niet door een van de partners tijdens het cao-overleg ter discussie worden gesteld. Wat men verbonden heeft aan de woorden "onbepaald" is dat van twee kanten gezegd moet worden dat dit het niet meer is. Ik heb veel vertrouwen in werkgevers en werknemers gezamenlijk om dit op een goede manier te regelen. Nogmaals, de basispersoneelsvoorzieningen die horen bij een goede institutie -- zoals onze bve-instellingen -- zijn ondergebracht in de Wet op de ondernemingsraad en de plus die er in het kader van de onderwijsaspecten bijkomt, zit in het professioneel statuut dat voor onbepaalde tijd geldig is en alleen door wederzijdse opzegging kan worden gewijzigd dan wel kan worden beëindigd. Ik vind dat een belangrijk punt. Ik heb vertrouwen in dat deel van wetgeving en in de sociale partners om dat op die manier te regelen.

Mevrouw **Ten Horn** (SP): Het is natuurlijk prettig dat partijen dit hebben afgesproken, overigens pas nadat de wet bij de Tweede Kamer was ingediend. Dat is dus wel een beetje eigenaardig. Dat laat echter onverlet dat het natuurlijk toch minder zekerheden biedt dan wanneer de staatssecretaris -- zoals mevrouw Meurs ook had gezegd -- een artikel had opgenomen in de wet met een verwijzing naar dit professioneel statuut. Ik begrijp nog steeds niet waarom de staatssecretaris het professioneel statuut niet wettelijk verankerd heeft, maar misschien loop ik vooruit op de beantwoording en zal de staatssecretaris uitleggen dat zij daar toch nog kans toe ziet.

Staatssecretaris **Van Bijsterveldt-Vliegenthart**: Naar mijn mening wordt in de wet wel geregeld dat er een professioneel statuut is. In de komende tijd komt hier een wet aan de orde -- het voorstel ligt nu bij de Raad van State -- waarin het gehele professioneel statuut wordt geregeld. Terecht zegt u niet daarop te kunnen wachten, omdat deze wet voorligt. In de Wet op de ondernemingsraden zijn alle belangrijke basiswaarden voor de

personeelsleden goed geregeld en het statuut kan worden beschouwd als een plus, dat voor onbepaalde tijd geldig is en alleen kan worden beëindigd door wederzijdse opzegging. Mooi meegenomen dat ik samen met mijn minister het gesprek met deze Kamer zal voeren over het professioneel statuut en de verdere wettelijke verankering! Wat hier voorligt, is al een prachtige basis.

Mevrouw **Meurs** (PvdA): Een van de punten die ik in mijn inbreng naar voren bracht, is nu juist het aspect van wederzijdse overeenstemming tussen de sociale partners, tussen werkgevers en werknemers. Naar mijn mening zou een professioneel statuut vooral iets moeten zijn dat ten bate komt van de professionals, iets wat de beroepsgroep zelf door zelfbinding of zelfregulering aan zichzelf of de collega's oplegt en juist niet iets wat in onderhandeling tot stand komt tussen sociale partners.

Staatssecretaris **Van Bijsterveldt-Vliegenthart**: Ik wil daar graag op ingaan. Mevrouw Meurs heeft inderdaad gevraagd of dit niet meer een kwestie van de beroepsgroep is. Dat is het zeker en dat is ook de reden dat de leraren in Nederland hun kwalificaties in een register zullen vastleggen. Dat wordt geen publiek register, maar een waarin met name de SBL -- de Stichting Beroepskwalificatie Leraren -- de zaken voor de leraren gaat regelen. Ik vind dat heel goed. Het hoort bij beroepstrots dat je met elkaar vastlegt wat je kwaliteit is, waarvoor je staat en waarop je aanspreekbaar bent.

Hier gaat het om ruimte voor de professionaliteit van de school en kan ik alleen maar zeggen "it takes two to tango". De school moet ruimte bieden voor de betreffende docent om zijn professionaliteit te kunnen waarmaken. De school maakt de beleidsmatige keuze en moet met de onderwijskundige keuze langs de docent. De school moet een leraar ook de ruimte bieden, zowel in het vrij zijn om dat te kunnen doen als ruimte in uren, om zich bij te scholen. Ik heb toevallig een toer langs de lerarenopleidingen gemaakt en daarbij heb ik gekeken naar de bve- en de vo-sector. Het beleid komt het best tot zijn recht als in de school leidinggevenden en docenten gezamenlijk de cultuur van de ontwikkelende, lerende organisatie hebben. De beroepsorganisatie heeft een belangrijke, eigen verantwoordelijkheid. Vanuit de beroepstrots vind ik dat het veel vaker mag gebeuren, maar er zijn ook echt zaken die in gezamenlijkheid geregeld moeten worden. Die zitten in de statuten. Die kunnen niet eenzijdig worden vastgesteld, omdat de werkgever ruimte, openheid van zaken en betrokkenheid moet tonen.

De heren De Boer en Dölle hebben zeer gewichtige punten naar voren gebracht. Deze punten liggen mij na aan het hart. De heer Dölle heeft gevraagd of de bindende voordracht door de ondernemingsraad inderdaad niet in strijd mag zijn met het vastgestelde profiel. Daarop kan ik volmondig "ja" antwoorden. Het profiel wordt vastgesteld en de raad van toezicht speelt daarin

een belangrijke rol. Daar zullen ook mensen voor worden gehoord. Ik wijs in dit verband op het adviesrecht van de ondernemingsraad en de deelnemersraad op dit punt. Als het profiel er eenmaal staat binnen die eigenstandige verantwoordelijkheid, dient de betreffende voordracht daarin wel te passen. Mevrouw Meurs heeft daarover een vraag gesteld, maar we zullen moeten kijken hoe zich dat ontwikkelt. Om die reden heb ik in de wet een vrij smalle evaluatie specifiek voor dit punt ingebouwd. Ik ben ook nuchter; sommige dingen moet je goed evalueren. We beginnen eraan, maar het moet ook werken. Ik hoop van harte dat het geen problemen zal opleveren en dat men daar op een goede en evenwichtige manier mee om zal gaan. Bij die evaluatie moeten wij bezien of er nog andere vormen zijn, als dit niet lukt. Als we het voor iemand doen, dat doen we het voor het personeel. Ik vind dat het personeel -- het is haast geen stakeholder; het is een onderdeel van de gemeenschap van de school -- een bijzonder positie moet hebben. Aan het adres van onder anderen mevrouw Meurs en mevrouw Ten Horn voeg ik eraan toe dat ik de evaluatie wil verbreden naar het gehele wetsvoorstel. Gelet op een aantal discussiepunten in deze Kamer kan het helemaal geen kwaad om het wat breder te bekijken. Zo kan de effectiviteit daarbij worden betrokken, evenals de inspanning op het vlak van de representativiteit. Daarmee heb ik het eerste punt van zorg van de heer Dölle over de autonomie van het bestuur beantwoord.

De heer **Dölle** (CDA): Wij zitten moeilijk met die bindende voordracht die ook in een komend wetsvoorstel voorkomt, maar die in dit wetsvoorstel over de bve, waarvan het bijzondere karakter door de staatssecretaris aan het begin al is beklemtoond, wellicht nog iets meer dan voor de hand zou liggen. De staatssecretaris zegt nu toch ook nadrukkelijk, in mijn woorden, dat personeel meer is dan een stakeholder en eigenlijk de enige geleding of groep is die in aanmerking komt voor een bindende voordracht. A contrario, dat zijn dus niet de deelnemers of de ouders, voor zover die een rol spelen in bve, of het bedrijfsleven. De staatssecretaris zegt dat alleen het personeel een plek krijgt in de raad van toezicht, die overigens een orgaan is dat zijn onafhankelijkheid zeker ook tegenover het personeel moet bewaren. Is dat goed begrepen?

Staatssecretaris **Van Bijsterveldt-Vliegenthart**: Ik beluisterde de zorg van de heer Dölle. Inderdaad geeft de wet alleen de ruimte voor deze groep. Als wij meer groepen willen, zullen wij daarvoor een wetwijziging nodig hebben. Daar is de heer Dölle zelf ook altijd bij. Ik zeg hier ook dat als een groep een belang heeft bij of mogelijk in zo'n positie verkeert, ik het voor deze groep inderdaad het meest te rechtvaardigen vind. Ik ben er nog niet uit dat alle andere groepen die de heer Dölle noemt, die toegevoegde waarde hebben, die mogelijkheid zouden moeten krijgen, een, en twee, en hoe ik het überhaupt representatief zou kunnen regelen.

Daarom zeg ik dat deze groep wat mij betreft de groep is die de uitzondering verdient.

Ik kom bij het tweede punt, namelijk de vraag hoe het instemmingsrecht met betrekking tot toelating, schorsing en verwijderingsbeleid zich verhoudt met de vrijheid van richting en inrichting. Daarmee gaf de heer Dölle ook aan dat je wel kunt zeggen dat iedereen het met elkaar eens is, maar dat ook de wetgever een rol heeft. Dat is terecht, dat is een heel reëel punt. Hij vroeg ook hoe het uitwerkt, bijvoorbeeld door verwijdering te laten volgen op herhaalde seksuele intimidatie, wanneer de deelnemersraad daar niet mee zou instemmen. Op die vraag ga ik graag in. Het is ook een wezenlijke vraag.

Ik ben het allereerst met de CDA-fractie eens dat wij die eigenstandige afweging ook hier dienen te maken. Ik heb dat ook gedaan. In de WEB is in overeenstemming met artikel 23 van de Grondwet aangegeven dat de beslissing over toelating binnen bepaalde grenzen -- vooropleiding, drempelloze instroom niveau 1, eventueel niveau 2 -- alleen mag worden geweigerd als betrokkene de grondslag en de doelstelling niet respecteert of als gegronde vrees bestaat dat betrokkene van de inschrijving ernstig misbruik zal maken door in ernstige mate afbreuk te doen aan de eigen aard van de instelling. Laat helder zijn en ik wil dat ook hier gewoon helder gezegd hebben: dit wetsvoorstel respecteert deze punten en laat ze onverkort overeind. Over dit soort zaken willen wij geen gedoe hebben, om het maar gewoon helder te hebben.

In de memorie van antwoord heb ik al opgemerkt dat het gaat om instemmingsrecht rondom het beleid met betrekking tot toelating, schorsing en verwijdering. Dat is niet zo gek, dat ligt dicht bij jongere mensen, bij de deelnemers zelf. Het zijn grote organisaties. In het kader van checks and balances valt het te verdedigen dat men inderdaad met dit voorstel is gekomen. Ik kan er ook op een goede manier mee leven. Natuurlijk zitten daar, gelukkig, ook weer de zekerheidspallen in die wij kennen in heel veel systemen in Nederland. Allereerst is dat de tekst van artikel 23 in algemene zin. In de loop der jaren hebben wij daar natuurlijk ruimte in geboden. De invoering van de medezeggenschap in de jaren zeventig van de vorige eeuw heeft die ruimte geboden. Ook dit zie ik als een punt van invulling van medezeggenschap. Er mag echter ook redelijkheid gevraagd worden van de deelnemersraad -- dat is een terecht punt van de heer Dölle -- op specifieke punten. Als seksuele intimidatie aan de orde is, kan een bestuur ook naar de geschillencommissie en vragen of het redelijk is als men voor seksuele intimidatie mensen wil verwijderen, dat de deelnemersraad dat niet zou willen. Ik ben ervan overtuigd dat in dat voorbeeld de geschillencommissie oordeelt dat dit niet het geval is. Je moet natuurlijk altijd goed kijken naar de argumenten, maar dat moet een bestuur ook doen. In de checks and balances van medezeggenschap, met een geschillencommissie, zie ik dat toch op een goede manier geborgd. Misschien tot slot, maar het is nooit een excuus op zichzelf, ook de Raad van State heeft blijkaar in

dat licht gevonden dat het geen probleem is. Ook deze belangrijke hoeder heeft er geen kanttekeningen bij geplaatst. Maar nogmaals, dat ontslaat ons niet van de plicht om er hier ook goed naar te kijken.

Een volgend punt betreft het instemmingsrecht en adviesrecht en de vraag of zo'n omzetting door twee derde geblokkeerd zou kunnen worden. Ik zou het anders willen formuleren: met steun van twee derde, draagvlak dus, kunnen wij van instemming naar advies. Dat is eigenlijk niets nieuws onder de zon. De bve-sector was de laatste sector waar dat nog niet zo was. Ook in de Wet op de medezeggenschap op scholen is het mogelijk om bij twee derde instemming, in dit geval van de ouders, van instemming naar advies te gaan. Wij doen dus eigenlijk iets wat wij in 2006 al voor po en vo hebben gedaan. Als ik naar de sector kijk, met vooral veel 18-plussers, dan leggen wij het nu daar neer. Het past gewoon in die aanpak. Met een specifieke school, waar ook de heer De Boer over sprak, heb ik een gesprek gehad. Die heeft aangegeven dat men er goed mee kan leven en dat men er met elkaar op de school wel uitkomt. Kijk ik naar de rest van de bve-instituten, dan vind ik het terecht dat het net zo geregeld wordt als in po en vo, maar dit keer met de deelnemers geleit op het type onderwijs en de leeftijden van de mensen.

Ik kom bij het punt van de bekostigingsvoorwaarden, dat het CDA aan de orde heeft gesteld. Ik begrijp de vraag van de heer Dölle heel goed, als wij het zouden zien als een resultaatverplichting. Dat is het echter niet. Ik ben het zeer met hem eens dat je een resultaatverplichting duidelijk moet definiëren, want daarop moet je afgerekend kunnen worden. Wat ik voorstel, wat de regering voorstelt, is echter een inspanningsverplichting. Een inspanningsverplichting kan ik niet helemaal vastleggen in de wet. Die moet aansluiten bij dat wat gaande is op de school. Dan zie je verschillen. Dan gaat het over leeftijd, over locaties, over opleidingstype. Wat is representatief? Ik wil dat een bestuur zich volledig inzet om op allerlei manier te zorgen dat de mogelijkheid bestaat voor functionerende medezeggenschap, met een herkenbare representativiteit. Daaruit komt een aantal acties van het bestuur voort. De inspectie kan daarover ook het gesprek aangaan met de instelling. Daar is niets mis mee. Dat doet zij eigenlijk over heel veel zaken. De WEB is wat dat betreft eigenlijk een grote bekostigingsvoorwaarde. De inspectie gaat dat ook doen als zij het gevoel heeft dat deelnemers zeggen dat de verkiezingen niet goed waren georganiseerd, of dat het verkiezingsproces niet ordelijk is verlopen. Over dat soort zaken kan de inspectie het gesprek met de instelling aangaan, maar ook afspreken dat men het dan en dan beter doet. Als het dan zo ver is, mevrouw Ten Horn stelde de vraag aan de heer Dölle, wat is dan de sanctie. Ik heb het niet over sancties. Ik heb het over bekostigingsvoorwaarden. Dan zullen wij natuurlijk keurig maatwerk leveren, want wij moeten de zaken altijd proportioneel benaderen. Dat spreekt voor zich.

Mevrouw **Ten Horn** (SP): Ik was er gerust op, tot de staatssecretaris sprak over maatwerk leveren. Wat bedoelt zij daarmee? Moet ik mij voorstellen dat een grote instelling een grote hap in de bekostigingsvoorwaarden krijgt en een kleine instelling een kleine? Kan de staatssecretaris daar iets duidelijker over zijn?

Staatssecretaris **Van Bijsterveldt-Vliegenthart**: Ik vind -- maar wij doen dat eigenlijk met alle bekostigingsvoorwaarden -- dat je altijd moet kijken wat het belang is. Dat is goed onderwijs en continuïteit. Als je ziet dat het op een punt, dat ook een bekostigingsvoorwaarde is, niet goed gaat, ga je gewoon met elkaar aan de slag. Dan ga je het gesprek aan. Eerlijk gezegd denk ik dat wij er met de instellingen wel uit komen. Als wij aan het eind van de rit er niet uit komen, moet je reëel zijn. Dan hebben wij het niet over een zeer zwakke school, maar gewoon over een onderdeel van de afspraken dat niet goed loopt. Daar moet een eventuele bekostigingsingreep in passen. Ik ga dat hier niet uitwerken, want dat doe ik met geen enkel onderdeel van mijn bekostigingsvoorwaarden. Wij doen het gewoon ter plekke naar redelijkheid.

Mevrouw **Ten Horn** (SP): Mag ik dan vragen of dit onderwerp een apart onderdeel kan zijn in de evaluatie van deze wet?

Staatssecretaris **Van Bijsterveldt-Vliegenthart**: Dat is geen probleem. Wij gaan alle dingen bespreken. De heer Dölle heeft dit punt helder aangegeven en mevrouw Ten Horn is er ook op teruggekomen. Alle zaken die wij hier het vignet "belang" hebben gegeven, wil ik goed meenemen. Dat brengt mij bij de punten van de heer De Boer. De heer De Boer begint eigenlijk met de fundamentele vraag of de keuze voor het college van bestuur als bevoegd gezag van een bijzondere instelling een pragmatische is die past bij de aard en omvang van het mbo. Met betrekking tot de governance, het bestuur en alles wat er omheen zit, geldt ook hier dat wij al eerder gekeken hebben hoe het zit met de bve-sector. Eigenlijk hebben wij die discussie in maart vorig jaar in deze Kamer gehad. Toen hebben wij over de raad van toezicht gesproken, over het bestuur en over waar de rechtspersoon zit. Verder bestaat er verschil tussen een stichting en een vereniging. Die laatste vorm kent de heer De Boer natuurlijk ook heel goed vanuit zijn achtergrond en ik ook overigens. Wij hebben geregeld dat er een grote mate van vrijheid is over wie de rechtspersoon is en hoe je het toezicht regelt. Wij hebben ook de mogelijkheid van one-tier board geboden, juist voor instituten die het op deze manier vorm en inhoud hadden gegeven. Zij hebben een algemeen bestuur en een dagelijks bestuur en dat bevalt erg goed. Wie zijn wij dan om te zeggen dat dit niet mag? Wij hebben wel gezegd dat het bevoegd gezag bij het college van bestuur ligt. Die keuze is al gemaakt. Op die keuze borduur ik simpelweg voort. Wij kunnen de behandeling nog een keer overdoen, maar ik moet het op dit moment even daarbij laten. Het is gewoon de keuze die wij gemaakt hebben.

De heer De Boer bracht als tweede vraag naar voren, hoe het met de afschaffing van de generieke ontheffingsclausule zit. Die generieke clausule wordt nu afgeschaft. Wij gaan nu van instemming naar advies. Eigenlijk heb ik dat net ook al aangegeven in de beantwoording van de vragen van de heer Dölle. De heer De Boer stelde de vraag net even anders. Het is inderdaad zo dat de bve-wetgeving de laatste wetgeving is over de generieke ontheffingsclausule. Die is er nu uit, zoals wij dit ook bij po en vo gedaan hebben. Zoals wij dat daar ook gedaan hebben, bieden wij instellingen wel de mogelijkheid om, als zij het anders willen regelen en iedereen binnen die gemeenschap het daar grosso modo mee eens is, het zo te regelen. Nogmaals, wie zijn wij om te zeggen dat je dat dan niet zou mogen regelen? Wij willen het echter wel doen met een stevig draagvlak, namelijk twee derde.

Ik denk dat ik daarmee de belangrijkste vragen behandeld heb. Ik had de beantwoording van deze vragen namelijk al voor een deel verweven in mijn antwoorden op de vragen van de heer Dölle, die vanuit een andere invalshoek dezelfde zorg naar voren bracht. Ik hoop dat ik ook die vragen voldoende beantwoord heb. Mocht het nodig zijn, dan ga ik in de tweede termijn graag nog verder hierop in. Ik overtuig de Kamer immers graag ervan dat wij dit met de nodige zorg moeten doen.

Ik eindig met het onderdeel "overig". Ik wil ingaan op een aantal punten. De sanctie heb ik reeds besproken. Die zat erin, mevrouw Ten Horn, maar is inmiddels afgehandeld. Ik heb ook al het nodige gezegd over wat er in de medezeggenschapsstatuten moet staan. Er moet in staan op welk niveau wij onze medezeggenschap organiseren, om maar een voorbeeld te noemen. Ook moet erin staan hoe de verkiezingen geregeld worden en al de zaken direct rondom de organisatie van de medezeggenschap moeten goed geregeld zijn. Ik ben blij dat wij het instemmingsrecht geven aan de beide organen die heel direct betrokken zijn bij en afhankelijk zijn van de medezeggenschap. Zowel de deelnemersraad als de ondernemingsraad heeft overigens een instemmingsrecht.

Mevrouw **Ten Horn** (SP): Waar het mijn fractie vooral om te doen is bij het medezeggenschapsstatuut, is of de staatssecretaris bij de evaluatie kan rapporteren wat straks in de praktijk de inhoud van die statuten geworden is. Dat is in feite een echte toets van wat men met elkaar maakt van de inhoud van zo'n statuut. Dat was eerder de vraag. Het is overduidelijk wat er globaal in moet staan. De vraag is echter wat daarvan in de praktijk terechtkomt. Kan de staatssecretaris toezeggen om dat mee te nemen bij de evaluatie?

Staatssecretaris **Van Bijsterveldt-Vliegenthart**: Ik begrijp de vraag nu. Excuus dat ik hem zo-even niet zo duidelijk beantwoordde. Ik ben er vooral nieuwsgierig naar of men er met elkaar goed uitgekomen is. Ik vind het belangrijkste dat de verantwoordelijkheid gewoon gedragen wordt waar

die gedragen moet worden, namelijk bij de deelnemersraad en de ondernemingsraad. Ik vind het belangrijk om in beeld te brengen of men daar goed uitgekomen is. Wat men regelt, is aan die organen. Ik kan natuurlijk best twee, drie voorbeelden in beeld brengen. Ik wil echter niet hele maal de inhoud gaan analyseren, want dat vind ik te ver gaan. Dat is niet aan ons, dat is aan het lokale gebeuren. Ik zou het het interessantst vinden om te kunnen constateren dat de deelnemersraden en de ondernemingsraden tevreden zijn en er op een goede manier uitgekomen zijn. De rest is hun verantwoordelijkheid.

Mevrouw **Ten Horn** (SP): Ik heb een aanvullende opmerking en een vraag. Wij weten niet waardoor deelnemers nu niet volop gebruikmaken van de medezeggenschap. Daarom zijn wij nu wel benieuwd wat men met elkaar gaat afspreken. Het gaat er dus niet alleen om dat men iets met elkaar afspreekt, maar ook wat men afspreekt, zodat wij daarvan kunnen leren. Nu zegt de staatssecretaris bijvoorbeeld dat men niet geïnteresseerd is in financieel beleid. Ik ben heel benieuwd of er straks toch in de helft van de statuten wel iets hierover afgesproken wordt en of men toch met elkaar praat over bijvoorbeeld een financieel beleid.

Staatssecretaris **Van Bijsterveldt-Vliegenthart**: Dan ga ik toch nog even terug naar het medezeggenschapsstatuut, omdat wij hierover duidelijkheid moeten hebben. Dat statuut gaat niet zozeer over de inhoud van medezeggenschap, want die regelen wij in de wet en in het professioneel statuut. Het statuut gaat vooral over de vormgeving: hoe dichtbij de leerling is het georganiseerd en hoe verloopt het proces van verkiezingen? Ik zie dus niet zo snel gebeuren dat men in dat kader de financiën gaat bespreken, want dat is een inhoudelijke zaak. In dat opzicht geeft het statuut geen inzicht. Ik begrijp dat u op dat punt meer inzicht wilt. Ik wil best een globaal beeld geven. Ik wil een steviger beeld hebben van hoe dit is bevallen. Dat is immers wat wij hier regelen. De inhoud is aan de scholen. Het is leuk om aan de hand van een aantal voorbeelden een beeld te geven. Dat wil ik wel doen.

De bindende voordracht heb ik ook al behandeld. Ik meen dat ik alles heb behandeld, maar het kan zijn dat ik iets heb laten liggen. In dat geval mijn excuus. Ik wacht het even af.

*N

Mevrouw **Ten Horn** (SP): Voorzitter. Graag bedank ik de staatssecretaris allereerst voor de beantwoording van de vragen. In de beleving van mijn fractie hoeven de bekostigingsvoorwaarden niet zo'n schrikbeeld te zijn als datgene wat wij bijvoorbeeld in stukken van de Inspectie voor de Gezondheidszorg hier wel eens langs zien komen. Op dat punt ben ik dus gerustgesteld. De staatssecretaris benadrukt de inspanningsverplichting van de scholen. Dat is belangrijk. Ik dank de staatssecretaris ook voor het feit dat zij ons straks bij de evaluatie laat zien of de

statuten tot stand zijn gekomen, waarbij zij ook enkele voorbeelden van de inhoud van die statuten zal laten zien.

De bedoeling van dit wetsvoorstel is echter om de jongeren actiever in de medezeggenschap te krijgen. Daarover heb ik niet veel nieuwe punten gehoord, naast datgene wat in de verschillende debatten aan de overkant en in de schriftelijke beantwoording al aan de orde is geweest. De factoren die onder andere door de Raad van State zijn genoemd, worden met dit wetsvoorstel niet aangepakt. Het verbaast mij zeer dat dezelfde leerlingen die niet participeren in de medezeggenschap op de scholen, op hun werkplek -- bijvoorbeeld in de zorginstelling waar zij werken -- wel in de medezeggenschap in gesprek zijn. Ik heb dat als bestuurder zelf meegemaakt in het overleg met ondernemingsraden. Met dat voorbeeld geef ik aan dat die andere factoren volgens mij toch echt zwaarder wegen. Toevalligerwijs lazen wij vandaag in het blad van de VNG dat de jongerenraden in de verschillende gemeenten kennelijk ook niet echt werkten op het punt van participatie, behalve in gemeenten waar men echt betrokken is en een menselijke maat hanteert. Ik vrees dus wat dat betreft dat deze wetswijziging, als er niet ook op andere fronten veel inspanning wordt gepleegd, niet hetgeen zal opleveren waarop wij hopen.

Mevrouw **Meurs** (PvdA): Ik heb nog één vraag aan mevrouw Ten Horn. Wij hebben nooit zekerheden van tevoren, maar bent u het met mij eens dat zo'n nieuw voorstel het voordeel van de twijfel verdient? Er komt immers een deelnemersraad en de staatssecretaris heeft gezegd dat deze wordt toegesneden op de mogelijkheden van de scholen. Zij heeft ook aangegeven dat die deelnemersraad vooral probeert om in te spelen op de punten die de leerlingen zelf naar voren brengen. Wij kunnen dus ook zeggen: goed initiatief, laten wij eens bekijken wat ervan terechtkomt. U komt namelijk niet met een ander voorstel of met een alternatief. U geeft alleen maar aan waarom u van oordeel bent dat het allemaal niet zal lukken. Kunnen wij het misschien omdraaien? Zijn er mogelijkheden waardoor het wel kan lukken?

Mevrouw **Ten Horn** (SP): Ik heb een aantal factoren aangegeven en volgens mij is het erg belangrijk dat scholen die oppakken. Het is misschien ook wel prettig als dat vanuit het ministerie van OCW nog extra wordt ondersteund, zodat men die andere factoren die ook van invloed zijn, wel zal oppakken. Dat stimuleert de werking volgens mij. Dit laat natuurlijk onverlet dat wij hier vandaag een wetsvoorstel moeten beoordelen en niet een experiment of iets dergelijks. Dat is een andere zaak.

Ik kom op mijn tweede onderdeel na de versterking van de medezeggenschap van de deelnemers. Ondertussen verdwijnen er namelijk een aantal wettelijk verankerde bevoegdheden voor het personeel, die nu nog onder de Wet medezeggenschap onderwijs vallen, richting het professioneel statuut. Ik heb aangegeven dat wij

hoopten dat de staatssecretaris een mogelijkheid zou zien om dit alsnog wettelijk te verankeren, maar wij moeten helaas concluderen dat dit niet het geval is. Om die reden is dit wetsvoorstel dus niet acceptabel.

*N

Mevrouw **Meurs** (PvdA): Voorzitter. Ik dank de staatssecretaris voor de beantwoording van de vragen en haar reacties. Naar aanleiding van de beantwoording van de staatssecretaris maak ik nog een paar opmerkingen. In het algemeen gesproken valt het oordeel van mijn fractie ten opzichte van dat van de SP-fractie volgens mij precies de andere kant op. Ik heb zojuist al in mijn interruptie gezegd dat mijn fractie het idee steunt van die gerichte inspraak door het instellen van zo'n deelnemersraad, waardoor de deelnemers ook daadwerkelijk invloed kunnen uitoefenen op hetgeen hen direct aangaat. Wij zijn ook wel tevreden met de opmerking van de staatssecretaris dat het hierbij echt gaat om een inspanningsverplichting. Ik ga er ook van uit -- dat heeft de staatssecretaris ook toegezegd -- dat bij de evaluatie niet alleen wordt bekeken of er een deelnemersraad is of niet, maar dat er ook wordt bekeken welke inspanningen de scholen betrachten om dit tot een succes te maken. Ik ben het in die zin wel erg eens met de fractie van de SP, die zegt: het gaat niet alleen om het hebben van een deelnemersraad, maar ook om het organiseren van de voorwaarden. Van de staatssecretaris hoor ik graag of er vanuit het ministerie nog stimulansen zullen worden ontwikkeld om die deelnemersraden tot een succes te maken. Dit moeten er echter niet te veel zijn, want het is ook echt de verantwoordelijkheid van de scholen om hieraan te trekken.

Wij hebben al het een en ander gezegd over de bindende voordracht die de wettelijke bevoegdheid is van de ondernemersraad. De staatssecretaris zei in haar beantwoording dat dit in ieder geval meegenomen wordt in de evaluatie. Zij zei daarbij echter wel: nou ja, wij zullen zien of het werkt en als het niet lukt, dan moeten wij misschien naar iets anders kijken. Mijn pleidooi was nu juist om niet te wachten totdat het misschien niet zou lukken, maar om ook nu al andere vormen tegelijkertijd mogelijk te maken zodat gemotiveerd afgeweken zou kunnen worden. Dan kan immers ook de variatie worden geëvalueerd. Kan de staatssecretaris daarover nog iets zeggen?

Dan heb ik nog een opmerking over het professioneel statuut. Het is uiteraard heel goed dat er een register komt, waarin die kwalificaties van de leraren worden bekrachtigd. Dat is natuurlijk ook een belangrijk onderdeel van de professionaliteit van de leraar. De staatssecretaris stelde in haar beantwoording dat die ruimte van de professionals -- daarover zou het moeten gaan in het professioneel statuut -- ook mede wordt bepaald door het beleid van de school. De staatssecretaris zei: it takes two to tango. Daarmee ben ik het eens, maar mijn fractie maakt het punt -- om de beeldspraak even te vervolgen -- dat de kwaliteit

van de uitvoering van die tangodans wel wordt bepaald door elk van de partners afzonderlijk. Zij moeten dus wel allebei kunnen dansen. Anders wordt het met die tango ook niks.

Mijn fractie bedoelde dat het professioneel statuut natuurlijk ook is bedoeld ter versterking van de professionaliteit van de leraar. Het onderhandelen over die professionele ruimte in concrete praktijken hoort volgens mijn fractie bij uitstek bij de ondernemersraad. Wellicht kan de staatssecretaris daarop nog reageren, want de eerlijkheid gebiedt te zeggen dat het niet erg bevredigt dat dit sec geen onderdeel is van de cao-onderhandeling maar een bijlage is. Het gaat immers om de versterking van de uitgangspositie van de leraar om die professionele ruimte ook daadwerkelijk te krijgen. De staatssecretaris zegt dit in een andere wet wel wettelijk te willen verankeren, maar mij is tegen deze achtergrond niet helemaal duidelijk geworden hoe dit zich verhoudt tot hetgeen wij vandaag bediscussiëren. Ik wil daarop nog graag een toelichting.

Ten slotte heb ik uit de memorie van antwoord begrepen dat de evaluatie pas over vier jaar zal plaatsvinden. Ik vraag de staatssecretaris of het mogelijk is om bijvoorbeeld over twee jaar een voortgangsrapportage te maken zodat al eerder lessen kunnen worden getrokken uit de ervaringen die zijn opgedaan. Is het mogelijk om niet eerst vier jaar te wachten, maar al iets van een voortgangsrapportage te maken waardoor scholen onderling kunnen zien wat de ander doet, zodat zij daaraan hun eigen praktijk kunnen aanpassen?

*N

De heer **Dölle** (CDA): Voorzitter. Ik dank de regering voor de beantwoording. Ik heb toch nog wel een paar punten. De invalshoek van onze fractie in eerste instantie was duidelijk en de staatssecretaris heeft het zo ook begrepen: bezorgdheid voor de positie van de autonome besturen van instellingen. Je kunt zeggen: het is toch maar een klein clubje, dus wat is het belang? Voor ons zijn dat echter de dragers van de onderwijsvrijheid en dus ook de motor van de instelling. De doorzettingsmacht en de centrale positie daarvan moeten uiteraard worden bekritiseerd en becomingariseerd, maar dat is wat anders dan dat die macht verkeert in gezamenlijke beslissing en instemming. Dat is niet altijd te vermijden en soms zelfs wenselijk, maar dit was de invalshoek en in het algemeen de bezorgdheid over het kennelijk guurder wordende maatschappelijke klimaat -- ik heb het hierbij niet over de regering -- ten aanzien van wat vaak verkeerd wordt begrepen aan artikel 23.

Ik spreek nog kort over de vier punten die wij naar voren hebben gebracht. Het eerste punt was dat wij gereserveerd staan tegenover het voordrachtsrecht van de ondernemingsraad in het hart van de instelling, in de raad van toezicht. De staatssecretaris zegt dat alleen het personeel dit krijgt, omdat het personeel in zo'n bijzondere relatie staat tot de instelling dat dit het voordrachtsrecht rechtvaardigt. Ik begrijp uit de

wettekst, ook al zei de staatssecretaris het niet zo, dat dit wordt beperkt tot één persoon en dat de voordracht gebonden is aan het opgemaakte profiel. Zo heb ik de beantwoording begrepen. Desondanks leg ik toch nog een keer voor dat als de staatssecretaris begint met het organiseren van bruggenhoofden vanuit de geledingen in de centrale stuurkamer, om het zo maar te zeggen, dat dan een proces op gang kan komen waardoor de autonome positie van het bestuur uiteindelijk aan kracht verliest. Dat is onze zorg en dat punt hebben wij naar voren gebracht.

Het tweede punt dat wij naar voren brachten, was het feit dat essentiële attributen van het bestuur zoals toelating, schorsing en verwijdering op zijn minst "gehypothekerd" worden -- dat woord is toen gebruikt -- door de eis van instemming van de cursisten, scholieren, deelnemers. Terecht wijst de staatssecretaris erop dat een en ander altijd valt onder de norm van redelijkheid en dat er een geschillencommissie is. Wij vinden het terecht dat zij dat benadrukt. Desondanks is het een moment -- ik weet dat zij erop wijst dat dit allang is gebeurd bij het bo en het vo -- dat het gaat om de ouders. De heel bijzondere driehoek ouders, kinderen, school is daar eventueel de rechtvaardiging voor. Hier gaat het om de cursisten, om de actuele populatie, de mensen die er nu, op dit moment zitten, en aan die mensen, aan die cursisten, aan die jongens en meisjes, aan die studenten en scholieren wordt de facto toch een veto gegeven, materieel in ieder geval wel. Het is verzacht, ook in de toelichting van de staatssecretaris, maar het blijft wel een feit.

Wat de representativiteit betreft van de deelnemersraad en de zorg die daarvoor wordt gelegd bij het bevoegd gezag, het bestuur met name, is verduidelijkt dat het hier niet om een resultaatverplichting gaat. Dat stond overigens ook al in de schriftelijke voorbereiding. Het gaat er hier om dat het bestuur zijn best moet doen -- dat is nog moeilijk genoeg, overigens, zonder expliciete criteria -- om ervoor te zorgen dat de deelnemersraad, of instellingsgewijs, of op locatie, representatief is. Dat is inderdaad een verduidelijking die wij op prijs stellen.

Wij hebben uiteraard de beantwoording van onze vier punten begrepen. We zijn volledig overtuigd van de intentie van de staatssecretaris om de autonomie van besturen, zoals de Grondwet die ook wil, te respecteren. De vraag is of dat in deze context voldoende gebeurt. Omdat dit de inzet is van mijn fractie, moet ik die vraag even terugbrengen in de fractie, te zijner tijd.

*N

De heer **De Boer** (ChristenUnie): Voorzitter. Allereerst ook wat onze fracties betreft hartelijk dank aan de staatssecretaris voor de enthousiaste en bevlogen beantwoording. Als je dat zo hoort zou je haast denken: wat durf ik nu nog te vragen? Ik durf toch wel.

Mijn eerste opmerking betreft de evaluatie. De staatssecretaris heeft daar een aantal punten van genoemd. Zij wil verbreding daarvan. Dat

stellen wij erg op prijs. Omdat andere collega's ook al wat punten genoemd hebben, neem ik de vrijheid om er ook een te noemen, namelijk of de staatssecretaris artikel 8a, punt 5.1, mee wil nemen en kijken hoe zich dat ontwikkelt. Wij willen ons verder graag aansluiten bij het verzoek van mevrouw Meurs met betrekking tot de voortgangsrapportage over enkele jaren. Tenslotte heeft de staatssecretaris steeds gezegd dat zij maatwerk wil leveren. Welnu, dat kan misschien via de voortgangsrapportage worden geregeld.

Het tweede punt dat ik toch even aan de orde wil stellen, betreft de bindende voordracht in de raad van toezicht. De heer Dölle heeft het daar uitvoerig over gehad. Ik zal het kort houden. Ik sluit mij graag bij zijn woorden aan. Alleen het personeel: ik neem aan dat dit in de visie van de staatssecretaris niet betekent dat verenigingen zouden zijn uitgeschakeld die nauw betrokken zijn, die een stichting hebben opgericht en die ook zorgen voor de identiteit en voor de vulling van het bestuur, van het college van bestuur van een stichting en van de raad van toezicht. Integendeel neem ik aan dat dit een wijze is van personele invulling geven aan de raad van toezicht die zich direct verhoudt tot de heel direct betrokkenen. Het zou niet goed zijn als dat door de opmerking dat alleen het personeel een bindende voordracht kan doen, zou worden tegengegaan. Ik wil daar graag duidelijkheid over.

Het derde punt. Ik heb de vraag gesteld of de sector, de scholen, de organisaties en de mensen waarop deze wet van toepassing is, slechter af zijn als zij de mogelijkheid verliezen om op principiële gronden af te wijken van de voorgestelde structuur van de deelnemersmedezeggenschap. Waren zij beter af geweest als de mogelijkheid om daarvan af te wijken, was gehandhaafd? Ons antwoord is nee. Daaraan gekoppeld een vraag. De staatssecretaris heeft enkele keren gezegd dat er inbreng op maat geleverd moet worden. Stel nu dat er een schoolorganisatie of een onderwijsinstelling is waarvan de deelnemers zeggen: wij willen afzien van een deelnemersraad. Dat lijkt mij dan in het kader van op maat werken een legitieme opstelling van deelnemers. Ik ben benieuwd naar wat de staatssecretaris daarover zegt. De deelnemers kunnen dat toch besluiten?

Mijn volgende punt is de rechtspersoon. De staatssecretaris heeft daar slechts kort op geantwoord. Eigenlijk zegt ze: het is nu zo geregeld en het spijt me. Is de sector ermee gediend dat feitelijk de invloed van een orgaan van de rechtspersoon, meestal het college van bestuur, zo groot is of zo groot is geworden dat dit orgaan de feitelijke zeggenschap over de onderwijsinstelling heeft? Dat is voor ons discutabel. De staatssecretaris heeft wel gelijk als ze zegt dat wij het daar al eerder over gehad hebben wat de bve-sector betreft. Ik verzeker haar dat wij bij komende wetgeving graag uitvoerig en principieel met haar hierover willen discussiëren.

Ik kom tot mijn laatste punt. Onze fracties hadden enkele zaken die hen na aan het hart gaan. We zullen de antwoorden van de staatssecretaris en

zeker ook de antwoorden op de vragen die ik zojuist gesteld heb, meenemen in de definitieve beoordeling in onze fracties. Dat betekent dat dit volgende week zal zijn.

*N

Staatssecretaris **Van Bijsterveldt-Vliegenthart**: Voorzitter. Hartelijk dank voor de reacties in tweede termijn. Vanzelfsprekend ga ik graag op de vragen in die gesteld zijn. Ik begin voor het gemak met de eerste spreker, mevrouw Ten Horn. Zij vindt het toch een beetje te gemakkelijk om uitgaande van het type jongeren dat in het mbo zit, te stellen dat het nu wel zou lukken, vergeleken bij de huidige situatie. Basaal sluit ik aan bij wat mevrouw Meurs naar voren brengt. Natuurlijk willen wij verbetering. We hebben de indruk dat het hiermee beter kan, ook omdat de jongerenorganisatie Job erover nagedacht heeft en zelf zegt: het is voor ons de moeite waard om het op die manier op te pakken.

Hier in uw Kamer wordt aangegeven dat er jongeren in zorginstellingen zijn die dit ook goed oppakken. Ja, dat begrijp ik wel, want daar zijn de jongeren eigenlijk nog een beetje werknemer en zitten ze er veel breder in. Dat is niet zo op school. Daar zijn ze gewoon deelnemer. Ze zijn student. Daar gaat het voor hun met name over het onderwijs. Dat daar arbeidsomstandigheden aan de orde komen en al die dingen waar een OR zich mee bezighoudt -- ik heb er ooit zelf ook in gezeten, overigens ook in een ziekenhuis -- is wel interessant. Niet dat er zo heel veel stagiaires in een OR zitten, maar als ze erin zitten, is dat toe te juichen, want zij moeten ook goed vertegenwoordigd zijn. Dan hebben ze hun eigen plek. Dan horen ze ook echt bij de OR, want ze zijn eigenlijk een onderdeel van het personeel. De positie van studenten is een andere. Dat merk je aan de thema's die zij graag willen bespreken. Die thema's komen net niet op de agenda van de huidige medezeggenschap, althans niet op een wijze die aansluit bij wat zij willen. Daarom is het zo goed dat zij een eigen orgaan krijgen waar zij hun eigen verhaal in kwijt kunnen. Ik merk ook in de overleggen die ik met ze heb dat hun verhaal soms echt anders is dan bijvoorbeeld dat van personeelsleden waar je mee van gedachten wisselt, in mijn geval met de vakbonden. Ik ben het zeer eens met die menselijke maat. Daarom ben ik ook blij dat wij in medezeggenschapsstatuut de ruimte geven -- zelfs instemmingsrecht voor de deelnemersraden -- om het eens te kunnen zijn met de wijze waarop op dat niveau de dingen worden geregeld. Daar moet die menselijke maat vorm en inhoud worden gegeven.

Ik kom bij het punt dat ook mevrouw Meurs naar voren heeft gebracht. Wat gaat er verder gebeuren en gaan wij dat nog een beetje stimuleren? Jazeker, ik ga dit via het JOB stimuleren. JOB zit echt op deze wetgeving te wachten. Men zegt: binnen is binnen en nu gaan wij aan de slag, want wij hebben het idee dat er een vruchtbaarder bodem is gecreëerd dan wij tot nu toe hadden. Ik geef JOB €300.000 om met de scholen aan de slag te gaan en om mensen te

enthousiasmeren. Ik geef ik ze natuurlijk op andere manieren ook behoorlijk wat subsidie, maar dit doen ze in ieder geval en dat is een goede zaak. Zo komen die zaken goed bij elkaar.

Mevrouw Ten Horn zegt dat zij moeite blijft houden met het statuut en dat zij toch liever een wettelijke verankering heeft. In het leven is wettelijke verankering altijd een aantrekkelijk instrument, want daarmee denkt men vanuit Den Haag de maatschappij behoorlijk vorm te geven. De werkelijkheid valt vaak tegen. Kijk naar de medezeggenschapswet die wij hadden, die functioneert niet. Ik ben voor het professioneel statuut, waar werkgever en werknemer met elkaar de schouders onder zetten, omdat beiden inderdaad goed moeten kunnen dansen en dat ook moeten willen en niet iemand aan de kant moet blijven staan. Ik vind die intentie zo veel veelzeggender dan een wetgeving van bovenaf op dat vlak. Ik vind een ondernemingsraad, de basis van een goede inspraak en medezeggenschap, perfect. Waar het gaat om de onderwijskundige kant, vind ik het prima dat werkgevers en werknemers zich samen verantwoordelijk voelen om die op te pakken. Ik zou een beroep op mevrouw Ten Horn willen doen, om het nog één keer op die manier in haar fractie terug te brengen. Ik zou het buitengewoon jammer vinden als zij tegen de wet stemt waar de sector zo blij mee is.

Mevrouw Meurs stelt voor om bij de evaluatie ook te kijken naar de inspanningen die de school doet. Ik vind dat prima, want van die inspanningen zal het in belangrijke mate afhangen of het ook een succes wordt, want nogmaals, een wet is een wet, maar de mensen geven vorm en inhoud aan die wet.

Zij vraagt, en vervolgens geeft de heer De Boer daar een bredere draai aan met een evaluatie, om over vier jaar of twee jaar met een voortgangsrapportage te komen. Ik moet een beetje opletten, want ik heb een ambtelijk apparaat dat een taakstelling heeft gekregen. Om lichtvoetiger tegemoet te komen en om er toch zicht op te houden, stel ik voor dat ik van de monitor die JOB doet, samen met de ervaringen van de MBO Raad een beeld destilleer, zodat de Kamer een beeld krijgt. Ik zeg wel eerlijk dat ik een zware evaluatie echt pas over vier jaar wil doen. Het kost gewoon even tijd om van de kant te komen en ik moet de menselijke inzet op mijn departement ook goed verdelen.

Mevrouw **Meurs** (PvdA): Ik heb bewust het woord "voortgangsrapportage" gebruikt en niet evaluatie, want ik kan mij 100% vinden in de opmerking van de staatssecretaris dat je de sector niet moet belasten met een evaluatie over twee jaar. Bovendien, binnen twee jaar heb je dat zicht nog niet. Het gaat er echter meer om of je al iets kunt laten zien en wat de ervaringen zijn. Als de MBO Raad en het JOB daaraan een bijdrage kunnen leveren om het zichtbaar te maken, is dat al heel belangrijk, zodat er niet hoeft te worden gewacht tot over vier jaar om meer inzicht te krijgen in hoe deze wet concreet werkt. Het gaat dus om een quick scan of een voortgangsrapportage. Er zijn

tegenwoordig allemaal nieuwe woorden voor, maar het gaat erom dat wij iets meer weten over wat het statuut doet in de praktijk.

Staatssecretaris **Van Bijsterveldt-Vliegenthart**: Prima, als het met die maatvoering kan plaatsvinden -- ik kijk ook naar de heer De Boer -- dan kan ik daarmee uit de voeten en is het goed inpasbaar bij wat er reeds gebeurt. Dat betekent niet zo veel extra werkzaamheden.

Mevrouw Meurs heeft gevraagd of die andere vormen niet alvast kunnen worden uitgevoerd. De wet is straks gewoon de wet, die ligt er. De ondernemingsraad heeft dan de mogelijkheid van de bindende voordracht binnen de randvoorwaarden, met alle kanttekeningen die zojuist door de heer Dölle zijn gemaakt en die ik wil onderstrepen, omdat ik anders in herhaling val. Als een schoolbestuur het anders gaat vormgeven en men is het er samen over eens, bestuur en ondernemingsraad, dan heeft men natuurlijk de ruimte om er wat lichtvoetiger mee om te gaan. Dat kan. Het kan zelfs zijn dat een ondernemingsraad het prima in elkaar vindt zitten en geen behoefte heeft aan deze mogelijkheid. Ik heb die willen inbouwen, specifiek voor het personeelsbeleid. Als uit die nieuwe vormen ideeën kunnen voortkomen die wij gelijk mee kunnen nemen, wil ik die toezegging doen. Als er andere ervaringen zijn dan deze, neem ik die mee, maar ik vind wel dat ik een helder geluid moet laten horen. De wet is de wet en de invulling is aan het veld. Ik laat het dus even aan het veld over.

Mevrouw **Meurs** (PvdA): Begrijp ik goed dat de staatssecretaris zegt dat de bindende voordracht een mogelijkheid is, maar niet hoeft?

Staatssecretaris **Van Bijsterveldt-Vliegenthart**: Het is een recht van de ondernemingsraad, het is geen plicht. Dus als de ondernemingsraad zegt dat het met elkaar anders wordt ingevuld, be my guest.

Terug naar de tango, want je moet inderdaad beiden het dansen beheersen. Wat wij zien, is dat besturen van instellingen vaak behoorlijk geëquipeerd zijn en dat de leraren in een andere positie zitten. Dat maakt dat het professioneel statuut zo relevant is. Dit maakt overigens ook dat de ondernemingsraad het verder moet uitwerken. Dat is ook heel nadrukkelijk de bedoeling van het statuut. Het statuut geeft een aantal belangrijke thema's aan waarover afspraken gemaakt dienen te worden. De ondernemingsraad krijgt vervolgens de ruimte om specifiek lokale nadere afspraken te maken met het bestuur. Zo zouden wij het ook gedaan hebben in een wet over medezeggenschap, want daarin stonden ook dit type zaken. Dit doen wij nu ook in het kader van het professioneel statuut.

Ik ben het er zeer mee eens dat de kwaliteit van de partner, zijnde de leraar, op orde moet zijn. Dat doen wij als ministerie, bewindslieden en kabinet natuurlijk veel breder. Dat doen wij met de lerarenbeurs, waar veel meer op wordt ingeschreven. Ik ben toevallig afgelopen week in Twente geweest. Het ROC Twente geeft de

komende tijd voor een hele grote groep docenten bij het Edith Stein College, dat een zeer goede nascholing heeft, via de lerarenbeurs een zware opleiding. Die is specifiek toegespitst op de bve. Ik vind dit prima. Hier geeft de werkgever ten dele ruimte en wij geven voor een deel verlet met de lerarenbeurs. De leraren zetten zich in -- het kost altijd eigen energie en daar is niets mis mee -- en men heeft geld om het te doen. Dat hoort er evengoed bij.

Er zijn inderdaad meerdere componenten. Er moet voldoende aanbod bij de lerarenopleiding zijn voor nascholingen en men moet met elkaar nadenken of de nascholing een scherpere positie moet krijgen in scholen, bijvoorbeeld met opleiden in de school. Dat heeft een enorm goede impact om een lerende cultuur te krijgen. Ik ben dat zeer aan het stimuleren en ben daar groot voorstander van. Dat bij elkaar, met zo'n professioneel instituut, maakt dat je straks twee geëquipeerde dansers hebt die ook met elkaar moeten kunnen dansen. De evaluatie zal inderdaad moeten laten zien hoe het loopt.

Er komt een wet aan die het hele professioneel statuut voor alle sectoren, po tot en met bve, ho gaat het iets anders doen, gaat regelen en wettelijk gaat verankeren. Het professioneel statuut wordt ook in deze wet al genoemd. Nogmaals, je moet het altijd maar weer zien, de ene wet komt binnen, maar de andere moet het ook nog redden. Hier zit het in de constellatie die ik heb aangegeven, maar straks is er een extra borging in bredere zin naar de afspraken die zijn gemaakt in het Convenant Leerkracht van Nederland. Dat zal de minister hier verdedigen en daar worden po en vo allemaal in geregeld. Dat is een brede wet die het fenomeen op zichzelf regelt. Het statuut kwam gewoon eerder in beeld. Het kwam op het laatste moment binnenzeilen, maar het is buitengewoon behulpzaam, het staat er wel en zo willen wij het gaan regelen.

Mevrouw **Meurs** (PvdA): Als die brede wet waarin het professioneel statuut in den brede wordt geregeld er komt, wordt dat dan geen onderdeel van de cao-onderhandelingen?

Staatssecretaris **Van Bijsterveldt-Vliegenthart**: Als ik daarop zou antwoorden, zou ik vooruitlopen op de wet. Ik heb helder aangegeven hoe het zit voor dit verhaal. Ik vind dat wij voor dit verhaal een verantwoord evenwicht hebben bereikt. De wet ligt nog bij de Raad van State, dus ik vind het correct om daar nog even over te zwijgen.

Ik kom nu bij de punten van de heer Dölle, die hij successievelijk heeft afgelopen. Hij is ingegaan op de bindende voordracht binnen de constellatie en hij heeft woorden gewijd aan de specifieke positie van het personeel en het profiel waarbinnen dat moet passen. Hij vroeg hoe het zit met de redelijkheid ten aanzien van het instemmingsrecht. Ik zie het als een onderdeel van medezeggenschap. Met medezeggenschap hebben wij in de checks and balances ten aanzien van het bestuur een aantal jaren geleden enkele knoppen wat bijgesteld, passend in het tijdsgewricht waarin

wij zitten. Ik vind het wel goed om vast te stellen dat er geen sprake is van een grote vrijblijvendheid, maar dat ook de vrijblijvendheid is ingepast in een kader waarbinnen een en ander naar redelijk moet worden uitgevoerd. Daarbinnen vind ik een geschillencommissie een belangrijk punt.

De heer Dölle vroeg naar het omzetten van instemming van naar advies. Hij zegt dat de Wet medezeggenschap onderwijs 1992 ouders en leerlingen betreft. Hij is altijd heel zuiver, dus ik probeer er vanuit die optiek naar te kijken. Het gaat erom dat er ten principale iets neer wordt gelegd bij anderen dan het bevoegd gezag. Dat is eigenlijk waar wij het over hebben. Dat hebben wij in de WMO gedaan en dat doen wij nu weer. Wij kiezen niet voor ouders omdat de ouders eigenlijk niet meer in beeld zijn, al is dat soms jammer. Ik introduceer overigens de ouderraad hierin voor bve-instellingen, als zij dat willen. Dat vind ik een belangrijke toevoeging. Ik hoop dat die hier en daar zullen worden ingesteld, maar ik moet nog even zien. Wij kiezen inderdaad voor de deelnemers, de studenten. Dat is logisch. Je wilt het immers ergens neerleggen, ergens draagvlak laten krijgen. Het zijn wel de studenten van vandaag. Dat geldt overigens ook voor de WMS, dat zijn ook de ouders van vandaag. Je sluit altijd aan bij de actualiteit en de zienswijze die daarbij hoort. Voor sommige zaken doe je dat beslist niet, maar voor dit punt wel omdat het onderdeel is van medezeggenschap.

De heer **Dölle** (CDA): Ik ben er altijd wel dankbaar voor als de staatssecretaris er, overigens terecht, op wijst dat de tijd voortgaat en dat er knoppen worden omgezet. Dat is een goede zaak. Ik blijf voorlopig volhouden dat het leggen van een materieel veto bij de consumenten -- laten wij het dan ook maar in hedendaagse termen zeggen -- van onderwijs een behoorlijk zware stap is. Het leggen van een eventuele blokkeringsmacht bij ouders op een basisschool of iets dergelijks is toch in mijn ogen iets anders. Ik wil daar uiteraard op dit moment niet over in strijd treden, maar ik vind het wel een kwalitatief andere situatie.

Staatssecretaris **Van Bijsterveldt-Vliegenthart**: Ik denk dat de heer Dölle daar gelijk in heeft, dat het een kwalitatief andere situatie is. Het is ook een andere sector. Het is wel een principiële keuze om een deel van de zeggenschap elders neer te leggen, althans op het gebied van instemming. Het is natuurlijk altijd een gezamenlijke ervaring in de gemeenschap van de school. Ik geef toe dat je die ergens anders neerlegt. Die stap wat betreft dat principe hebben wij eerder gezet. Die zetten wij nu ook voor de bve-sector en daarbij hebben wij gezocht naar de meest voor de hand liggende groep. Ik moet wel eerlijk zeggen dat ik het idee heb dat ouders soms ook consumenten zijn. Dat vind ik overigens geen goede ontwikkeling, maar het is wel een beetje zo. Het zijn dus niet twee volledig verschillende groepen. Ouders hebben wel een bijzondere positie in het onderwijs. Ik zou ook wel willen dat zij die soms wat sterker in die zin invulden.

De **voorzitter**: De heer Dölle nog, heel kort.

**

De heer **Dölle** (CDA): Dit is ook de laatste opmerking. Nou ja, dat hoop ik niet, maar in elk geval in dit verband.

De staatssecretaris geeft aan dat in deze sector ervoor is gekozen om wat betreft deze cruciale punten de beslissingsmacht buiten het bestuur, bij de leerlingen, te leggen. In een eerdere discussie heeft zij nadrukkelijk uitgesloten, wat mij betreft terecht, dat de deelnemers in de raad van toezicht over een paar jaar een plaats zouden kunnen claimen. Daar is het personeel het belangrijkste. Kan zij daar nog iets over zeggen?

Staatssecretaris **Van Bijsterveldt-Vliegenthart**: De raad van toezicht is een belangrijk orgaan dat toezicht houdt op de organisatie. In zo'n organisatie verblijven mensen soms 15, 20 of 25 jaar en deze wordt eigenlijk gevormd door de leidinggevenden en het personeel. Deelnemers zitten met name op het punt van schorsing en toelating, op welk terrein in de wet een restrictie is opgenomen wat betreft de grondslag. Ik vind het dus twee verschillende onderwerpen die twee verschillende afwegingen met zich meebrengen en die de specifieke positie van die groepen legitimeren.

Ik kom nu op de inspanningsverplichting. Ik ben blij dat ik met mijn toelichting nog eens heb kunnen onderstrepen dat het echt een inspanningsverplichting is en geen resultaatverplichting. In dat kader bestaat het toezichtskader zoals wij dat kennen. De inspectie zal er ook op die manier mee omgaan, dus het gesprek aangaan met de scholen daar waar men het gevoel heeft dat men het onvoldoende oppakt. Pas aan het eind van de rit, wanneer men echt niet toont dat men meewerkt, komen wij de inspectie tegen.

Ik kom bij de vragen van de heer De Boer. Over de voortgangsrapportage heb ik al iets gezegd. Ik ben het met hem eens, ik wil hem niet met een kluitje in het riet sturen wat betreft het bestuur. Deze discussie hebben wij hier behoorlijk stevig met elkaar gevoerd en die kende ook wel complexe kanten. Wij willen het zo goed mogelijk doen, maar wij willen ook kijken naar wat er gaande is in de sector en wij willen rekening houden met scholen die het anders hebben georganiseerd dan de tijdgeest bij andere stichtingen et cetera heeft doen gebeuren. Het zijn zeker punten van bespreking, daar wil ik niets aan afdoen. Ik heb alleen bij deze wet uit te gaan van hetgeen ik samen met het parlement heb vastgelegd in eerdere wetten. Daar borduur ik op voort. Het staat hem natuurlijk ten principale vrij om wanneer zaken weer aan de orde komen in dit vlak de discussie opnieuw met elkaar te voeren. Nogmaals, binnen de wet die wij toen hadden, met bestuur en raden van toezicht, is er veel vrijheid om vervolgens met je eigen orgaan -- omdat de one-tier board daarin ook mogelijk is -- ook uiteindelijk je eigen verhoudingen te kiezen. Maar het is wel zo dat wij het bevoegd gezag

aanspreken, en dat noemen we dan het college van bestuur. Dat heeft dan ook de specifieke rol.

Je zou inderdaad kunnen zeggen: geen deelnemersraad. Op het moment dat deelnemers gezamenlijk aangeven dat zij daar geen gebruik van willen maken en heel nadrukkelijk en breed zeggen "wij doen het niet", moet je eerlijk zeggen: "nu maak ik het ook mee". Maar ik vind wel dat er eerst ook een inspanningsverplichting moet zijn van het bestuur om ook aan de slag te gaan en te kijken of je mensen kunt stimuleren en enthousiasmeren, omdat ik ook denk dat een bestuur daar een heel belangrijke rol in kan vervullen. Op het moment dat een bestuur dan tot de conclusie komt dat de deelnemers er nadrukkelijk niet voor kiezen om het zo te doen, omdat zij vanuit een andere gezagsverhouding denken, zal ik daar goed naar kijken. Op een gegeven moment is dat dan ook een fact of life.

De heer **De Boer** (ChristenUnie): Zo bedoel ik het inderdaad. Ik zeg helemaal niet dat deelnemers niet actief zouden zijn of niet gestimuleerd zouden worden. Inderdaad, zij zijn heel actief en heel betrokken, maar als men dat op een andere wijze wil organiseren, dus op maat, dan via een deelnemersraad, wie zijn wij dan om te zeggen dat je dat per definitie zo moet doen? U zegt dus dat ik daar gelijk in heb.

Staatssecretaris **Van Bijsterveldt-Vliegenthart**: Ja, maar dat is dan wel aan de deelnemers. Het is voor hen een recht. Het is geen plicht om een deelnemersraad te vormen, maar een recht. Dat geldt eigenlijk voor heel veel zaken en dat is eigenlijk ook maar goed, want mensen mogen ook zelf uiteindelijk hun afwegingen maken.

Ik meen dat ik daarmee de punten heb beantwoord voor dit moment.

De beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**: Wenst een van de leden stemming over het wetsvoorstel? Ik zie dat dat het geval is. Ik stel voor om volgende week over het wetsvoorstel te stemmen.

**

Daartoe wordt besloten.

Sluiting 19.25 uur.

!Besluiten en ingekomen stukken!

*N

Lijst van besluiten:

De Voorzitter heeft na overleg met het College van Senioren besloten om de plenaire behandeling van de volgende (wets)voorstellen te doen plaatsvinden op:

15 december 2009

Wijziging van het Wetboek van Strafvordering, het Wetboek van Strafrecht en de Wet schadefonds geweldsmisdrijven ter versterking

van de positie van het slachtoffer in het strafproces (30143);

19 januari 2010 in plaats van 8 december 2009

Wijziging van de Wet op het primair onderwijs, de Wet op de expertisecentra, de Wet op het voortgezet onderwijs, de Wet medezeggenschap op scholen en de Leerplichtwet 1969 in verband met de invoering van bekostigingsvoorschriften voor minimumleerresultaten, alsmede een aanvulling van de interventiemogelijkheden in het kader van het overheidstoezicht, en de verbetering van het intern toezicht (31828);

26 januari 2010 in plaats van 21/22 december 2009

Wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en enige andere wetten onder meer in verband met de verbetering van het bestuur bij de instellingen voor hoger onderwijs, de collegegeldsystematiek en de rechtspositie van studenten (versterking besturing) (31821);

26 januari 2010

Wijziging van de Wet op de jeugdzorg in verband met de introductie van een verwijzindex om vroegtijdige en onderling afgestemde verlening van hulp, zorg of bijsturing ten behoeve van risicojongeren die bepaalde risico's lopen te bevorderen (verwijzindex risicojongeren) (31855).

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1. de volgende door de Tweede Kamer der Staten-Generaal aangenomen wetsvoorstellen:

Invoering van een nieuw griffierechtenstelsel in burgerlijke zaken (Wet griffierechten burgerlijke zaken) (31758);

Aanpassing van diverse wetten ter implementatie van richtlijn 2006/123/EG van het Europees parlement en de Raad van de Europese Unie van 12 december 2006 betreffende diensten op de interne markt (PbEU L 376/6) (Aanpassingswet dienstenrichtlijn) (31859).

Deze wetsvoorstellen zullen in handen worden gesteld van de desbetreffende commissies;

2. de volgende regeringsmissives:

een, van de minister-president, minister van Algemene Zaken, ten geleide van een afschrift van een brief d.d. 20 november 2009 aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal inzake Heroverweging Internationale Veiligheid (griffiennr. 145387);

een, van alsvoren, ten geleide van een afschrift van het Koninklijk Besluit houdende benoeming in de functie van lid van de Commissie van toezicht betreffende Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (griffiennr. 145435);

een, van de minister van Buitenlandse Zaken en de staatssecretaris voor Europese Zaken, ten geleide van het verslag van de informele bijeenkomst van staatshoofden en regeringsleiders van de Europese Unie die op 19 november 2009 te Brussel plaatsvond (griffiennr. 145416);

een, van de minister van Buitenlandse Zaken, de minister van Defensie, de minister voor Ontwikkelingssamenwerking en de staatssecretaris voor Europese Zaken, ten geleide van de geannoteerde agenda van de Raad Algemene Zaken en Externe Betrekkingen van 16 en 17 november 2009 (griffiennr. 145410);

een, van de minister van Buitenlandse Zaken, de minister van Defensie, de minister voor Ontwikkelingssamenwerking en de staatssecretaris voor Europese Zaken, ten geleide van het verslag van de Raad Algemene Zaken en Externe Betrekkingen inclusief Defensie en Ontwikkelingssamenwerking van 16 en 17 november 2009 (griffiennr. 145410.01);

een, van de minister van Buitenlandse Zaken en de staatssecretaris voor Europese Zaken, ten geleide van de geannoteerde agenda van de Raad Algemene Zaken en de Raad Buitenlandse Zaken van 7 en 8 december 2009 (griffiennr. 145485);

een, van de minister van Buitenlandse Zaken, de minister voor Ontwikkelingssamenwerking en de minister van Defensie, inzake verlenging van de Nederlandse bijdrage aan de EU-operatie Atalanta ter bestrijding van piraterij voor de kust van Somalië (griffiennr. 143496.01);

een, van de minister van Buitenlandse Zaken, houdende goedkeuring van het op 16 november 2001 te Kaapstad totstandgekomen Verdrag inzake internationale zakelijke rechten op mobiel materieel en Protocol bij het Verdrag inzake internationale zakelijke rechten op mobiel materieel betreffende voor luchtvaartmaterieel specifieke aangelegenheden (Trb. 2009, 86), alsmede een toelichtende nota bij dit Verdrag (griffiennr. 145462);

een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het op 25 augustus 2009 te 's-Gravenhage totstandgekomen Protocol tot wijziging van de Overeenkomst tussen de Regering van het Koninkrijk der Nederlanden en de Regering van de Republiek Singapore tot het vermijden van dubbele belasting en tot het voorkomen van het ontgaan van belasting met betrekking tot belastingen naar het inkomen en naar het vermogen (Trb. 2009, 145), alsmede een toelichtende nota bij het Protocol (griffiennr. 145477);

een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het op 2 september 2009 te Mexico City totstandgekomen verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en Aintgua en Barbuda inzake de uitwisseling van informatie betreffende belastingen (Trb. 2009, 158), alsmede een toelichtende nota bij het verdrag (griffiennr. 145475);

een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het op 29 mei 2009 te 's-Gravenhage totstandgekomen Protocol tot wijziging van het Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en het Groothertogdom Luxemburg tot het vermijden van dubbele belasting en tot het voorkomen van het ontgaan van belasting met betrekking tot belastingen naar het inkomen en naar het vermogen, met Protocollen (Trb. 2009, 100),

alsmede een toelichtende nota bij het Protocol (griffiennr. 145476);

een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het op 8 juli 2009 te 's-Gravenhage totstandgekomen verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Regering van de Caymaneilanden zoals gemachtigd krachtens de volmacht van het Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland inzake de uitwisseling van informatie betreffende belastingen, met Protocol (Trb. 2009, 119), alsmede een toelichtende nota bij het verdrag (griffiennr. 145474);

een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het op 2 september 2009 te Mexico City totstandgekomen verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en Saint Christopher (Saint Kitts) en Nevis inzake de uitwisseling van informatie betreffende belastingen (Trb. 2009, 159), alsmede een toelichtende nota bij het verdrag (griffiennr. 145473);

een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het op 8 juni 2009 te Londen totstandgekomen Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en Bermuda tot het vermijden van dubbele belasting met betrekking tot natuurlijke personen (Trb. 2009, 109), alsmede een toelichtende nota bij het Verdrag (griffiennr. 145472);

een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het op 8 juni 2009 te Londen totstandgekomen Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en Bermuda tot het vermijden van dubbele belasting met betrekking tot ondernemingen die schepen of luchtvaartuigen exploiteren in het internationale verkeer (Trb. 2009, 111), alsmede een toelichtende nota bij het Verdrag (griffiennr. 145471);

een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het op 8 juni 2009 te Londen totstandgekomen verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en Bermuda inzake de uitwisseling van informatie betreffende belastingzaken, met Protocol (Trb. 2009, 108), alsmede een toelichtende nota bij het verdrag (griffiennr. 145470);

een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het op 1 september 2009 te Mexico City totstandgekomen verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en Saint Vincent and the Grenadines inzake de uitwisseling van informatie betreffende belastingzaken (Trb. 2009, 156), alsmede een toelichtende nota bij het verdrag (griffiennr. 145466);

een, van alsvoren, houdende goedkeuring van het op 8 juni 2009 te Londen totstandgekomen verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en Bermuda inzake de toegang tot onderlinge overlegprocedures in verband met winstcorrecties tussen verbonden ondernemingen (Trb. 2009, 110), alsmede een toelichtende nota bij het verdrag (griffiennr. 145469);

een, van alsvoren, inzake uitstel beantwoording vragen van de leden Strik, Westerveld, Franken, Quik-Schuijt en Engels over de sison-uitspraak van de Europese rechter en de vreemdelingenrechtelijke positie van Sison in Nederland (griffiennr. 145066.01);

een, van de staatssecretaris voor Europese Zaken, ten geleide van twee fiches die werden opgesteld door de werkgroep Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen inzake richtlijn betreffende verleggingsregeling fraudegevoelige goederen en diensten en inzake Mededeling "Investeren in de ontwikkeling van koolstofarme technologieën" (griffiennr. 145413);

een, van alsvoren, ten geleide van 2 fiches die werden opgesteld door de werkgroep Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen inzake Mededeling betreffende financieel pakket toetredingsonderhandelingen Kroatië en inzake Verordening betreffende vangstmogelijkheden voor visbestanden (griffiennr. 145412);

een, van alsvoren, ten geleide van 3 fiches die werden opgesteld door de werkgroep Beoordeling Nieuwe Commissievoorstellen inzake o.a. Mededeling betreffende auteursrecht in de kenniseconomie (griffiennr. 145486);

een, van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking, inzake AIV advies no. 66: Demografische Veranderingen en Ontwikkelingssamenwerking (griffiennr. 144777.01);

een, van de minister van Justitie, ten geleide van het onderzoeksrapport "Snellere besluitvorming over complexe projecten vergelijkend bekeken" (griffiennr. 145463);

een, van alsvoren, inzake bijlage Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften (griffiennr. 145430);

een, van alsvoren, inzake besluit van 16 november 2009 inzake thuiskopievergoedingen (griffiennr. 145496);

een, van de staatssecretaris van Justitie, inzake definitieve ontwerp-tekst van het ontwerp-Raadsbesluit betreffende de toestemming tot ondertekening van een overeenkomst tussen de Europese Unie en de Verenigde Staten over de uitwisseling van banktransactiegegevens in het kader van het zgn. Terrorist Finance Tracking Program (griffiennr. 145340.02);

een, van alsvoren, inzake JBZ/verzoek tot instemming betreffende de ontwerp-begroting voor SINSNET voor 2010 (griffiennr. 145495);

een, van alsvoren, inzake ontwerpbesluiten Unieverdrag (griffiennr. 145340.03);

een, van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, ten geleide van het Jaarwerkplan 2010 van de Inspectie van het Onderwijs (griffiennr. 145409);

een, van alsvoren, ten geleide van het advies van de Onderwijsraad "Naar doelmatiger onderwijs" (griffiennr. 145488);

een, van de minister van Financiën, inzake verzoek om goedkeuring voor het verlenen van een staatsgarantie aan DNB in verband met lening aan het IMF inzake PRGF-ESF Trust (griffiennr. 145386);

een, van alsvoren, ten geleide van de geannoteerde agenda voor de Eurogroep en Ecofin van 1 en 2 december 2009 (griffiennr. 145411);

een, van de staatssecretaris van Financiën, inzake implementatie richtlijnen BTW -pakket (griffiennr. 145346.01);

een, van de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, inzake

vaststellen Landelijk Afvalbeheerplan 2009-2021 (griffienr. 145481);

een, van alsvoren, inzake Wijziging van het Besluit algemene regels voor inrichtingen milieubeheer (griffienr. 145480);

een, van de minister van Economische Zaken, inzake kabinetsreactie rapport Algemene Energieraad "De ruggengraat van de energievoorziening" (griffienr. 145422);

een, van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, inzake brief Eerste Kamer indexering diervoeders (griffienr. 143932.01);

een, van alsvoren, ten geleide van het besluit tot wijziging van het Besluit gebruik meststoffen en het Besluit Glastuinbouw (4e AP) (griffienr. 145429);

een, van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, inzake Nederlandse visie op het nieuwe Europese visserijbeleid (griffienr. 145498);

een, van de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, inzake voorhang keten-DBC's en huisartsenbekostiging (griffienr. 144635.07);

een, van alsvoren, ten geleide van het verslag van bevindingen SUO 2006 (griffienr. 145436);

een, van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, ten geleide van het Advies Commissie Doek (griffienr. 145437);

een, van alsvoren, inzake bekostiging ziekenhuisverplaatste zorg met ingang van 2010 (griffienr. 145273.01).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn neergelegd op de afdeling inhoudelijke ondersteuning ter inzage voor de leden;

3. de volgende missives:

een, van de Nationale ombudsman, ten geleide van het rapport 2009/250 De Inspectie voor de Gezondheidszorg: een papieren tijger? (griffienr. 145512);

een, van de Algemene Rekenkamer, ten geleide van het rapport verkoop onderdelen ABN Amro als EC remedy (griffienr. 145510).

De Voorzitter stelt voor, deze missives voor kennisgeving aan te nemen. De bijlagen zijn neergelegd op de afdeling inhoudelijke ondersteuning ter inzage voor de leden;

4. de volgende geschriften:

een, van A.O. te D.H., inzake aangifte (griffienr. 145414);

een, van J.v.V. te V., inzake de dood van zijn chihuahua (griffienr. 145511);

een, van A.v.d.V. te H., inzake kraakverbod (griffienr. 144999.07);

een, van J.B., inzake kinderpornozaak Zandvoort (griffienr. 142428.11).

Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden van de commissie voor Justitie;

een, van J.M. te D., inzake controle door de regering (griffienr. 143395.28);

een, van W.W. te R., inzake parkeren gehandicapt (griffienr. 145427.01).

Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden van de commissie voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat/Algemene Zaken en Huis der Koningin;

een, van M.G., inzake zwanenzang voor gastouder (griffienr. 144146.23);

een, van J.P.C.Y. te A., inzake bezwaar tegen wetsvoorstel 31821 (griffienr. 144880.14);

een, van B.J.N. te W., inzake kinderopvang en gastouders (griffienr. 144146.24);

een, van P.L. en H.N., inzake gastouderopvang (griffienr. 144146.25).

Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden van de commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschapsbeleid;

een, van M.K., inzake voor- en nadelen kilometerheffing (griffienr. 145371.02);

een, van M.R. te D.H., inzake artikel kilometerheffing (griffienr. 145371.01);

een, van D.D. te IJ., inzake invoering kilometerheffing (griffienr. 145471.04);

een, van B.M., inzake kilometerheffing (griffienr. 145371.03);

een, van G.E. te D., inzake alsvoren (griffienr. 145371.05);

een, van J.t.K. te M., inzake alsvoren (griffienr. 145371.06);

een, van L.G. te E., inzake alsvoren (griffienr. 145371.08);

een, van F.L. te H., inzake alsvoren (griffienr. 145371.07).

Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden van de commissie voor Verkeer en Waterstaat;

een, van R.A.T., inzake Crisis- en herstelwet (32127) (griffienr. 145242.07).

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de commissies voor Verkeer en Waterstaat, voor Justitie en voor Binnenlandse Zaken en de Hoge Colleges van Staat/Algemene Zaken en Huis der Koningin;

een, van H.M., inzake plan voor schone en duurzame energie (griffienr. 145400).

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de commissie voor Economische Zaken;

een, van P.B. te M., inzake mosselvanginstallatie (griffienr. 140834.01).

Dit geschrift wordt van belang geacht voor de leden van de commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit;

een, van W.v.S. te A., inzake een verontruste kiezer (griffienr. 145398);

een, van M.B.v.Z. te A., inzake mantelzorg voor vader (griffienr. 145467);

een, van J.V. te R., inzake AOW (griffienr. 145025.09);

een, van J.H.S. te K., inzake geen cent van de baas (griffienr. 145439);

een, van J.H. te H., inzake ontslag (griffienr. 145426);

een, van A.L.J.F.v.A. te D., inzake onzekerheid over aanvraag van een wwv-uitkering (griffienr. 145493).

Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden van de commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid ;

een, van P.P.K. te H., inzake ziek zijn (griffienr. 145431);

een, van J.K. te E., inzake ethiek sociaal trauma (griffienr. 144752.06);

een, van W.H.S. te G., inzake hulp van WMO (griffienr. 145479);

een, van S.v.H., inzake EPD (griffienr. 141709.34);

een, van J.H.E.C. te S., inzake contactformulier Raad van Beheer (griffienr. 145491);

een, van J.M.v.B. te D.H., inzake EPD (31466) (griffienr. 141709.32);

een, van A.M. te N.V., inzake stemmen met betrekking tot wetsvoorstel 31466 (griffienr. 141703).

Deze geschriften worden van belang geacht voor de leden van de commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport/Jeugd en Gezin.

De Voorzitter stelt voor, deze geschriften voor kennisgeving aan te nemen.